

Živa spoznaja prirode
Intelektualni pad i duhovno
uzdizanje od grijeha

SD 220

Rudolf Steiner

Dvanaest predavanja održanih u Dornachu, od 5. do 28. siječnja 1923.

SADRŽAJ

I	Prvo predavanje, Dornach, 5. siječnja 1923.	5
	Odnos ranijeg čovječanstva prema Kristu kao biću Sunca. Iskustvo Njegove 'naknadne slike' u kozmičkom Suncu do 4. stoljeća po Kristu. Julije Otpadnik. Od tada, emancipacija duše od eterskog tijela: početak 'nužnosti po Kristu'. 'Među stoljeća' do Kopernika, Galileja, Keplera. Od tada su se moći spoznaje skupile u samoj duši; pojava matematičkog i znanstvenog svjetonazora; mogućnost pronalaska život Krista u sebi kao potpore jastva.	
II	Drugo predavanje, Dornach, 6. siječnja 1923.	16
	Siromaštvo znanja i skrivena mogućnost znanja u današnjim akademskim studijima. Mogući rezultat dosadašnjeg proučavanja prirodnih znanosti: 'potiskivanje znanja'; proučavanje znanosti duha: 'duhovni nedostatak daha'; iskustva bi mogla potaknuti čežnju i sposobnost za stvarnim duhovnim prodiranjem. - O mogućnosti obavljanja svoje dužnosti prema budućnosti čovječanstva kroz individualnu predanost antropozofskom pokretu. Neophodno njegovanje duhovnog i duševnog života u kojem se s ozbiljnošću, razumijevanjem i snagom susreću starije i mlađe generacije.	
III	Treće predavanje, Dornach, 7. siječnja 1923.	23
	Stanja svijesti i njihov odnos prema članovima čovjekova bića. Horizontalni smjer percepcije i imaginacije (dnevna svijest). Učinci metala koji izviru iz dubine Zemlje i odgovarajuće usmjerenje osjećaja kod ljudi (svijest sna; imaginacija). Učinci koji dolaze od zvijezda i odgovarajući smjer volje kod ljudi (svijest spavanja; inspiracija). Patološki i neopravdani oblici proširene percepcije. Početna primjena na samospoznaju; znanje srca. Istinsko znanje o ljudskoj prirodi prema 'tijelu', 'duševnoj osnovi života', i 'duhovnom- vitalizirajućem'. Nagovještaji toga u Goetheovom 'Wilhelm Meister'.	
IV	Četvrto predavanje, Dornach, 12. siječnja 1923.	34
	J. Böhme, G. Bruno i F. Bacon kao predstavnici prijelaznog razdoblja od starih tradicija mudrosti prema materijalizmu. Još uvijek svjesna upletenost nadosjetilnog zla, magije i unutarnjeg znanja kod karakterističnih likova Srednjeg vijeka (Merlin, Faust) i kod posljednjih mistika.	
V	Peto predavanje, Dornach, 13. siječnja 1923.	44
	Stvarnost živih procesa soli, sumpora i žive, nasuprot mrtvim	

apstrakcijama današnje prirodne znanosti. Proces soli u prehranbenom i osjetilnom životu: preoblikovanje misli svijeta u eterskom tijelu; stara vidovitost. Proces sumpora: goruća intervencija astrala kroz zračni element u kojem se rađa volja. Ravnoteža u procesu žive. Böhme, Bruno, Bacon. Zamjena prijašnjeg unutarnjeg doživljaja svjetonazora slobodnim, duhovnim pogledom na vanjski svijet u budućnosti.

VI Šesto predavanje, Dornach, 14. siječnja 1923. 55

Nužna unutarnja konsolidacija Antropozofskog društva. Otuđenje čovjeka od njegovog duhovnog bića od 4. stoljeća prije Krista; uništenje helenističke kulture. Preokret odnosa između duhovno-duševnog i fizičko-eterskog tijekom spavanja i buđenja od ovog vremena. Civilizacijsko spavanje sadašnjosti. Antropozofija kao poziv na novo buđenje svijeta.

VII Sedmo predavanje, Dornach, 19. siječnja 1923. 64

Istina, ljepota, dobrota. Osjećaj bivanja u fizičkom tijelu i istinitost ljudskog bića; povezanost s pred zemaljskim. Usidrenost ljudskog bića u eterskom tijelu kroz iskustvo lijepog; Grk i ljepota; povezanost sadašnjeg zemaljskog sa duhovnim u izgledu. Živa percepcija astralnog tijela kroz dobrotu: sposobnost doživljavanja suštine druge osobe; polazište morala; veza sa zagrobnim svijetom.

VIII Osmo predavanje, Dornach, 20. siječnja 1923. 71

Iskustvo prirodne duhovnosti u drevno doba i njezin gubitak danas. Elementarna bića kao odgojitelji i njegovatelji ljudskih spoznajnih moći; njihovo povlačenje s razvojem slobode. Slikovito, realistično shvaćanje prirodnih oblika ('razumijevanje jezika prirode') kao zahvala duhovima prirode (primjer: riba ptica). Posljedice takvog svjetonazora na život Antropozofskog društva. Osjećaj za činjenice, osjećaj za ljepotu, dobrotu, kao polazišta za izgradnju antropozofske zajednice.

IX Deveto predavanje, Dornach, 21. siječnja 1923. 81

Pad i svijest o grijehu. Povezanost moralnog i intelektualnog pada; pojava 'granica znanja'. Duhovno uzdizanje grijeha iz slobodnog, energičnog shvaćanja misli. Proširenje znanja u kozmičko kao put do razumijevanja Krista. O poniznosti i ponosu. Opasnost od sektaštva.

X Deseto predavanje, Dornach, 26. siječnja 1923. 92

Propadanje današnje kulture svijesti pod čarima srednjovjekovnog mišljenja i dubljih, živih sila pred zemaljskog u ljudima. Gubitak

preegzistencije i razvoj znanosti koja se fokusira samo na ono razumno. Nužno proširenje goetheanizma na metamorfozu ljudskog oblika (lubanje). Otkrivenje pred zemaljskog u ljepoti za Grke. Ispravno shvaćen pad u grijeh i obnovljena kristologija. Antropozofija kao živi sadržaj ljudskog razvoja.

XI Jedanaesto predavanje, Dornach, 27. siječnja 1923. **102**

Podrijetlo današnjeg intelektualnog života u skolastici. Realizam kao završna točka poimanja prošlog živog duha; nominalizam kao polazište modernog intelektualizma: gubitak modela Oca u pogledu na prirodu; mogućnost ateizma; Gubitak Trojstva. Traganje za razumijevanjem Krista u njegovoj neovisnosti. Poznavanje Krista kao dovršitelja djela Oca kroz buđenje sudbine u zemaljskom jastvu. Novi realizam antropozofije.

XII Dvanaesto predavanje, Dornach, 28. siječnja 1923. **111**

Suvremeni čovjek i teret povijesti; H. Grimm; gospođa Nietzsche; Nesposobnost za kreativnost u životu svijeta. Moralni i antimoralni impulsi kao sjeme budućeg prirodnog poretka. Sadašnje prirodno kao učinak moralnih impulsa iz prošlosti. Nesvjesni prodor prirodne znanosti u moral (ili moralno zlo) sila prirode (svjetlo; elektricitet). Obnova civilizacije iz temelja ljudskosti (poniranje u duh jezika; euritmija).

I. PRVO PREDAVANJE

Dornach, 5. siječnja 1923.

Danas, nakon predavanja koja sam održao tijekom posljednjih dana u sada ugašenom Goetheanumu, o povezanosti ljudi i tijeka godine, te o uvidima vezanim za tu povezanost, želio bih vas još jednom vratiti u doba koje smo često razmatrali i koje moramo u potpunosti razumjeti, ako želimo ispravno razumjeti sadašnji razvoj čovječanstva. Govorili smo o mogućnosti da se procesi unutar čovjeka odvijaju na određeni način, procesi koji se mogu stalno iznova prepoznati u tijeku godine. Također sam istaknuo kako je stara znanost misterija, imala za cilj širiti takvo znanje među onima koji su za njega bili prijemčivi. Širenje takvog znanja, imalo je za cilj ojačati čovjekovo mišljenje, osjećanje i volju, cjelokupnu povezanost čovjeka sa svijetom.

Sada se možemo zapitati: što je ljudima u ranijim vremenima omogućilo da od samog početka razumiju ovaj odnos između čovjeka, mikrokozmosa i većeg svijeta, makrokozmosa, kako se on izražava u tijeku godine? Jer ljudi su imali to razumijevanje. Imali su to razumijevanje jer je u tim ranijim vremenima, duševna nutrina čovjeka bila čvršće vezana za etersko tijelo, ili tijelo formativnih snaga, nego što je to slučaj danas. Iz skiciranih opisa koje sam mogao dati u francuskom ciklusu, znamo da kada čovjek prođe kroz svoj nadosjetilni životni put između smrti i novog rođenja, nakon što je poslao duhovnu klicu svog fizičkog tijela na Zemlju, i, kao duševno-duhovno biće, još nije sišao prije začeca, on tada iz kozmosa prikuplja snage kozmičkog etera, i iz njega formira svoje etersko tijelo, koje tako posjeduje prije nego što se ujedini sa svojim fizičkim tijelom. Dakle, čovjek iz duhovnih nadosjetilnih svjetova silazi na takav način, da prvo odijeva svoj duhovno-duševni element svojim eterskim tijelom. Zatim se ujedinjuje s onim što mu je preneseno kao fizičko tijelo kroz fizičku struju nasljeđivanja, preko oca i majke.

U ranijim vremenima ljudske evolucije, veza u koju su ljudi mogli stupiti sa svojim eterskim tijelom prije svog zemaljskog života, bila je mnogo intimnija nego što je bila i jest kasnije. Ta intimnija veza s eterskim tijelom omogućila je starijem čovječanstvu da shvati što se mislilo, kada je iz misterija izašlo sljedeće: ono što se vidi kao fizičko Sunce izraz je nečeg duhovnog. - Bilo je prisutno razumijevanje kada se govorilo o duhu Sunca. Bilo je prisutno razumijevanje jer bi, s obzirom na intimnu vezu između čovjekova duhovno-duševnog bića i eterskog tijela, ili tijela formativnih sila, ljudima izgledalo prilično glupo vjerovati da ta fizička kugla plina, o kojoj nam, naprimjer govori moderna astrofizika, lebdi negdje gore u kozmosu. Tim starijim ljudima činilo se samorazumljivim da nešto duhovno pripada ovom fizičkom

elementu. A taj duhovni element bio je upravo ono što se u svim tim drevnim misterijima prepoznavalo i štovalo kao duh Sunca.

Sada možemo - naravno, sve su ove stvari samo približno točne, ali su u biti ipak istinite - reći da je 4. stoljeće nove ere bilo razdoblje u kojem ljudi koji su sišli iz duhovnog nadosjetilnog svijeta, više nisu imali ovu intimniju vezu s eterskim tijelom, ili tijelom formativnih sila. Ta je veza bila labavija. Stoga je postajalo sve jasnije i jasnije, da će čak i u fizičkom zemaljskom životu, ljudi moći koristiti samo svoja fizička tijela kada, ako smijem tako reći, pogledaju prema nebu. U ranijim vremenima, kada bi ljudi gledali prema nebu, vidjeli bi Sunce, ali iznutra bi se javljao impuls da u tom Suncu ne vide samo nešto fizičko, već da znaju da je s njim povezano nešto duhovno-duševno. Nakon 4. stoljeća poslije Krista, moglo se koristiti samo fizičko tijelo, fizičke oči, kroz koje pogled, kada bi lutao prema van, više nije bio podržan snagom eterskog tijela ili tijela formativnih sila. Stoga se sve više vidjelo samo fizičko Sunce. A o postojanju duha Sunca, moglo se poučavati samo zato što su ga ranije generacije znale, i zato što je to postojalo kao tradicija. Naprimjer, Julije Apostata, Otpadnik, naučio je od svojih učitelja, kao što sam ranije rekao, da takav duh postoji. Sada, ovaj duh Sunca, kao što znamo, spustio se na Zemlju kroz otajstvo Golgote. Premjestio je svoj nebeski put dolje, i transformirao ga u zemaljski životni put, usmjeravajući svoju buduću aktivnost od otajstva Golgote, prema vođenju razvoja ljudi unutar područja aktivnosti Zemlje.

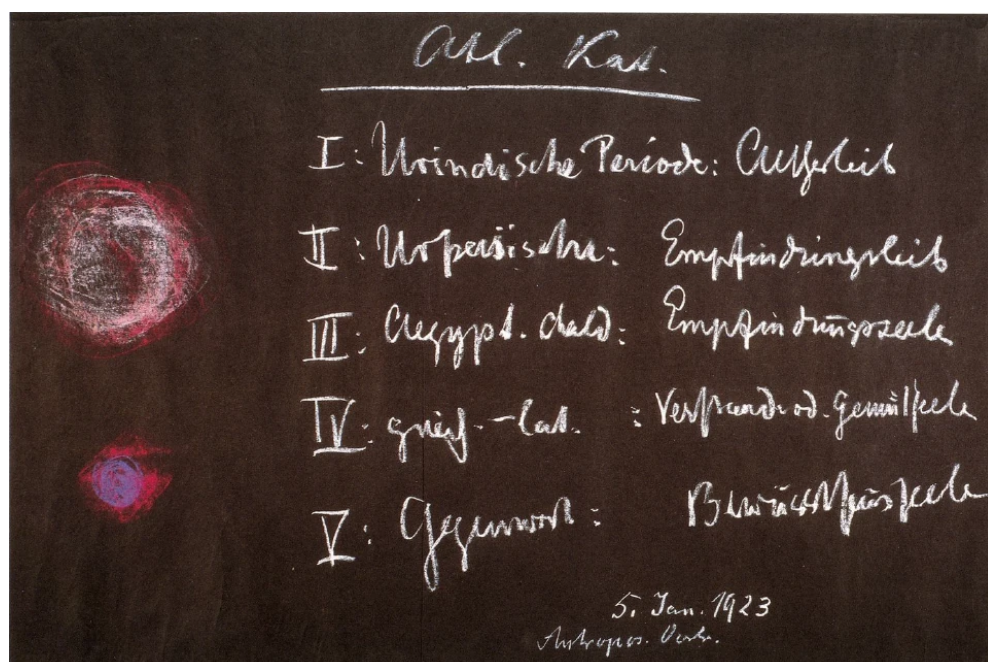
Primjećujete: dvije vremenske točke se ne podudaraju. Vremenska točka otajstva Golgote - kako nam danas izgleda kada se osvrnemo na nju? Moramo reći: u ovoj vremenskoj točki, Krist, vrhovno biće Sunca, prolazi kroz otajstvo Golgote i sjedinjuje se sa zemaljskom egzistencijom. Popularno rečeno: od te vremenske točke Krist je na Zemlji. Vidjeti duha Sunca ljudima je bilo moguće do 4. stoljeća poslije Krista, jer su do tada bili intimnije povezani sa svojim eterskim tijelom, ili tijelom formativnih sila.

Iako je sam Krist već bio na Zemlji, sve do 4. stoljeća Sunce se još uvijek vidjelo na takav način da se, u određenom smislu, kroz etersko tijelo još uvijek vidjela naknadna slika. Baš kao u fizičkom svijetu, ako netko pažljivo nešto pogleda, a zatim zatvori oči, u oku vidi naknadnu sliku, tako je i ljudsko etersko tijelo, gledajući Sunce, imalo, kod onih osobnosti kod kojih je to još uvijek ostalo, naknadnu sliku duha Sunca kada je čovjek gledao u kozmos. Zato su takvi ljudi, koji su još uvijek bili povezani sa svojim eterskim tijelom - a to je posebno bio slučaj za mnoge ljude u južno europskim oblastima, u sjevernoj Africi i na Bliskom istoku - jednostavno sebi rekli kroz svoje iskustvo: kada se pogleda u nebesko prostranstvo može se vidjeti duh Sunca. - I nisu razumjeli što su mislili učitelji i voditelji onih drugih misterija, koje sam spomenuo tijekom onog francuskog ciklusa; nisu razumjeli što znači: da je Krist bio na Zemlji.

Uzmite u obzir da su prošla gotovo četiri stoljeća od otajstva Golgote, gdje veliki broj dobro organiziranih ljudi, zbog onoga što sam upravo rekao, nije to mogao pravilno povezati s konceptom: Krist se pojavio na Zemlji. - Za njih je ono što se dogodilo u Palestini bio beznačajan događaj, jednako beznačajan kao što je zapravo bio i za one rimske pisce koji su to usput zabilježili. On je jednostavno bio beznačajna osoba koja je dočekala smrt pod čudnim okolnostima. Jer cijelu duboku misteriju, ti ljudi nisu dokučili. U biti, može se reći: ti ljudi nisu trebali Krista na Zemlji, jer su ga još uvijek na stari način imali na nebesima. Za njih je On još uvijek bio duh kozmosa, koji djeluje u svijetlu. Za njih je On bio sveobuhvatno svijetlo čovječanstva. Za njih još nije bilo potrebe da gledaju u čovjeka i traže Ga u sebi.

Takav čovjek, koji nije mogao shvatiti zašto bi se Krista trebalo tražiti u ljudima na Zemlji, kada Ga treba tražiti na nebesima i živi u svjetlu koje svakodnevno obasjava Zemlju pri izlasku Sunca i prestaje sjati pri zalasku Sunca, takav je čovjek bio Julije Otpadnik, Julianus Apostata. Za te ljude, ono što se dogodilo u Palestini bio je samo događaj poput drugih povijesnih događaja, ali vrlo beznačajan. A bio je to običan, i doista beznačajan, povijesni događaj, posebno jer čežnja za Kristom još nije počela živjeti u tim ljudima. Kada je čežnja za Kristom prvi put mogla početi živjeti u ljudima? Razmotrimo danas kada se ta čežnja za Kristom mogla pojaviti u čovječanstvu.

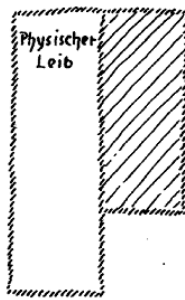
Ako uzmemo u obzir uzastopne epohe Zemljine evolucije nakon velike atlantske katastrofe, to je sljedeće: ako se vratimo u 8. i 9. tisućljeće, imamo atlantsku katastrofu, koju sam često opisivao. Zatim imamo prvo post atlantsko kulturno razdoblje, o kojem možete čitati u mom djelu 'Okvir tajne znanosti', koje sam nazvao drevnim indijskim razdobljem (vidi dijagram).

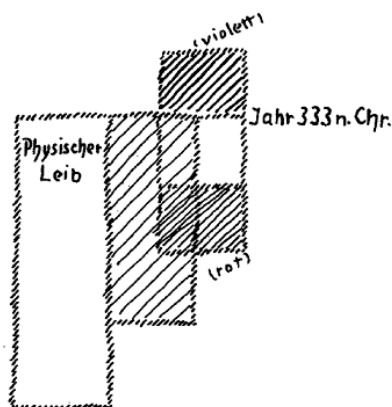
U ovom drevnom indijskom razdoblju čovjek prvenstveno živi u svom eterskom tijelu, ili tijelu formativnih sila. Veza je čak toliko intenzivna da se čak može reći: čovjek živi u svom eterskom tijelu ili tijelu formativnih sila. Živi na takav način da mu je fizičko tijelo, u biti, više odjeća, nešto vanjsko. On svijet vidi mnogo više svojim eterskim okom nego fizičkim očima. Drugo razdoblje je drevno perzijsko razdoblje. Tamo čovjek svoj drevni svijet vidi prvenstveno kroz ono što se može nazvati tijelom osjećaja. U trećem egipatsko kaldejskom razdoblju, čovjek svijet vidi uz pomoć svoje duše osjećaja. Konačno, u četvrtom grčko latinskom razdoblju, čovjek svijet vidi svojom dušom razuma ili uma.

I u našem petom razdoblju, od 15. stoljeća, koje se povijesno može nazvati sadašnjošću, čovjek svijet vidi dušom svijesti. I to gledanje dušom svijesti, donosi sve što sam predstavio na ciklusu prirodnih znanosti u smislu povijesnog slijeda.

Sada razjasnimo što je to zapravo. Zapravo je vrlo teško, ali ako bi se ta činjenica htjela shematski prikazati, moralo bi se reći:

fizičko tijelo (vidi dijagram), etersko tijelo (šrafirano), i u tom eterskom tijelu, prvo se osjeća duševno, ali na takav način da čovjek u početku još uvijek živi u eterskom tijelu. Ali zatim u tijelu osjećaja, koje je u stvarnosti još uvijek u potpunosti etersko tijelo. Jer samo je u egipatsko kaldejskom razdoblju čovjek živio u duši, ali tada je duša još uvijek u potpunosti živjela unutar eterskog tijela. Dakle, mogao sam nacrtati dušu nešto poput ovoga (osjenčano crvenom bojom). Budući da se čovjek osjeća unutar duše, još uvijek se napola osjeća unutar eterskog tijela.

U grčko latinskom razdoblju, ljudska bića izrastaju iz svog eterskog tijela sa svojom dušom. Etersko tijelo zadržavaju u sebi do otprilike 333. godine. Tada ljudska bića izrastaju iz svog eterskog tijela do te mjere da je njihova duša samo labavo povezana s eterskim tijelom, više nemajući nikakvu unutarnju vezu (šrafirano ljubičastom bojom). Duša se osjeća izvana napuštena. Sada je prisiljena izaći u svijet bez podrške eterskog tijela. To stvara potrebu za Kristom. Jer sada, budući da čovjek u duši više nije sjedinjen s eterskim tijelom, više ne vidi ništa od duha Sunca, čak ni naknadnu sliku kada pogleda u nebo. Ali u evoluciji svijeta, sve se razvija postupno, tijekom dugih vremenskih razdoblja. U početku, od 4. stoljeća nadalje, duša je, takoreći, bila iznutra lišena eterskog tijela, ali još nije postala iznutra jaka; još je uvijek iznutra bila slaba. A ako prođemo kroz stoljeća, od 5, 6, 7. stoljeća do 14, 15, 16. stoljeća, doista do našeg vremena - ali prvenstveno ćemo se usredotočiti na razdoblje do 15. stoljeća - imamo dušu koja je iznutra oslobođena, ali slaba, koja doduše osjeća potrebu za nečim, ali još nije dovoljno jaka da zadovolji tu potrebu iz unutarnjeg impulsa, i, umjesto da kao prije traži Krista na Suncu, sada Krista traži u otajstvu Golgote; umjesto u prostoru vani, traži Ga u tijeku vremena. Kako bi razvila bilo kakve moći u sebi, duša je morala iznutra ojačati. Stoljećima, sve do 15. stoljeća, ljudi nisu bili dovoljno jaki da razviju unutarnje moći potrebne za stjecanje bilo kakvog uvida u svijet kroz dušu. Stoga su se ograničili na prihvaćanje uvida iz knjiga koje su ostavili drevni, uzimajući ono što je povijesno sačuvano kao spoznaja.

To je nešto što se mora uzeti u obzir. Duša mora iznutra ojačati. U 15. stoljeću napredovala je do te mjere da matematiku više nije mogla učiti iz eterskog tijela, ili neizravno kroz etersko tijelo iz fizičkog tijela, već ju je sada počela doživljavati u apstrakciji - apstraktnom prostoru kao misao - doživljavati kao vlastitu. Čovječanstvo još nije daleko napredovalo u ovom iskustvu, ali, kao što vidite, to je drugačije iskustvo nego što je bilo prije. To je poriv da se dosegne nešto iznutra, nešto što je čovječanstvo moglo dosegnuti u stara vremena, kada je još moglo koristiti svoje etersko tijelo, s kojim je duša bila intimno sjedinjena. Ljudi su se sada morali iznutra ojačati do te mjere da mogu dosegnuti Krista, dok im je prije etersko tijelo služilo da mogu vidjeti Krista sa Sunca. I tako možemo reći da je do 4. stoljeća bio slučaj da čak ni najciviliziraniji ljudi nisu zapravo znali što učiniti s vijestima o Kristu, o otajstvu Golgote.

Zanimljivo je, da se može reći: ni ispovijedanje Krista cara Konstantina niti Julijanovo odvrćanje od Krista, zapravo nisu utemeljeni na čvrstom temelju. Povjesničar Zosimo čak objašnjava da je car Konstantin prešao na kršćanstvo jer je počinio toliko zločina protiv svoje obitelji, da mu stari svećenici više nisu htjeli oprostiti. Stoga se odrekao starog poganstva i njegovih svećenika jer su mu kršćanski svećenici obećali da mu mogu

oprostiti. Dakle, to je u biti bio prilično neuvjerljiv razlog. Moglo bi se reći, da svoje ispovijedanje Krista nije prema Kristu usmjerio iz nužde.

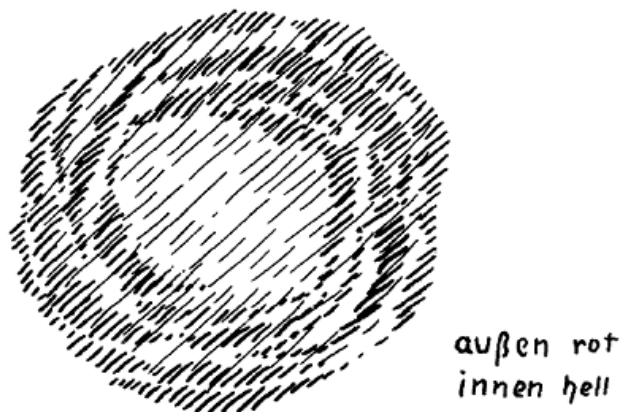
Za Julijana je sve što je bilo potrebno bila inicijacija u Eleuzinske misterije, koja je u to vrijeme već bila vrlo površna, da bi ga nadahnula na duha Sunca u drevnom obliku spoznaje. Ni za njega to nije bilo ukorijenjeno u posebno dubokom temelju, iako je inicijacijom u Eleuzinske misterije primio izvanredno značajno znanje. No, u svakom slučaju, ni argumenti za, ni protiv, nisu bili osobito jaki ili intenzivni u vezi s pitanjem Krista u to vrijeme, jer ljudi jednostavno nisu znali što znači tvrdnja da povijesnog Krista treba tražiti u ljudskom tijelu.

Počevši od 4. stoljeća nadalje, ponovno je bio slučaj da ljudi, u svojim iznutra emancipiranim, ali još uvijek slabim dušama, nisu nalazili drugi put do Krista, ili čak do objašnjenja svijeta - jer je cijelo objašnjenje svijeta trebalo obnovu - osim povijesne tradicije, pisane ili usmene tradicije; to jest, usmene tradicije na takav način, da je samo nekolicina ljudi imala pisanu tradiciju, a ostalima davala usmeno tumačenje.

To je tako ostalo stoljećima, i, zapravo, tako je ostalo s obzirom na viziju Krista do danas. Ali to je nešto vrlo značajno, da je duša sada postala iznutra slobodna. Kao što sam rekao, iako sve u povijesti ima nagovještaje i posljedice, još uvijek možemo ukazati na godinu 333. kao godinu u kojoj se ovo oslobađanje duše dogodilo za najnaprednije ljude, čak i kada je duša još uvijek bila preslaba da bi uopće stekla bilo kakvo unutarnje znanje. Bilo je to tako da ako je osoba duboko razmišljala u to vrijeme - budući da je još uvijek bilo dobrih vijesti iz ranijih vremena - moglo se reći: samo vrlo kratko vrijeme prije, postojali su ljudi koji su u Suncu vidjeli nešto božansko i duhovno. Ja više ne vidim ništa. Ali ljudi koji su u Suncu vidjeli nešto božansko i duhovno, crpili su i druge uvide iznutra, naprimjer, matematičke uvide. Moja duša je takva da se osjeća kao neovisno biće, ali se ne može sabrati, ne može iz sebe crpiti snagu da išta percipira.

Upravo je to bilo značajno u 15. i 16. stoljeću: da su ljudi barem počeli konceptualizirati matematičko mehaničke uvide iz duše. A Kopernik je ono što je na taj način iskusio u oslobođenoj duši, prvi primijenio na nebesku strukturu. Raniji sustavi svijeta, bili su takvi da su se postizali uz pomoć onih duša koje još nisu bile oslobođene od eterskog tijela, koje su još uvijek bile duše razuma ili uma, ali kao duše razuma ili uma, još uvijek su posjedovale, takoreći, moć eterskog tijela da pogleda u svijet. Sada, do 15. stoljeća, duša razuma ili uma, također je bila prisutna, ali da bi se pogledalo u svijet, moglo se koristiti samo fizičko tijelo, fizičko oko. To su razlozi zašto se, kroz sva ta stoljeća i do danas, poruka Krista i otajstva Golgote, mogla širiti samo putem Svetog pisma ili usmene predaje.

Što smo u osnovi dobili kroz dušu, koja je postupno jačala tijekom stoljeća, od 4. i 5. stoljeća nadalje? Vanjsko mehaničko znanje, fizičko znanje koje sam okarakterizirao na prirodoslovnom ciklusu. Ali sada je došlo vrijeme kada duša mora toliko ojačati da, baš kao što je nekada duhovno vidjela Sunce uz pomoć eterskog tijela, kada je pogledala u nebo s fizičkim Suncem, sada gleda iznutra u 'Ja', osjeća 'Ja', i u određenom smislu, Krista iza 'Ja'.

Ako to zamislamo ne shematski, već zapravo vrlo realistično, to je ovako: fizičkim okom vidi se Sunce (hell, šrafirano), pogledom eterskim tijelom iza Sunca, duh Sunca, Krist (ravno, rot). Danas je slučaj da kada osoba pogleda u sebe, ima to 'Ja'. Osjeća 'Ja', ima osjećaj 'Ja'. Ali to je vrlo nejasno. Taj 'Ja' osjećaj, prvo se pojavio u oslobođenoj duši. Čovjek je prije gledao u svijet; sada mora gledati u sebe. Gledanje u svijet spojilo ga je sa Suncem i s Kristom. Gledanje u sebe isprva ga je spojilo samo s 'Ja'. Mora iza 'Ja' pronaći ono, što je prije nalazio pred Suncem. Mora doći do onoga, što je prije doživio u svjetlu, ono što je doživljavao od izlaska do zalaska Sunca - Krista, koji osvjetljava njegovo vlastitu spoznaju - kako zrači iznutra iz njegovog 'Ja', tako da u Kristu pronađe snažnu podršku za svoje 'Ja'. Dakle, može se reći: prije se gledalo u Sunce i pronalazilo svjetlo ispunjeno Kristom. Sada se osjeća u sebi i uči prepoznati 'Ja' ispunjeno Kristom (rot, violett).

Međutim, u tom pogledu smo na samom početku. Jer antropozofija se sastoji, takoreći, u tome da čovječanstvu kaže: ova stoljeća od 4. stoljeća poslije Krista su među stoljeća. Ono što leži prije toga, je čovječanstvo koje je moglo gledati u nebesa i pronaći Krista kao vanjskog, duha Sunca u prostoru. Nakon ovih među stoljeća, mora se pojaviti čovječanstvo koje

osjeća u svom unutarnjem 'Ja', i, na putu do tog unutarnjeg 'Ja', pronalazi unutarnje Sunce, Krista, koji se sada pojavljuje s 'Ja' baš kao što se prije pojavljivao sa Suncem, koji je sada nositelj 'Ja' baš kao što je prije bio duh Sunca.

S 4. stoljećem, u čovječanstvu, postupno se razvijajući iz grčko latinskih rasa, započela je čežnja za Kristom, čežnja koja se u početku mogla zadovoljiti samo pisanom ili usmenom predajom. Ali danas je situacija takva da je ta pisana ili usmena predaja izgubila svoju moć uvjerljivosti, posebno među naprednijim umovima, i ljudi moraju naučiti pronaći Krista iznutra, baš kao što Ga je drevno čovječanstvo pronašlo izvana kroz Sunce i njegovu svjetlost. Samo moramo ispravno razumjeti prošla stoljeća, shvaćajući da je upravo tada duša prvo bila neovisna, ali u određenom smislu prazna. Kada je duša gledala prema van, naoružana eterskim tijelom, u nebeskim pojavama nije mogla vidjeti taj mehaničko matematički sustav koji je kasnije postao kopernikanski sustav. Stvari su se doživljavale kao mnogo tješnje povezane s ljudima. I ono što se pojavilo nije bio kozmički sustav proizvoljno odcijepljen od ljudi, već kozmički sustav koji se tada, već u dekadenciji, pojavljuje kao Ptolomejev.

Ali kada duša više nije bila ukorijenjena u eterskom, sa svojim vlastitim eterskim tijelom, postupno se počelo razvijati to raspoloženje koje je kasnije utemeljilo znanost o zvijezdama, koja je bila ravnodušna prema tome pripada li čovjek zvjezdanom nebu ili ne. Jedinu počast, koju je ovaj preobraženi čovjek odao drevnim vremenima, bila je ta što je početnu točku svog mehaničkog sustava pomaknuo tamo gdje se prije vidio Krist, naime, na Sunce. Kopernik je Sunce učinio središtem kozmosa, ne duhovnog, već fizičkog kozmosa. To još uvijek izaziva nejasan osjećaj koliko je čovječanstvo nekad snažno osjećalo Sunce, s Kristom, kao središte svijeta. Ne treba uzeti u obzir samo vanjski izgled povijesti svijeta, kako je postupno postalo uobičajeno, već u obzir treba uzeti i razvoj osjećaja.

Ako netko istinski razumije kako čitati Kopernika, primijetit će, u ovom čudesnom elementu osjećaja s kojim se suočavamo kod Kopernika, da on nije samo računao; imao je unutarnji poriv da nešto od onog starog vrati Suncu. Kroz taj unutarnji poriv otkrio je tri zakona, od kojih treći, zapravo baca određenu sumnju na sve navedeno u prva dva. Jer Kopernik je imao treći zakon, koji je kasnija astronomija jednostavno izostavila jer je sve mehanizirala. Imao je zakon prema kojem se gibanje Zemlje oko Sunca ne prikazuje tako apsolutno kao što se danas promatra. Danas se, kao što sam već spomenuo, na stvar prikazuje kao na činjenicu koja bi proizašla iz promatranja, ako bismo u prostranstvo kozmosa postavili stolicu, prilično daleko, i odande promatrali kakvo je Sunce i kako Zemlja kruži oko njega. Ali vani bi morala biti stolica, a na njoj bi morao sjediti odgovarajući učitelj, promatrajući izvana kozmički sustav. To uostalom nije rezultat promatranja.

Mogao bih reći, da Kopernik još nije imao savjest tako snažno zadrtu kakvu su imali kasniji ljudi koji su mehanizirali cijeli kozmos. Također je naveo pojave koje zapravo sugeriraju da Zemljino gibanje oko Sunca nije baš tako apsolutno točno. Ali, kao što sam rekao, ovaj treći zakon je jednostavno ignoriran, potisnut od strane kasnije znanosti. Ljudi su se držali prva dva - Zemljine rotacije oko svoje osi, Zemljine rotacije oko Sunca - i imali su vrlo jednostavan sustav, koji se sada na ovaj jednostavan način uči u školama. Naravno, ovo nije zamišljeno kao suprotstavljanje kopernikanskom sustavu. Bio je nužan u tijeku ljudskog razvoja. Ali danas je došlo vrijeme kada o stvarima moramo govoriti na način na koji sam pokušao na ciklusu prirodne znanosti u Stuttgartu, gdje sam govorio o astronomiji. Tamo sam pokazao kako se o tim stvarima mora razmišljati sasvim drugačije nego što je to moguće u kontekstu današnje materijalističko mehaničke konstrukcije.

Ali u cijeloj Kopernikovoj koncepciji njegovog sustava, još uvijek postoji osjećaj koji se može okarakterizirati kao što sam upravo rekao. U određenom smislu, on nije želio stvoriti samo matematički koordinatni sustav za naš Sunčev sustav, i Sunce postaviti u središte tog koordinatnog sustava, već je Suncu želio vratiti ono što je izgubilo jer ljudi u Suncu više nisu mogli percipirati Krista.

To su stvari koje bi trebale pokazati da ne treba slijediti samo vanjske činjenice i transformaciju ljudske misli u povijesnom razvoju, već i transformaciju osjećaja. To je postalo tako tek kada se mehanizam pojavio u svom punom obliku. Kod Kopernika, a posebno kod Keplera, osjećaji se još uvijek mogu pronaći, a kod Newtona su bili još izraženiji. Već sam na znanstvenom ciklusu objasnio kako se Newton osjećao donekle nelagodno zbog svoje matematičke filozofije prirode. Nakon što je prvo smatrao da prostor prožimaju isključivo matematičko mehaničke sile, a nakon što je kasnije ponovno razmotrio tu temu, osjećao se nelagodno, i rekao da je ono što je tako uspostavio kao apstraktni prostor s tri apstraktne dimenzije zapravo Sensorium Dei, senzorij Boga. Sada, za nešto starijeg Newtona, čija se savjest počela uznemiravati pred matematičko mehaničkim predodžbama, prostor koji je dovoljno matematiziran sada je bio najvažniji prostor u mozgu Boga, naime Sensorium, najvažniji dio Božjeg mozga.

Tek kasnije smo postali sposobni prosuđivati spoznaje ljudi na temelju njihovih misli, a ne uopće na temelju njihovih osjećaja. Newton je ipak trebalo biti prosuđivan na temelju njegovih osjećaja, Leibniz još više, i prirodoslovci tog vremena općenito. I svatko tko prouči Galilejev život, otkrit će, rekao bih, na svakoj stranici kako cijeli čovjek još uvijek igra ulogu. Taj misaoni aparat čovjeka, koji se kao misaoni aparat hrani rezultatima promatranja i pokusa, baš kao što se parni stroj hrani ugljenom, taj čovjek pojavljuje se tek kasnije, i tek kasnije postaje bezuvjetni vođa znanosti. To je

bezuvjetna znanost, samo zato jer joj nedostaje bilo kakva pretpostavka za istinsko znanje.

Ali ono što se mora dodati postignućima ojačane duše, koja sigurno više nije prazna duša, kao što je bila u 4. stoljeću poslije Krista, već koja se sada ispunila mnogim matematičkim i mehaničkim predodžbama, jest to da se unutar 'Ja' otkriva unutarnje svjetlo, kojeg možda više ne bismo trebali jednostavno nazivati 'Ja', ne samo figurativno ili simbolično, već kojeg bismo trebali nazvati: podržavajućim entitetom duše.

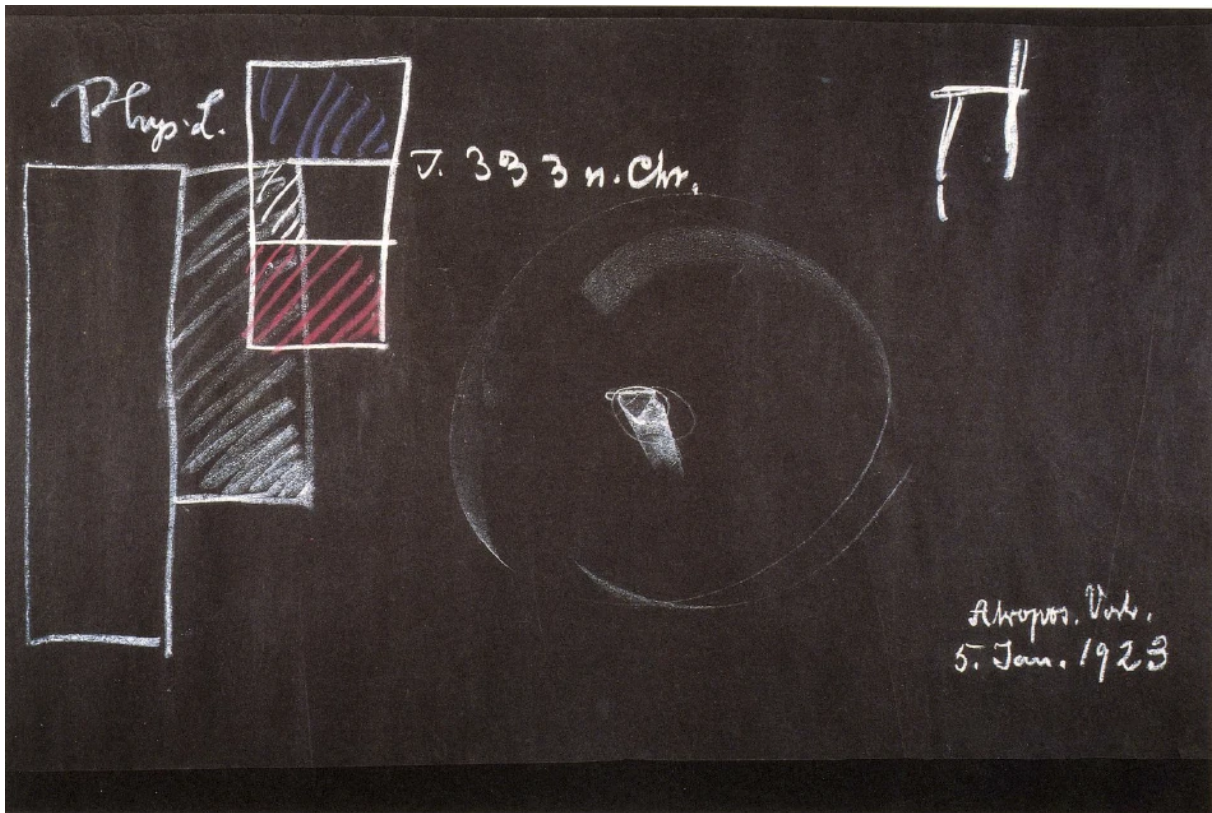
I tako učimo prepoznati nešto što je sve više i više izranjalo tijekom stoljeća, nešto što je danas snažno, ali što oni koji to ignoriraju potiskuju u podsvjesne dubine duše: potrebu za Kristom. Samo duhovni uvid, uvid u duhovni kozmos, može zadovoljiti tu potrebu za Kristom. To je dio svega onoga što moramo smatrati karakterističnim trenucima našeg doba u 20. stoljeću: potreba za Kristom i unutarnje prikupljanje snage za dušu da pronađe Krista u 'Ja', iza 'Ja', baš kao što je nekada bio pronađen ispred Sunca.

Način na koji su ljudi u grčko latinskom dobu stajali pred duhom Sunca, bio je večernji sumrak. Jer sasvim svjetlo, duševno-duhovno svjetlo, vidio se duh Sunca samo u drevnom indijskom razdoblju. Sada živimo u vremenu u kojem bismo trebali osjetiti zoru, zoru istinskog znanja o Kristu, postignutog snagom čovjeka. Drevno znanje o duhu Sunca, koje je Julije Otpadnik još uvijek nastojao galvanizirati, više ne može pružiti nikakvo zadovoljenje čovječanstvu. Napori Julija već su bili uzaludni pred povijesnim razvojem. Ali nakon razdoblja prva četiri stoljeća, kada ljudi nisu baš znali što učiniti s Kristom, nakon razdoblja koje je uslijedilo, kada su ljudi očajnički željeli Krista, ali su tu potrebu mogli zadovoljiti samo usmenom ili pisanom predajom, mora doći doba koje razumije nešto poput dodatka Evanđelju: "Još vam mnogo toga imam reći, ali to sada ne možete podnijeti".

Mora doći doba koje će razumjeti što je Krist mislio kada je rekao: "Ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta". Jer Krist nije mrtav, on je živ. On ne govori samo kroz Evanđelja, on govori za duhovno oko kada se duhovno oko ponovno otvori za misterije ljudske egzistencije. On je tu svaki dan, govori i otkriva se. I to je slabo čovječanstvo, koje se ne želi truditi u vrijeme u kojem se ono što tada nije rečeno može reći, jer ljudi to još nisu mogli podnijeti, oni ljudi koji su bili u stanju uma u kojem u osnovi nisu mogli razumjeti što im je Krist nudio.

Svakako, oni oko nas mogli bi nešto od toga razumjeti, ali Evanđelje je izgovoreno za sve, i ta poruka prirodno dopire u prostranstvo svijeta. Moramo težiti čovječanstvu koje život Krista stavlja na mjesto puke tradicije o Kristu. I najmanje je kršćanski, čak i u smislu tradicije, uvijek prihvaćati samo ono što je zapisano, a ne ono što svakodnevno govori našim

prosvjetljenim umovima, našim srcima koja osjećaju i cjelokupnom htijenju čovječanstva, kao objava Krista iz duhovnog svijeta.

II. DRUGO PREDAVANJE

Dornach, 6. siječnja 1923.

Morao bih vam pročitati knjigu, kada bih želio prenijeti sve izvanredno lijepe riječi i riječi duboke povezanosti s onim što je izgubljeno kroz ovu strašnu katastrofu. Stoga ću samo podijeliti imena onih koji su potpisali takve riječi sućuti i odanosti cilju. To su, dijelom, znakovi koliko je duboko, ono što se odavde može prenijeti svijetu, dirnulo srca mnogih. To su također, dijelom, znakovi istinski iskrenih želja i aktivne odluke da povratimo ono što smo izgubili. Opseg sudjelovanja u našem radu i gubitak, sigurno će biti izvor snage za mnoge od vas, i samo zbog toga mogu sve ovo podijeliti ovdje. Jer naš cilj nije zamišljen kao samo teoretski; on je zamišljen kao stvar rada, ljubavi prema čovječanstvu, predanog služenja čovječanstvu, stoga, ono što se odavde treba reći, uključuje i dijeljenje onoga što je učinjeno ili se namjerava učiniti. Dopustit ću si spomenuti samo imena onih koji nisu među prisutnima, jer ono što srca onih koji su ovdje imaju izraziti, ovih dana - u ovim danima istinski tugom pogođenog zajedništva - izraženo je tiše, ali ne manje duboko i jasno. Stoga ćete mi dopustiti da ne spominjem posebno drage prijatelje ovoga koji su također pismeno izrazili sućut. Poznajete ih. (imena su zatim pročitana.)

Možemo pretpostaviti da je ono što je ovdje pokušano duboko ukorijenjeno u mnogim srcima, te bih večerašnje predavanje želio ispuniti prekidajući, takoreći, epizodno promišljanja proteklih nekoliko dana i podsjećajući na činjenicu, da je ovo u početku bio ciklus koji je privukao veliki broj prijatelja iz drugih krajeva, da se pridruže onima koji su inače htjeli proučavati antropozofski cilj ovdje na Goetheanumu. A posebno bih svoje misli želio uputiti prvo mladima, mlađim prijateljima koji su došli ovdje na ovaj ciklus, i koji su se, na veliko zadovoljstvo svih onih koji antropozofiju shvaćaju ozbiljno, nedavno pridružili ovom pokretu na tako lijep, dubok i iskren način.

Mora nam biti apsolutno jasno u vezi značaja mladih duša - duša koja teži steći ono što mlada osoba danas može steći u znanosti, umjetnosti i tako dalje - kada se takve duše pronađu kako bi surađivale unutar antropozofskog pokreta. Ovi mladi prijatelji koji su došli na ovaj ciklus, među su onima koji su nedavno stigli ovdje, vidjeli Goetheanum, vidjeli ga ponovno i vjerojatno mislili da će ga ostaviti u drugačijem stanju nego što je sada slučaj. I ako se sada obraćam prvenstveno ovim mlađim prijateljima, to je zato što svatko tko brine za antropozofski pokret, mora kao stvar vlastite duše osjećati sve što se tiče bilo koje skupine ili pojedinca unutar pokreta. Mlađi prijatelji su, uglavnom, oni koji žele pronaći put do antropozofskog rada iz onoga što se danas naziva duhovnim životom. I posebno bih se prvo

želio obratiti onima koji pripadaju akademskom životu i koji su iz toga osjetili poticaj - ali teško da je njime generiran - da udruže snage s drugima unutar antropozofskog pokreta za daljnja nastojanja.

Svakako je, prije svega, sveta ozbiljnost težnje za ispunjenjem duše duhovnim životom, ono što je pokretalo ove mlade ljude. Međutim, unutar antropozofije govori se o duhovnom životu, koji se ne može steći izravnom kontemplacijom na lak način koji je danas toliko popularan. I ne taji se činjenica - čak ni u literaturi, iz koje svatko u najširem mogućem krugu može vidjeti što će pronaći unutar antropozofskog rada - da su putevi do antropozofije teški. Ali teški samo zato što su povezani s najdubljim, ali i najsnažnijim aspektom ljudskog dostojanstva, i zato što su, s druge strane, povezani i s onim što je posebno potrebno za naše doba, našu epohu, što se može opisati na način da pronicljiva osoba, koja zna kako pravilno cijeniti znakove propadanja u našem vremenu, mora prepoznati nužnost takvog napretka, s čime barem pokušava antropozofski pokret.

Ne smije se zanemariti da antropozofski cilj, suvremenom čovjeku može biti vrijedan na mnogo načina. Međutim, može mu postati nešto, ako se s istinskom unutarnjom odanošću trudi postići izravno razumijevanje duhovnih svjetova, uvjeravajući se time da je sve što se ovdje komunicira iz duhovnih oblasti u potpunosti utemeljeno na istini. Ali stalno iznova moram naglašavati da, koliko god bilo nužno da pojedinci, ili možda neograničen broj ljudi, krenu na ovaj ozbiljan i težak put u današnje vrijeme, s druge strane, svatko tko posjeduje samo nepristran, zdrav razum, može steći uvid u istine antropozofije, koje su potpuno utemeljene na istinskim unutarnjim razlozima.

To se mora stalno iznova naglašavati, kako bi se spriječilo da potpuno nevaljan prigovor, dobije bilo kakvu prividnu valjanost: da samo netko tko vidovito zaviruje u duhovni svijet, može nekako shvatiti ono što se u antropozofskom pokretu proglašava istinom. Međutim, današnji opći duhovni život, opća civilizacija i kultura, predstavljaju čovjeku toliko predrasuda, da zbog tih predrasuda teško može doći do razumijevanja zdravog razuma, kako bi se uvjerio u istinitost antropozofske stvari, čak i bez vidovitosti.

Ali upravo u tom smjeru Antropozofsko društvo treba pokazati put, i u tom smjeru treba djelovati, kako bi se predrasude suvremene civilizacije sve više uklanjale. Ako Antropozofsko društvo ispuni svoju dužnost u tom smjeru, tada se možemo prepustiti nadi da će se te unutarnje moći razumijevanja pojaviti i bez vidovitosti, kod onih koji iz bilo kojeg razloga, ne mogu težiti točno onoj vidovitosti o kojoj se ovdje mora govoriti; da, i oni mogu doći do potpunog uvjerenja o valjanosti antropozofskog znanja.

Ali može postojati sasvim poseban put koji mladi akademski čovjek može pronaći za sebe, kako bi se bavio antropozofijom. Vidite, ono što bi akademski studij danas trebao i mogao ponuditi, bilo bi najčvršće polazište za postizanje vlastitog razumijevanja - izričito kažem: vlastitog razumijevanja - antropozofskog duha, ako bi znanstveno znanje i unutarnji život bili prisutni u našem obrazovnom sustavu, u mjeri u kojoj ta mogućnost zasigurno danas postoji.

No, razmislite koliko malo unutarnje veze mladi ljudi imaju unutar suvremene civilizacije, s onim čemu bi trebali težiti kao svojoj znanosti, svom znanju. Promislite kako je mladima, uglavnom, nemoguće drugačije, nego raznim znanostima pristupiti kao nečem, više-manje vanjskom. One se predstavljaju sustavom koji je potpuno neprikladan da omogući da često izvanredno značajni, takozvani empirijski dokazi, progovore u svojoj punoj vrijednosti, doista, unutar svake danas kultivirane znanosti, postoje razorne istine, ponekad razorne istine u detaljima, u određenim područjima. A postoje, posebno, istine o kojima mogu reći, da bi, ako bi se pravilno predstavile mladim ljudima, djelovale poput svojevrsnog mikroskopa ili teleskopa, tako da bi, ako bi ih duša mogla pravilno koristiti, otključale velike tajne egzistencije.

Ali upravo te stvari koje bi bile iznimno prosvjetljujuće ako bi se pravilno njegovale, koje bi osvojile srca i duše ako bi doprle do mladih ljudi unutar akademskog svijeta, izranjajući iz dubina ljudi i osobnosti, upravo se te stvari danas često moraju govoriti s ravnodušnošću, unutar zamršenog, ravnodušnog sustava, tako da odnos mladih ljudi prema mogućnostima prosvjetljenja koje je naša empirijska znanost proizvela u raznim područjima, ostaje potpuno površan. I moglo bi se reći: mnogi, zapravo većina, naših mladih akademskih ljudi, studiraju danas bez ikakvog unutarnjeg angažmana, puštajući da im cijela stvar prođe više-manje kao panorama, kako bi potom s potrebnim ponavljanjem mogli polagati ispite i pronaći posao za cijeli život.

Zvuči gotovo paradoksalno reći da bi srca akademske mladeži trebala biti dirnuta svime što im se predstavi. Kažem da to zvuči kao paradoks, iako bi moglo biti tako! Jer mogućnost postoji, jer za nekoga s određenom subjektivnom predispozicijom, čak i najsuhoparnija knjiga ili predavanje ponekad mogu biti dovoljni da bude duboko dirnut, čak i u srcu, ako ne snagom pisca ili govornika, onda možda vlastitom unutarnjom snagom. Ali moram reći: ponekad vas stvarno pogodi kada shvatite, možda čak i s najboljim mladim prijateljima koji dolaze u antropozofski pokret, da za svoja srca nisu dobili ništa od trenutnog načina spoznaje, ne svojom krivnjom, već svojom sudbinom unutar civiliziranog života, i - možda mi neki neće oprostiti zbog ovoga, ali većina mladih akademskih ljudi ovdje će vjerojatno razumjeti - ništa ni za svoje glave.

Danas, u ovom dobu, kroz znanstveni razvoj koji sam pokušao okarakterizirati tijekom znanstvenog tečaja, dosegli smo točku u razvoju civilizacije gdje, bez ikakve antropozofije, kroz čisto ljudsku težnju za znanstvenim i životom spoznaje, mladi ljudi mogu iskusiti, kroz običnu znanost, ono što bih nazvao vrstom duboke duhovne patnje. Doista, suvremena prirodna znanost je takva da oni koji je marljivo proučavaju i ozbiljno shvaćaju njezine stvari, doživljavaju neku vrstu unutarnjeg previranja, mogu osjetiti nešto od onoga što obuzima ljudsku dušu kada se bori s problemom znanja. Jer svatko tko malo pogleda oko sebe što je trenutno dostupno unutar prirodne znanosti, suočava se s velikim egzistencijalnim problemima, problemima koji su često odjeveni, rekao bih, u jednostavne formulacije činjenica. A te formulacije činjenica prisiljavaju čovjeka da u vlastitoj duši traži nešto što, upravo zato što te znanstvene istine postoje, mora biti riješeno kao zagonetka. Inače se ne može živjeti, inače se osjeća potlačeno.

Oh, kad bi samo ova tjeskoba bila plod naših znanstvenih istraživanja! Tada bi iz ove tjeskobe koja obuzima cijelu osobu, proizašla, ne samo čežnja za duhovnim svijetom, već i dar uvida u duhovni svijet. Čak i kada se stekne znanje koje čovjeka ne može zadovoljiti, najviša težnja mora se rasplamsati upravo kroz nezadovoljstvo, kada se pravilno predstavi duši i srcu.

To je ono što čovjek ponekad smatra tako strašnim, tako razornim unutar trenutnog sustava znanja, da se ne čini nikakav pokušaj da nam se omogući da osjetimo kako stvari koje postoje mogu utjecati na cijelu osobu na takav način, da smo u svom mladom životu spriječeni da se čak i približimo onome što je ljudski najvrijednije, osim ako se, vođeni posebno snažnom čežnjom, ne oslobodimo onoga što postavlja prepreke na put.

A ako skrenemo pogled s prirodne znanosti i pogledamo znanost duha: tijekom znanstvenog doba, ona je dosegla takvo stanje da bi, ako bi se mlada osoba, uz vodstvo koje bi sve duhovno znanstveno tretiralo iz ljudske perspektive, mogla njoj posvetiti, barem bi od nje dobila ono što bih ja nazvao duševnim kratkog daha. Jer sve apstraktne ideje, rezultati dokumentiranih istraživanja i sve ostalo što duhovno znanstveno sadrži, ako se mladima predstavi u odnosu na čovjeka, mogao bi doista slijediti takav kratki dah duše, što bi u njima probudilo poriv za uzdizanjem na svježiji zrak, koji antropozofski svjetonazor treba unijeti u oblast suvremene kontemplacije duha.

Svatko tko je slijedio duh mojih predavanja o znanstvenom razvoju modernog doba, sigurno neće moći reći da sam ponudio suvišnu kritiku suvremene znanosti. Naprotiv, kroz svoja predavanja pokazao sam njegovu nužnost, pokušao sam dokazati da moderna znanost, a u konačnici i znanost duha, ne mogu biti ništa drugo nego temelji, jer su služile i moraju

služiti kao temelji civilizacije, temelji koji se moraju jednom zauvijek postaviti, kako bi se na njima mogao graditi daljnji razvoj.

Ali čovjek ne može biti ništa drugo nego čovjek, potpuno čovjek tijelom, duhom i dušom. A budući da današnja mladež mora živjeti u dobu u kojem se nužno suočava s nečim što ne obuhvaća čovjeka, najplemenitija i najsnažnija ljudska težnja ipak bi se mogla probuditi kada bi im se danas ponudilo samo ono što je nužno, ali ne i zadovoljavajuće, u najvišem smislu te riječi, s mjesta potpune čovječnosti. Kad bi se to dogodilo, onda našim mladim ljudima ne bi trebalo ništa više nego slušati o postignućima današnjih fizikalnih, duhovnih znanosti na samim akademijama, i od toga bi dobili ne samo najdublji poticaj već i sposobnost da apsorbiraju znanost duha u njenoj punoj čovječnosti. A iz onoga što bi tada živjelo u tim mladim ljudima, prirodno bi proizašlo da bi i antropozofski oblik znanosti, postao onaj koji nam je potreban za daljnji napredak u civilizaciji.

Vjerujem da će naši mladi prijatelji, ako pravilno razmotre možda pomalo paradoksalne riječi koje sam izgovorio, otkriti da one donekle karakteriziraju najznačajnije patnje koje su morali podnijeti tijekom svojih akademskih godina. I mogu pretpostaviti da je za većinu ta patnja razlog zašto su došli k nama. Ali za mnoge ta patnja već pripada prošlosti, prošlosti koja se više ne može povratiti. Jer ono što bi čovjek trebao posjedovati tijekom određenog razdoblja mladosti, jednostavno kasnije u životu ne može posjedovati na isti način. Unatoč tome, vjerujem da jedna stvar može poslužiti kao zamjena. Ono što bi trebalo poslužiti kao zamjena, za ono što više ne možemo imati, jest prepoznavanje zadatka koji imaju posebno mlađi ljudi među nama: njegovati antropozofski život u sadašnjosti.

Ako si postavite ovaj zadatak: učiniti za antropozofski pokret, ono što iz vlastitog uvjerenja već znate da se to mora učiniti, ili ono u što se možete uvjeriti u svojoj nutrini, u svom vlastitom srcu, da je potrebno za daljnu civilizaciju, tada ćete u svom srcu moći nositi jednu stvar, nositi je dulje nego što traje ovaj zemaljski život: tada ćete moći nositi svijest da ste ispunili svoju dužnost prema ljudima i svijetu, u doba najvećih ljudskih teškoća. I to će biti dovoljna naknada, za ono čega se s pravom možete odreći.

Ako netko istinski razumije stanje mladih u našem dobu, onda također ispravno prepoznaje činjenicu da se akademska mladež okupila unutar naših krugova, i onda će se, ako se smijem tako izraziti, postupno razviti talent za stjecanje odnosa s tom mladeži od strane onih unutar Antropozofskog društva, koji, pa recimo, ne pripadaju njemu kao mladež, u ovom ili onom pogledu.

Ali vjerujem da postoji riječ koja može proizaći iz našeg trenutnog stanja tuge, riječ koju mogu uputiti i najstarijim članovima Antropozofskog društva, a to je ovo: da osoba koja danas sebe istinski shvaća kao ljudsko biće,

unutar Antropozofskog društva može iskusiti nešto što se mora shvatiti ozbiljno ako se želi nastaviti civilizacija, ako se ne želi da sile propadanja nadvladaju sile napretka. - U suvremenoj kulturi i civilizaciji, gotovo se došlo do točke da zvuči gotovo komično kada netko kaže: kada se čovjek nalazi u svom duhovno-duševnom između uspavljivanja i buđenja, trebao bi osigurati da se prema duhovno-duševnom odnosi na pravi način tijekom tog vremena. - Ali unutar antropozofskog pokreta, saznajete da je ovo duhovno-duševno, kakvo se živi između uspavljivanja i buđenja, sjeme koje nosimo u vječnost budućnosti. Ono što ostavljamo za sobom u krevetu kada spavamo, ono što je od nas vidljivo kada od jutra do večeri obavljamo svoj svakodnevni posao, to ne nosimo kroz vrata smrti u duhovni, nadosjetilni svijet. Međutim, iznosimo onaj suptilni duhovni element koji postoji izvan fizičkog i eterskog tijela, kada se osoba nalazi u vremenu između uspavljivanja i buđenja. Ostavljajući za sada po strani značaj spavanja za ljudska bića na Zemlji - ali antropozofska znanost duha može ljudima jasno dati do znanja da je ovaj suptilni, supstancijalni element koji, neprimjetan za običnu svijest, živi između uspavljivanja i buđenja, da je to upravo ono što će nositi kada prođu kroz vrata smrti, kada svoj zadatak moraju ispuniti u svjetovima koji nisu ovaj zemaljski svijet.

Ali zadatke koje mora izvršiti, moći će ih izvršiti, ovisno o tome kako je njegovao ovaj duhovno-duševni aspekt. O dragi moji prijatelji, u tom duhovnom svijetu koji nas okružuje baš kao i fizički svijet, ta ljudska bića duše žive egzistenciju kojom trenutno nisu u fizičkom tijelu, već možda moraju čekati desetljećima, čak i stoljećima, na svoju sljedeću zemaljsku inkarnaciju. Te duše su tu, baš kao što smo i mi fizički ljudi ovdje na Zemlji. I u onome što se događa ovdje među nama fizičkim bićima, onome što kasnije nazivamo povijesnim životom, ne djeluju samo zemaljska bića, već i one sile koje dopiru od onih koji su trenutno između smrti i novog rođenja. Te su sile prisutne. Dok mi pružamo svoje ruke, ta bića pružaju svoje duhovne ruke u neposrednu sadašnjost. I to je uzaludna povijest, ako se bilježe samo dokumenti koji se bave zemaljskim stvarima, dok pravu povijest koja se odvija na Zemlji, oblikuju duhovne sile onih između smrti i ponovnog rođenja, koje djeluju iz duhovnog svijeta. Također radimo i s onima koji nisu fizički utjelovljeni na Zemlji.

I kao što činimo grijeh protiv čovječanstva ako ne odgajamo mladež kako treba, tako činimo grijeh protiv čovječanstva, grijeh protiv najplemenitijeg dijela koje trebaju obavljati bestjelesna bića iz nevidljivih svjetova; činimo grijeh protiv razvoja čovječanstva ako ne negujemo vlastitu duhovnost, kako bi ona mogla proći kroz vrata smrti na način da se tamo može sve svjesnije razvijati. Jer ako se duhovno-duševno ne neguje na Zemlji, onda ta svijest, koja se na određeni način sve više i više pali između smrti i novog rođenja, ostaje zamagljena u svim onim dušama koje ovdje ne neguju duhovni život.

Kada osoba postane potpuno svjesna svoje čovječnosti, tada je duhovno njen sastavni dio.

To bi trebala biti ozbiljnost ljudi danas koji istinski razumiju impulse antropozofskog pokreta: da znaju kako je ono što se stječe putem antropozofske znanosti duha univerzalno dobro, univerzalna životna sila; da je grijeh u najvišem smislu, zanemariti kultiviranje onoga što je bitno za daljnji razvoj Zemlje, za ljudsku rasu, jer će odsutnost toga neizbježno dovesti do propasti onog zemaljskog. I u mnogim je aspektima ključno, uz ono što bi se više-manje moglo teoretski prihvatiti iz znanosti duha, osjetiti duboku ozbiljnost, svojstvenu povezivanju s, u duhu zahvaćenoj ljudskom stvari.

I to je ono što se ne odnosi na određenu kategoriju osoba, to je nešto što se odnosi i na mlade i na stare. Ali meni izgleda da je to upravo ono u čemu se mladi i stari mogu ujediniti, tako da jednog dana *jedan* duh može prevladati unutar onoga što Antropozofsko društvo jest.

Neka mlađa generacija donese najbolje od sebe, neka starija generacija to najbolje razumije, neka razumijevanje s jedne strane pronađe razumijevanje s druge, samo tada možemo krenuti naprijed. Neka iz tužnih dana koje smo proživjeli, iz tuge kojom smo prožeti, dopustimo da nam u srca prodru odluke koje nisu samo želje, ne samo zavjeti, već su tako duboko ukorijenjene u našim dušama, da mogu postati djela. Čak i u našem malom krugu, ako želimo nadoknaditi ovaj veliki gubitak, trebat će nam djela.

Mladenačka djela, kada se izvedu na pravi način, vrijedna su djela za svijet. A najljepša stvar koju starija osoba može poželjeti, jest mogućnost suradnje s onima koji su još uvijek sposobni činiti mladenačka djela. Ako se ovo shvati na pravi način, dragi prijatelji, tada će mlađa generacija sigurno odgovoriti s razumijevanjem. I samo tada ćemo moći učiniti ono što je potrebno da nadoknadimo naš veliki gubitak, ako mlađa generacija, koja nam može ponuditi ono što će nam jednog dana trebati za budućnost, može vidjeti - i to sigurno na vlastito zadovoljstvo - u lijepim primjerima što stariji ljudi mogu učiniti da nadoknade ovaj gubitak. Trudimo se jedni u drugima vidjeti ono što je ispravno i snažno, kako bi snaga ojačala snagu, tek tada ćemo krenuti naprijed.

III. TREĆE PREDAVANJE

Dornach, 7. siječnja 1923.

Danas, u okviru ovog ciklusa, onome što je prethodno rečeno želio bih dodati još jedno razmatranje, ono koje će, međutim, predstaviti neka dalekosežna otkrića znanosti duha o ljudima. Ova otkrića imaju za cilj pokazati kako se čovjek nalazi unutar kozmosa. O čovjeku govorimo fokusirajući se prvo na njegovu fizičku organizaciju, a zatim na ono što otkriva duhovno istraživanje: etersko ili životno tijelo, astralno tijelo i 'Ja' organizaciju. Međutim, pukim nabranjem ovih elemenata redom, još ne razumijemo ovu strukturu čovjeka, jer je svaki od ovih elemenata smješten unutar kozmosa na drugačiji način. Tek kada shvatimo smještaj ovih različitih elemenata unutar kozmosa, možemo uopće početi stjecati predodžbu o položaju čovjeka.

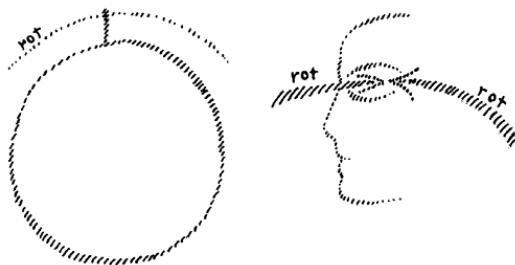
Kada razmatramo ljude, onako kako nam se pojavljuju, ova četiri aspekta ljudske prirode u početku su nerazlučiva, isprepletena i u interakciji. Da bismo ih razumjeli, prvo ih moramo odvojiti, svakog u svom posebnom odnosu prema kozmosu. Takvo razmatranje moći ćemo poduzeti, ne sveobuhvatno, već iz određene perspektive, ako to učinimo na sljedeći način.

Usmjerimo svoju pozornost na više periferne aspekte ljudi, na vanjsko, na granice. Tu se prvo susrećemo s osjetilima. Međutim, iz drugih antropozofskih razmatranja znamo da određena osjetila otkrivamo tek kada zaronimo, takoreći, ispod površine ljudskog oblika, u čovjekovu unutrašnjost. Ali u biti, osjetila koja nas informiraju o vlastitoj nutrini, u početku na vrlo nesvjestan način, njihovu početnu točku bismo morali tražiti, upravo na unutarnjoj strani površine. Dakle, može se reći, da sve što je u čovjeku osjetilo, treba tražiti na površini. Treba samo razmotriti jedno od najuočljivijih osjetila, naprimjer, vid ili sluh, i otkrit će se da ljudi moraju primati određene dojmove od izvana. Kako se ti dojmovi doista manifestiraju, naravno, uvijek treba utvrditi ispitivanjem i istraživanjem, koje smo na ovom mjestu već proveli za neka osjetila. Ali kako se stvari pojavljuju u svakodnevnom životu, može se reći, naprimjer: osjetilo poput oka ili uha, opaža stvari putem vanjskih dojmova.

Sada, položaj čovjeka na Zemlji je takav da je lako vidjeti, da bi se glavni smjer u kojem dolaze učinci stvari, tako da dolazi do osjetilnih percepcija, mogao približno nazvati 'vodoravnim'. Detaljnije ispitivanje bi također pokazalo da je tvrdnja koju sam upravo iznio potpuno točna. Jer ako se čini da percipiramo u nekom drugom smjeru, to je samo iluzija. Svaki smjer percepcije u konačnici mora pasti vodoravno. A vodoravna je linija ona koja je usporedna sa Zemljom. Stoga, ako bi crtao shematski, morao bi reći: ako je ovo zemljina površina i na njoj ljudsko biće koje opaža, onda je glavni

smjer njegove percepcije ovaj, koji je usporedan sa Zemljom (crtež ispod, lijevo). Sve naše percepcije idu u ovom smjeru.

A kada razmotrimo ljudska bića, lako možemo reći: percepcije dolaze izvana, idu, takoreći, od izvana prema unutra. - Što im donosimo ususret iznutra? Iznutra im donosimo moć mišljenje, moć predodžbi. Samo trebate vizualizirati taj proces. Reći ćete sebi: kad percipiram okom, dojam dolazi izvana; moć predodžbe, dolazi iznutra (crtež ispod, desno). Kada vidimo stol dojam dolazi izvana. Činjenica da tada mogu zadržati stol u sjećanju pomoću predodžbe, dolazi od moći predodžbe od iznutra. Dakle, možemo reći: kada sebi predočimo čovjeka, imamo smjer percepcije od izvana prema unutra, smjer predodžbi od unutra prema vani. Ono što ovdje imamo u vidu odnosi se na percepcije svakodnevnog života zemaljskog čovjeka, onog ljudskog bića kako se ono otkriva u našem sadašnjem dobu razvoja Zemlje. To je ono što sam gore spomenuo, tako stojimo sa činjenicama obične svijesti. Ali ako proučite antropozofsku literaturu, otkrit ćete da postoje i druge mogućnosti svijesti osim onih koje su prisutne za zemaljske ljude u svakodnevnom životu.

Sada pokušajte, čak i ako je to samo približno i nejasno, stvoriti sliku onoga što percipiraju zemaljski ljudi. Ono što postoji na Zemlji vidite u bojama, čujete u zvukovima, percipirate osjećajem topline i tako dalje. Stvarate konture za ono što se percipira, tako da stvari percipirate na strukturiran način. Sada, ono u čemu znamo da smo zajedno s našom okolinom, samo je činjenica obične, svakodnevne svijesti. Postoje i druge mogućnosti svijesti koje kod zemaljskih ljudi ostaju više nesvjesne, koje su potisnute u dubine duše, ali koje su od jednako velike, često i daleko veće, važnosti za ovaj ljudski život, od svjesnih činjenica koje se iscrpljuju onim što sam do sada spomenuo.

Za čovjekovu konstituciju, za ono što čovjek sa Zemlje jest, ono što leži unutar zemljine površine, jednako je važno kao i ono što je u okruženju Zemlje. Zemljina okolina, ono što je oko Zemlje, upravo je ono što možemo opažati običnim osjetilima, ono što kroz moć predodžbi koja podržava osjetilnu percepciju, može postati svijest običnog zemaljskog čovjeka.

Ali prvo razmotrimo unutrašnjost Zemlje. Obično razmatranje reći će vam da je zemljina unutrašnjost zatvorena za običnu svijest. Svakako, možemo

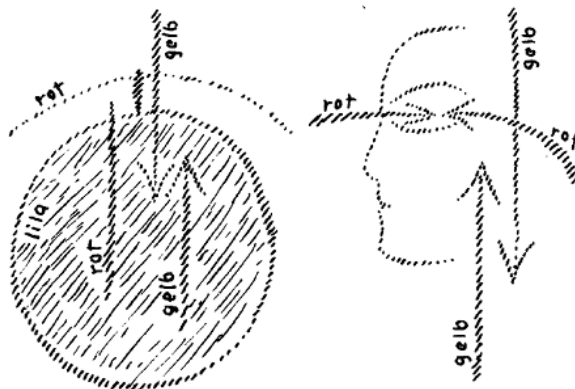
kopati na kratku udaljenost u Zemlju, i zatim u rupama promatrati, recimo u rudnicima, jednako kao što promatramo na površini. Ali to nije drugačije nego kad promatramo ljudski leš. Kada promatramo leš, promatramo samo nešto što više nije cijela osoba, već ostatak cijele osobe; svatko tko može istinski vidjeti te stvari mora čak reći: da je to suprotnost čovjeku. Istinski zemaljski čovjek je živ, hodajući čovjek, i tome odgovara ono što nosi u sebi u smislu kostiju, mišića i tako dalje. Živom čovjeku odgovara kao istina skeletna struktura, mišićna struktura, živčani sustav, srce, pluća i tako dalje. Kada pred sobom imam leš, on više ne odgovara čovjeku. U obliku kojeg imam pred sobom kao leš, nema apsolutno nikakvog razloga da pluća, srce ili mišićni sustav budu prisutni. Stoga se oni raspadaju. Zadržavaju neko vrijeme oblik koji im je nametnut. Ali leš je zapravo laž, jer takav kakav jest, ne može postojati; mora se razgraditi. To nije stvarnost. Slično tome, ono što nalazim unutar Zemlje kada kopam u nju, nije stvarnost, jer zatvorena Zemlja utječe na čovjeka koji stoji na njoj drugačije od onoga što čovjek, kada stoji na Zemlji, percipira kao zemljinu okolinu putem svojih osjetila. Možete reći, ako stvar prvo promatrate duševno: zemljina okolina može utjecati na obična osjetila čovjeka i biti shvaćena kroz predodžbe obične zemaljske svijesti. Ono što je unutar Zemlje, također utječe na ljude, ali ne djeluje vodoravno, djeluje odozdo prema gore. Prolazi kroz ljude (crtež ispod, 'rot'). I tijekom obične svijesti, ono što djeluje odozdo ljudi ne percipiraju na isti način kao što percipiraju ono što je u njihovoj zemaljskoj okolini kroz svoja obična osjetila. Jer ako bi čovjek opažao ono što djeluje od Zemlje prema gore, na isti način kao što opaža ono što je u zemaljskoj okolini, tada bi morao posjedovati, takoreći, neku vrstu oka ili neku vrstu dodira, da bi dosegao Zemlju bez kopanja rupe u njoj, da bi prodro u Zemlju na isti način na koji se prodire u zrak kada se nešto hvata, ili kao što vidi kroz zrak kada nešto gleda. Kada gledate kroz zrak, ne kopate rupu kroz zrak. Kad biste iskopali rupu kroz zrak, a zatim gledali, gledali biste svoju okolinu onako kako gledate Zemlju u rudniku. Stoga, ako ne biste trebali kopati rupu da biste vidjeli unutrašnjost Zemlje, morali biste posjedovati osjetilni organ koji može vidjeti bez kopanja rupa u Zemlji, za koji je Zemlja, takva kakva jest, prozirna ili opaziva. Tako je u određenom odnosu, za ljude. Ali u običnom zemaljskom životu, ljudi nisu svjesni dotičnih percepcija. Ono što bi ljudi opažali su diferencirani metali Zemlje.

Zamislite samo koliko metala Zemlja sadrži! Kao što u zraku koji vas okružuje opažate životinje, biljke, minerale i sve vrste umjetničkih predmeta, tako opažate metale kako se uzdižu od unutar Zemlje. Ali ako bi te percepcije metala zaista ušle u vašu svijest, to ne bi bile objektivne percepcije, već imaginacije. I te imaginacije neprestano dolaze čovjeku odozdo. Kao što vizualni dojmovi dolaze s vodoravne ravnine, tako se metalna zračenja neprestano uzdižu odozdo - ne vizualne percepcije samih minerala, već nešto od unutarnje prirode minerala koja djeluje kroz ljude

stvarajući imaginacije, slike. Ljudi ne percipiraju te slike; umjesto toga, one slabe. One su u određenom smislu potisnute, jer ljudska svijest nije takva da može percipirati te imaginacije. One slabe u osjećaje.

Ako, naprimjer, zamislite svo zlato koje se nekako nalazi u Zemlji, u pukotinama i tako dalje, vaše srce doista opaža sliku koja odgovara zlatu u Zemlji (crtež ispod, lijevo, 'lila'). Međutim, ta je slika samo imaginacija, i stoga je obična svijest ne opaža, već je oslabljena u puki unutarnji osjećaj, osjećaj koji se ne može ni protumačiti, a kamoli da može opažati odgovarajuću sliku. Isto vrijedi i za druge organe, naprimjer, jetra opaža sam kositar u Zemlji u određenoj slici i tako dalje.

Sve su to podsvjesni dojmovi koji pronalaze izraz samo u općim unutarnjim osjećajima. Dakle, možete reći: ako percepcije iz zemaljskog okruženja dolaze vodoravno i iznutra se susreću s moći predodžbi, tada se metalne percepcije, posebno metalne percepcije, uzdižu odozdo, i baš kao što se moć predodžbi susreće s običnim percepcijama, tako se i osjećaj, za svijest susreće s ovima (crtež ispod lijevo, strelice 'gelb'). Ali za ljude koji danas žive na Zemlji, to ostaje kaotično i nejasno. Pojavljuje se samo opći životni osjećaj.

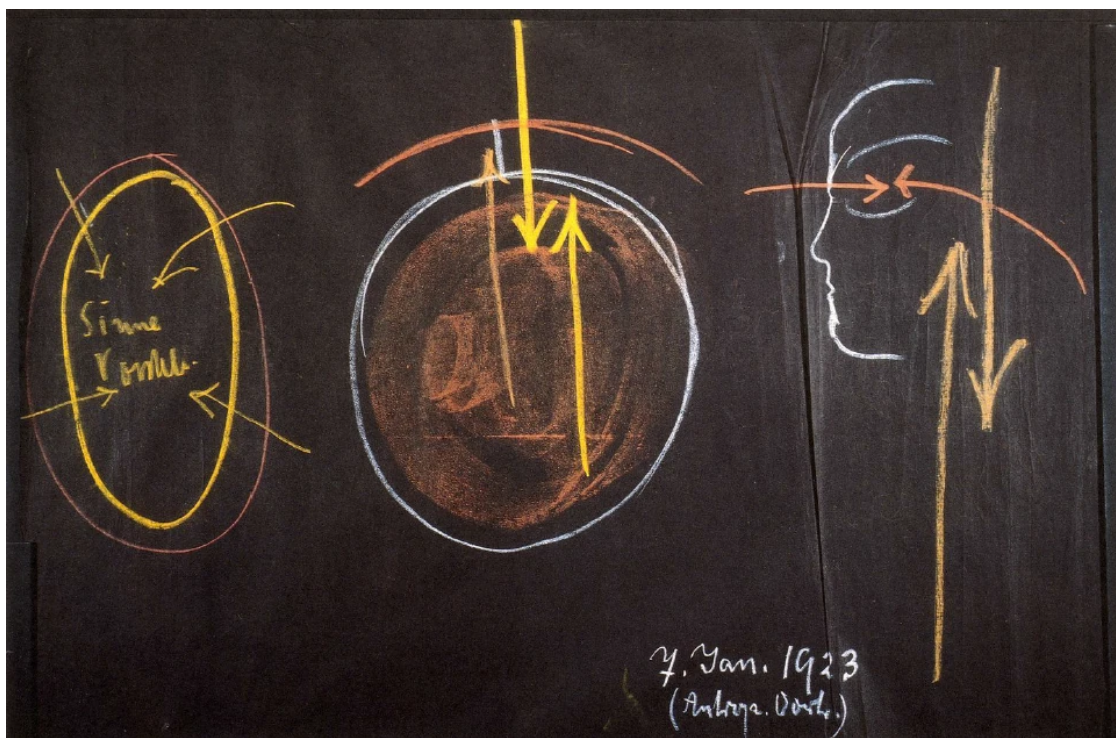

Kada bi ovaj zemaljski čovjek posjedovao sposobnost imaginacije, mogao bi znati da je i samo njegovo biće povezano s metalnim aspektom Zemlje. U biti, svaki ljudski organ je osjetilni organ, i čak i kada ga koristimo za nešto drugo, on je i dalje osjetilni organ. Njegova upotreba u zemaljskom životu je zaista samo zamijenjena. Sa svim organima koje ljudi posjeduju, oni u biti nešto percipiraju. Čovjek je, u biti, jedan veliki osjetilni organ, i kao takav, veliki osjetilni organ, dalje je specificiran i diferenciran na pojedinačne organe kao zasebne osjetilne organe.

Ljudi tako imaju percepcije metala odozdo, a život osjećaja odgovara tim percepcijama metala. Imamo svoje osjećaje kao protudjelovanje na sve metalno što izvire iz Zemlje i utječe na nas, baš kao što imamo moć predodžbi kao protudjelovanje na sve što u našu osjetilnu percepciju prodire iz okoline. Ali baš kao što učinke metala doživljavamo odozdo, tako i ono što predstavlja kretanje i oblik nebeskih tijela djeluje odozgo, iz kozmičkog

prostora. Kao što imamo osjetilnu percepciju u svom okruženju, koja bi funkcionirala kao svijest inspiracije, primamo inspiracije iz svakog planetarnog kretanja, iz konstelacije zvijezda stajaćica. I kao što svojoj moći predodžbi dopuštamo da teče suprotno od naših osjetilnih percepcija, tako dopuštamo i sili da teče suprotno od kretanja nebeskih tijela (crtež ispod, lijevo, žute strelice), sili koja je suprotna dojmovima zvijezda, a ta sila je sila volje. Ono što prebiva u našoj moći volje, doživljavali bismo kao inspiraciju kada bismo razmatrali svijest inspiracije.

Ako ljude proučavamo na ovaj način, onda si kažemo: u njihovoj zemaljskoj svijesti prvo pronalazimo ono u čemu su najbudniji, život predodžbi-osjetila. Zapravo, tek u ovom životu predodžbi-osjetila mi smo uistinu potpuno budni u običnoj zemaljskoj svijesti. Nasuprot tome, naš život osjećaja postoji tek poput sna. Naš život osjećaja nije intenzivniji, nije svjetliji od snova; snovi su samo slike, dok je život osjećaja opće stanje duše određeno samim životom. Ali taj osjećaj temelji se na metaličkom utjecaju Zemlje. Još dublje - kao što sam često objašnjavao - još tuplja je svijest volje. Čovjek ne zna zapravo što je njegova volja u njemu. Često sam to ovako izražavao: čovjek ima misao da ispruži ruku, da nešto uhvati rukom. Tu misao može imati svojom budnom sviješću. Tada ponovno vidi čin hvatanja. Ali ono što se zapravo nalazi između, ovo probijanje volje u mišiće i tako dalje, za običnu svijest ostaje skriveno kao i iskustva dubokog spavanja bez snova. U osjećajima sanjamo; u volji spavamo. Ali ta volja, koja spava u običnoj svijesti, upravo je naša reakcija na zvjezdane dojmove, na isti način kao što u svojim predodžbama reagiramo na osjetilne dojmove obične svijesti. A ono što čovjek sanja u svojim osjećajima, jest protudjelovanje na metalički učinak Zemlje.

Kad smo mi, kao današnji ljudi, budni, opažamo stvari oko sebe. Naša predodžba suprotstavlja se tim percepcijama. Za to su nam potrebna naša fizička i eterska tijela. Bez fizičkog i eterskog tijela ne možemo razviti sile koje u vodoravnom smjeru djeluju perceptivno i kao predodžbe. Dakle, ako to želimo shematski predstaviti, možemo reći: fizičko tijelo i etersko tijelo, za dnevnu svijest se ispunjavaju dojmovima osjetila i predodžbama (vidi crtež, žuto). Kada čovjek spava, njegovo astralno tijelo i 'Ja' organizacija su izvana. Oni su ti koji primaju dojmove odozdo i odozgo. Oni su oni, 'Ja' i astralno tijelo, koji zapravo spavaju u onome što je metaličko strujanje iz Zemlje i ono što je, zapravo, struja planetarnih kretanja i konstelacije zvijezda stajaćica. Ono što se tako stvara u okolini Zemlje, ali što nema silu koja djeluje u vodoravnom smjeru, već djeluje kao sile odozgo prema dolje, to je ono u čemu se nalazimo tijekom noći.

Ako biste pokušali prijeći iz obične svijesti u imaginativnu, tako da je prisutna istinska imaginativna svijest, tada bi, zbog sadašnjeg doba čovjekova razvoja, svi ljudski organi morali podjednako biti pogođeni ovom sviješću. Nije dovoljno da je, recimo, pogođeno samo srce, već svi organi podjednako moraju biti pogođeni. Ranije sam rekao da srce opaža zlato koje je u Zemlji. Ali nikada ne može opažati samo zlato, jer stvar je sljedeća: sve dok su 'Ja' i astralno tijelo povezani s fizičkim i eterskim tijelom, na način kako je to slučaj kod normalne, budne osobe, tada nikakva percepcija ne može postati svjesna. Tek kada se 'Ja' i astralno tijelo do određene mjere oslobode i neovisni su, kao što je slučaj kod imaginacije, tako da postanu neovisni o fizičkom i eterskom tijelu, možemo reći: astralno tijelo i 'Ja' organizacija u blizini područja srca, postaju sposobni percipirati nešto od ove emanacije metalnog elementa u Zemlji. I tada se može reći: središte za učinke emanacije zlata leži u astralnom tijelu u području srca. Srce opaža jer astralno tijelo, koje pripada ovom području, srcu, uistinu percipira. Fizički organ ne opaža, opaža astralno tijelo.

Kada se stekne imaginativna svijest, cijelo astralno tijelo i cijela 'Ja' organizacija, moraju biti u stanju u kojem oni dijelovi koji odgovaraju ljudskim organima mogu percipirati. To jest, čovjek tada percipira cijelu metalnost Zemlje, iako diferencirano. Detalje unutar toga može percipirati samo ako se posebno obučiti i učini to svojim posebnim okultnim istraživanjem, kako bi učio o metalčnosti Zemlje. Ovo znanje je nešto što ne bi trebalo biti opće znanje čovjeka u današnjem dobu. Ovaj uvid čovječanstvo ne bi trebalo danas koristiti u službi korisnog i blagotvornog života. Budući da je to univerzalni zakon, ako bi netko koristio ovo znanje o metalima u Zemlji, čak i u najmanjoj mjeri, u službi korisnosti, običnog života, imaginativno znanje bi odmah bilo izgubljeno.

Međutim, može se dogoditi da zbog patološkog stanja negdje u osobi, ili čak općenito, intimna veza koja bi zapravo trebala postojati između astralnog

tijela i organa bude prekinuta, tako da osoba, u određenom smislu, spava u vrlo tihom, budnom stanju. Kada zaista spava, njeno fizičko tijelo i etersko tijelo su odvojeni s jedne strane, a njeno astralno tijelo i 'Ja' s druge. Ali postoji i tako miran san da osoba hoda gotovo neprimjetno omamljena, u stanju koje bi se nekome moglo činiti vrlo zanimljivim, jer takvi ljudi izgledaju čudno 'mistično', imaju tako mistične oči i tako dalje. To može proizaći iz činjenice da je vrlo miran san prisutan i tijekom budnosti. To je uvijek svojevrsna vibracija fizičkog i eterskog tijela u odnosu na 'Ja' organizaciju i astralno tijelo. Vibrira naprijed-natrag. I takvi su ljudi tada prikladni da se koriste kao osjetila metala. Ali sposobnost osjećanja nečeg specifičnog metalnog ovdje ili ondje, uvijek se temelji na određenoj patološkoj predispoziciji. Naravno, čim se stvar razmotri čisto tehnički, i stavi u službu tehničkog zemaljskog, može biti sasvim nebitno - ako smijem okrutno reći - jesu li ljudi malo bolesni ili ne. Uostalom, čovjek obično ne obraća puno pažnje na sredstva kojima postiže ovu ili onu korisnu stvar. Ali gledano iznutra, sa stajališta višeg svjetonazora, uvijek ima nešto patološko kada osoba počne percipirati na ovaj način, ne samo vodoravno u zemaljskom okruženju, već i prema dolje, a ne kroz rupe, već izravno. Tada je, naravno, nužno da osoba ono što radi ne izražava na uobičajeni način. Kad uzmete olovku i nešto zapišete, tu je prisutan običan život predodžbi, to mora biti mrtvo. Ali ta obična sposobnost predodžbi, koja - osvjetljava, za razliku od zamračivanja - osvjetljava percepciju koja dolazi odozdo. I stoga je potrebno imati drugačije znakove nego prilikom pisanja ili govora, kada se, kroz patološka stanja, percipira nešto specifično metaličko u Zemlji. Napominjem, naprimjer, da je i voda metal. Takve patološke osobe mogu se trenirati, ne samo da nesvjesno opažaju, već i da nesvjesno daju znakove za tu percepciju. Ako takvim ljudima date, naprimjer, rašlje, oni će ih koristiti za izradu tih znakova. Što je u osnovi svega ovoga? To se temelji upravo na činjenici da postoji suptilni prekid između 'Ja' i astralnog tijela s jedne strane, te fizičkog tijela i eterskog tijela s druge strane, i kroz to čovjek ne samo da opaža ono što je uz njega, približno govoreći, već se, isključivanjem svog fizičkog tijela, transformira u osjetilni organ i opaža unutrašnjost Zemlje bez stvaranja ikakvih rupa u njoj. Ali kada je na djelu ovaj smjer, koji je inače normalno samo smjer osjećaja, tada se ne može izraziti na način koji odgovara moći predodžbi. Ne može to izraziti riječima. To može izraziti samo znakovima, kao što sam naznačio.

Na sličan način, međutim, može se sugerirati da čovjek ima percepciju koja silazi odozgo. Ona ima drugačiji unutarnji karakter. To više nije percepcija metala, već inspiracija, koja odražava zvjezdana kretanja ili konstelacije. I baš kao što se odozdo percipira konstitucija Zemlje, odozgo se opaža ono što proizlazi samo iz tih patoloških stanja, kada je u tim slučajevima, 'Ja' donekle odvojeno od astralnog tijela. Tada on opaža odozgo, ono što zapravo svijetu daje podjelu i tijek vremena. Kroz to on dublje vidi u događaje svijeta,

ne samo u prošlost, već i u određene pojave koje ne proizlaze iz slobodne čovjekove volje, već iz nužnosti svjetskog poretka. On tada, u određenom smislu, proročki vidi u budućnost, on vidi u poredak vremena.

Kroz ove primjere sam samo htio sugerirati da određena patološka stanja doista mogu proširiti nečiju sposobnost percepcije. Na zdrav način, ona se proširuje imaginacijom i inspiracijom. Što u ovom kontekstu predstavlja zdravlje, a što patologiju, moglo bi vam postati jasnije kroz sljedeće: sasvim je dobro za normalnu osobu imati, recimo, normalan osjet mirisa. Ako osoba ima normalan osjet mirisa, tada će predmete oko sebe percipirati mirisom. Ali ako ima abnormalan osjet mirisa za određene stvari u svojoj okolini, može razviti idiosinkraziju kada je prisutan ovaj ili onaj predmet. Naprimjer, mogu postojati ljudi koji se jako razbole od mirisa jedne jagode u sobi, čak je ne moraju ni jesti. To teško da je poželjna situacija. Ipak, moglo bi se dogoditi da netko, ne usredotočen na ljude, već možda na mogućnost pronalaska ukradenih jagoda ili drugih ukradenih predmeta, iskoristi ovu posebnu ljudsku sposobnost. Kad bi ljudi mogli razviti njih poput pasa, ne bi bilo potrebe za policijskim psima, ljude bi mogli koristiti u tu svrhu.

Ali to se ne smije činiti. Stoga ćete razumjeti kad kažem da se sposobnost percepcije, i prema gore i prema dolje, ne smije razvijati na pogrešan način, tako da se poveže s patologijom, jer to je takvo da je izravno destruktivno za cijelog čovjeka. Dresirati, njegovati neku vrstu 'osjećaja metalnosti' bilo bi potpuno isto kao i dresirati ljude da budu policijski psi ili psi tragači. Osim što je ovdje čisto ljudski element kriminala prisutan na puno intenzivniji način. Ali sama patološka stanja mogu uzrokovati takvo ponašanje kod nekih ljudi.

Sve stvari koje vam dolaze na laički zbunjujući, nejasan način, moći ćete razumjeti, kako u smislu njihovih teorijskih aspekata, tako i u smislu kako te stvari treba vrednovati unutar cijelog konteksta ljudi. To je jedna strana stvari.

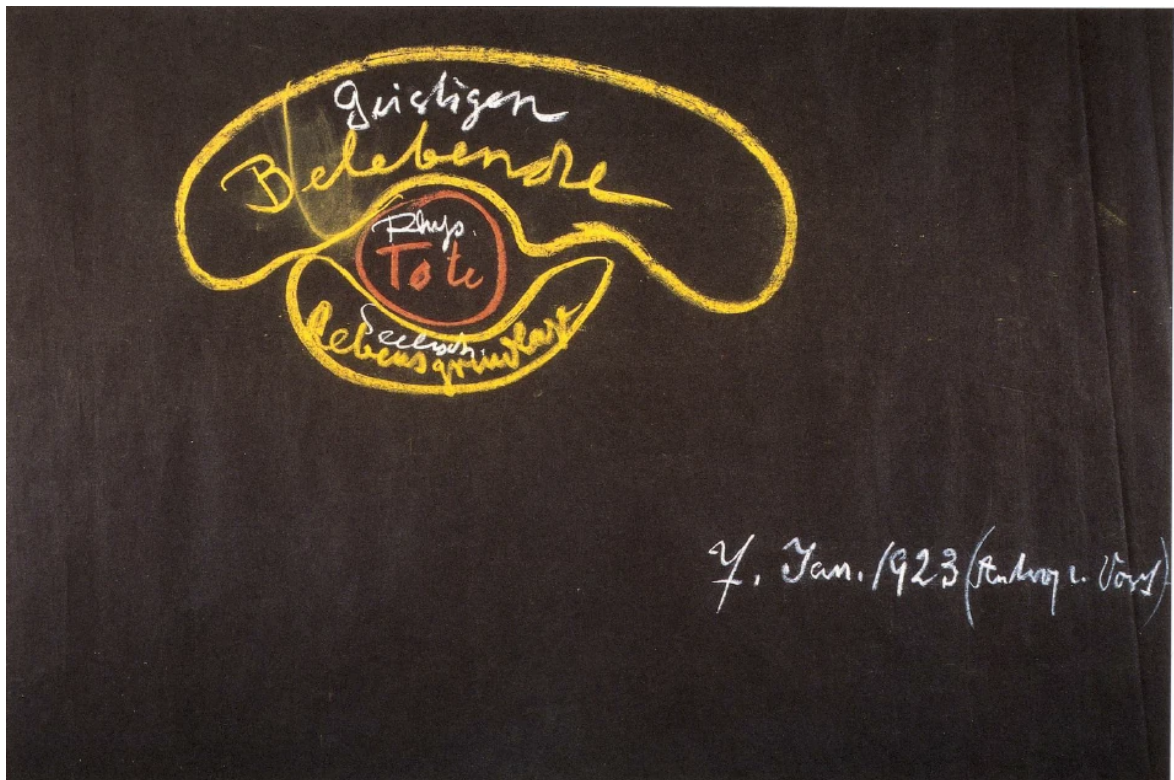
Ali druga strana stvari je da postoji i ispravna primjena takvog znanja. Onaj tko posjeduje imaginativno znanje, da bi ljudima donio zlato, ne smije koristiti imaginativnu moć astralnog tijela, koja sjedi u području srca. Ali može se koristiti za spoznavanje strukture, pravih zadataka, unutarnje prirode samog srca. Može se koristiti u smislu čovjekove samospoznaje. To također odgovara, u fizičkom životu ispravnoj uporabi, recimo, osjetila mirisa, ili vida ili nečeg sličnog. I tako se uči spoznavati svaki ljudski organ, sposobnošću kombiniranja onoga što se opaža odozdo s onim što se opaža odozgo.

Naprimjer, naučite spoznati srce kada shvatite sadržaj zlata u Zemlji, kako ono izvire i može se percipirati kroz srce, i kada, s druge strane, spoznate struju volje koja teče od Sunca odozgo - to jest protustruju solarne struje

kao volje - tako da, kroz zajednički učinak solarne struje odozgo, iz zenita Sunca, sa spoznajom zlata odozdo, spajajući to dvoje, dopuštate sebi da vas supstanca zlata u Zemlji stimulira na imaginaciju, a Sunce na inspiraciju, tada stećete znanje o ljudskom srcu. I tako je za spoznaju drugih organa. Stoga, ako čovjek želi istinski upoznati sebe, mora dopustiti elementima ove spoznaje iz kozmosa da djeluju na njega.

Tako smo ušli u oblast koja ukazuje, na još konkretniji način nego što sam to ponekad ranije činio, na vezu između čovjeka i kozmosa. Ako se osvrnete na predavanja koja sam završio o razvoju našeg razumijevanja prirode u posljednje vrijeme, vidjet ćete, posebno na jučerašnjem predavanju, da u biti ono što je mrtvo, da je to ono što ljudi spoznaju kroz sadašnju fazu prirodne znanosti. Jer oni ne spoznaju sebe onakvim kakvi uistinu jesu, već u odnosu na ono što je kod njih mrtvo. A istinsko znanje o ljudima procvjetat će samo iz suprotstavljanja onome što se u čovjeku spoznaje kao mrtve organe, kao organe u njihovom mrtvilu, s onim što se u tim organima može percipirati odozgo i odozdo.

Dakle, čovjek spoznaju postiže s punom sviješću. Ranije instinktivno znanje proizašlo je iz drugačije integracije astralnog tijela u etersko tijelo, drugačije nego što je to slučaj danas. Danas je integracija takva da čovjek, kao zemaljsko biće, može postati slobodan. Da bi se to dogodilo, međutim, potrebno je da čovjek sadašnjosti prvo spozna ono mrtvo, živototvorni temelj prošlosti kroz ono što se uzdiže odozdo, iz metalnosti Zemlje, i ono živototvorno odozgo, kao utjecaje zvijezda i konstelacija (crtež ispod).

I u svakom organu, istinska spoznaja čovjeka morat će tražiti ovo trojstvo - mrtvo ili fizičko, osnovu života ili duševno, ono što oživljava ili duhovno. I tako, do najsitnijih detalja ljudske prirode, morat će se posvuda tražiti fizičko-tjelesno, duševno i duhovno. A polazište za to mora razumno biti izvedeno iz ispravne procjene onoga što smo spoznali kao trenutno stanje prirodne znanosti. Mora se spoznati da nas sadašnje stanje prirodne znanosti svugdje vodi u zemaljski grob i da iz ovog zemaljskog groba moramo otkriti život.

To nalazimo kada istinski postanemo svjesni kako moderna znanost duha mora oživjeti stare slutnje. Slutnje o tim stvarima oduvijek su postojale. Ovih dana dao sam razne savjete onima koji rade na različitim područjima. Sada bih želio savjetovati književnim povjesničarima, ako žele govoriti o goetheizmu, da razmotre goetheovsku slutnju koja se nalazi u drugom dijelu 'Wilhelm Meister', u 'Wilhelm Meisters Wanderjahren', gdje se pojavljuje biće koje, kroz patološko stanje duše i duha, doživljava kretanje zvijezda. Uz njega je astronom. Ali tu stoji jedna druga osoba, ona koja traži metal. Prati je Montanus, rudar, geolog. To utjelovljuje duboku slutnju, slutnju daleko dublju od svega što se pojavilo u razvoju prirodne znanosti od Goethea u smislu fizikalnih istina, koliko god bile velike. Jer ti znanstveni uvidi pripadaju sferi čovjeka; Goethe je u drugom dijelu svog 'Wilhelm Meister', u 'Wilhelm Meisters Wanderjahren', aludirao na ono što pripada svjetovima s kojima je čovjek povezan, i prema gore do zvijezda i prema dolje do dubina Zemlje.

I još mnogo takvih stvari može se pronaći, kako u korisnim granama znanosti, tako i u onim posebnim. Ali i te će stvari biti istinski prepoznate kao blago znanja, tek kada se goetheizam, shvati toliko ozbiljno da se mnogo toga što Goethe smatra pukom slutnjom osvjetli znanošću duha ili se možda čak transformira u nešto što pruža određenu povijesnu radost, otkrivajući da se stvari koje se sada pojavljuju kao znanje, Goethe obradio kao svojevrsnu slutnju u romanesknom obliku.

Kroz sve ovo, međutim, želim naglasiti da kada govorimo o njegovanju znanstvenih nastojanja unutar antropozofskog pokreta, ona bi se trebala provoditi s dubokom ozbiljnošću, koja ne ugrožava antropozofiju svodeći je na standarde moderne kemije, fizike, fiziologije u slično, već pojedinačne znanosti integrira u istinsku struku antropozofski živog znanja. Ono što bi željeli čuti jest da kemičari, fizičari, fiziolozi i liječnici govore antropozofski. Jer neće biti produktivno ako pojedini stručnjaci pokušavaju prisiliti antropozofiju da govori kemijskim, fizikalnim ili fiziološkim terminima. To će samo izazvati protivljenje antropozofiji, dok napredak u konačnici mora biti postignut tako da se antropozofija tim stručnjacima otkrije kao antropozofija, a ne samo nešto što shvaćaju prema svojoj terminologiji, gdje se pojedinačni termini jednostavno nameću onome što je već uobičajeno.

Potpuno je nebitno primjenjuju li se antropozofski ili drugi termini na vodik ili kisik i tako dalje, ili se drži starih termina. Antropozofiju je važno prihvatiti cijelim svojim bićem. Tada će netko biti antropozof na pravi način, čak i kao kemičar, fiziolog ili liječnik.

Moja je namjera bila upravo da ovaj ciklus, za koji sam bio zamoljen da predstavim povijest znanstvene misli, iz tog propitivanja povijesti doista pruži uvide koji stvarno mogu uroditi plodom. Jer antropozofski pokret apsolutno mora biti plodonosan u širokom opsegu oblasti - uistinu plodonosan. O tome ću više govoriti na sljedećem predavanju za one koji će biti tamo.

IV. ČETVRTO PREDAVANJE

Dornach, 12. siječnja 1923.

Kroz svjetsku povijest postojali su simptomi koji, poput izvana vidljivih manifestacija, otkrivaju unutarnje sile razvoja, i takvi simptomi ponekad izgledaju kao da su izvana povezani s tim unutarnjim razvojem. Međutim, međusobne veze u svijetu - u svijetu duha, duše i materije - toliko su duboke, da se često ono što izgleda kao izvana, može shvatiti kao uistinu stvarni pokazatelj unutarnjih procesa. I u tom smislu, lomača kojom je Giordano Bruno 1600. godine odveden u smrt, možda se može smatrati vanjskim znakom značajnog unutarnjeg razvoja. Plamen ove lomače, rekao bih, promatraču povijesti sjaji poput nečega što, jasnim plamenim pismom, ukazuje na značajne transformacije koje se događaju kroz cijelu povijest čovječanstva.

Ne smijemo zaboraviti da se tri ljudske osobnosti čine posebno karakterističnim za to vrijeme prijelaza iz 16. u 17. stoljeće: dominikanac Giordano Bruno; postolar Jakob Böhme; i lord čuvar pečata Bacon, Bacon od Verulama - tri naizgled sasvim različite osobnosti, ali upravo u toj različitosti iznimno karakteristične za ono što se događalo u razvoju čovječanstva tijekom pojave novog svjetonazora, tijekom sumraka starih svjetonazora.

Jakob Böhme odrastao je u najskromnijim okolnostima i već kao dječak posjedovao je istančan sluh za različite oblike mudrosti koji su u to vrijeme još uvijek bili živi među ljudima Srednje Europe - mudrost koja se odnosila i na ono što su ljudi osjećali u sebi i na misterije prirodnih procesa i pojava. Sva ta narodna mudrost, do trenutka kada je mogla doći do osjetljivog uha Jakoba Böhme, već je dosegla stanje u kojem je bilo gotovo nemoguće duboku mudrost, čije je ostatke još uvijek opažao, izraziti jasnim riječima. I to toliko da je tu duboku mudrost bio prisiljen izraziti mucajućim, često netočnim riječima. Uz svu veličinu, kod Jakoba Böhme se mora vidjeti kako žvače riječi kako bi iz njih istrgnuo nešto što je zapravo upio samo u osjećaje - rekao bih kao uteg - i ono što su ti sadržaji mudrosti imali u narodnoj tradiciji.

Kao drugu osobnost vidimo Giordana Bruna - prožetog učenjima, posebno onima dominikanskog reda, koja su, iako utemeljena na drevnoj mudrosti, nudila fino isklesane uvide u odnos čovjeka prema svijetu. Ti su uvidi posjedovali određenu snagu i intenzitet spoznaje, ali su bili otupljeni crkvenom tradicijom. I vidimo kako u osobnosti Giordana Bruna cijeli poriv i strast za znanjem tog doba, posebno prijelaza iz 16. u 17. stoljeće, izbija iz duše faustovskom snagom, kako je Giordano Bruno u potpunosti dijete svog

doba, kako je, osim dominikanskog duha koji živi u njemu, on u eminentnom smislu svjetovni čovjek svog vremena, ali svjetovni čovjek u svoj njegovoj profinjenosti koju može posjedovati kada u svijet donosi oštro definirane, plastično razvijene ideje. Možda nijedna druga osobnost tog doba nije tako jasno govorila iz općeg karaktera doba kao Giordano Bruno. Treba samo pogledati kako je on prisiljen, jer mora govoriti iz punine svijesti svijeta, a na raspolaganju su mu samo ograničenja ljudske duše svog vremena, da ideje koje je upio tijekom proučavanja odijeva u poetsko ruho; kako postaje pjesnik koji spoznaje, pjesnički znanstvenik, jer u trenutku kada želi nešto reći, u njemu živi tako bogat duševni sadržaj da taj duševni sadržaj nadilazi sve koncepte, i on je prisiljen prepustiti se zamahu poetskog, pjesničkog, kako bi izrazio to obilje svjetlosti.

A s druge strane, u Baconu iz Verulama, vidimo čovjeka koji je u biti izgubio ravnotežu, čovjeka potpuno zaokupljenog vanjskim životom svog vremena. Bio je državnik, Čuvar pečata, čovjek velike inteligencije, ali onaj koji nije ukorijenjen ni u jednoj tradiciji, koji je prvi put u povijesti čovječanstva u velikim razmjerima iznio ono što će čovjek poput Fichtea kasnije toliko prezirati - s pravom prezirati iz njegove perspektive: banalnost razuma, banalnost racionalizma.

Bacon iz Verulama, na prilično domišljat način, uveo je banalnost u filozofiju. Kao što sam rekao, potpuno je izgubio vezu s duhovnim, nije imao tradiciju i kao stvarno je prihvaćao samo ono čemu su izvana svjedočila osjetila, ali nije bio u stanju iz osjetilnog iskustva izvući bilo što duhovno. Moglo bi se reći da je bio suprotnost Jakobu Böhme. Dok je Jakob Böhme, iz stare duhovnosti koja se više nije shvaćala, ipak nastojao izbaciti iskre duševnog i iskre materijalnog, pronaći tajne duševnog i tajne materijalnog, koje je potom mucao, Bacon iz Verulama nije posjedovao ništa slično. Stajao je takoreći, sa svojom dušom kao da je tabula rasa, prazna ploča, okrenut prema vanjskom, osjetilnom svijetu, primjenjujući banalnost običnog razuma - ne zdravog razuma već običnog razuma - na taj vanjski osjetilni svijet, i ništa se drugo nije pojavilo osim početka osjetilnog znanja, lišeno svake duhovnosti.

Ove tri osobnosti predstavljaju suvremenike. Jakob Böhme je rođen 1575, Giordano Bruno, stariji, 1548, a Lord Bacon 1561. Oni predstavljaju modernu civilizaciju u njezinim početnim fazama, svaki na svoj način.

Sada, kada su sile propadanja najjače, izvanredno je teško proniknuti u djelovanje i živote duša kakve su ove tri. Jer mnogo toga u čemu su te duše nekada živjele, s još uvijek stvarnim i djelatnim duhovnim percepcijama, sada je izblijedjelo. Svakako će se u budućnosti, gledajući unatrag, okarakterizirati kako naše doba, budući da se nalazi na vrhuncu materijalizma, u sebi nosi i moralnu antitezu ovog materijalizma. A ta moralna antiteza je svakako, s jedne strane, neobuzdani nemoral, ali s druge

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

strane, prije svega, ravnodušnost prema svemu duhovnom. Posebno skrećem pozornost na tu ravnodušnost, jer namjeravam ova tri predavanja koja ću završiti u nedjelju, završiti jednim koje će se baviti posebnom prirodom protivljenja antropozofskom svjetonazoru, i jer bih želio za to postaviti temelje danas i sutra kroz neku vrstu povijesne perspektive.

Ta ravnodušnost prema svemu duhovnom zapravo ponekad tjera čovjeka da se zapita: zašto ljudi našeg doba još uvijek vide nešto posebno u, recimo, Goetheovom 'Faustu'? Zapravo bi bilo lakše razumjeti kada bi ljudi našeg doba, na temelju vlastitog načina razmišljanja, jednostavno rekli: ovaj Goetheov 'Faust' pripada prošlom dobu. Ovaj Goetheov 'Faust' sadrži otkrivenje starog praznovjerja na gotovo svakoj stranici. Mnogo toga ima o magiji, o paktu s vragom.

Svakako, naše doba ima izgovor koji kaže: sve je to poetska krinka. Ali s druge strane, naše doba priznaje da je Goethe u svom 'Faustu' htio prikazati nešto poput predstavnika čovječanstva. U tom pogledu treba reći, i u tom pogledu bolje razumjeti velikog učenjaka Du Bois-Reymonda, koji je cijelog 'Fausta' smatrao svojevrsnom prevarom i rekao: Faust je trebao postati pristojna osoba, pošteno oženiti Gretchen i izumiti električni generator i zračnu pumpu. - To je zapravo iskrenije u skladu s osjećajima našeg doba nego što o 'Faustu' vrlo često govore ljudi koji dijele iste osjećaje. Jer to čine samo zato što prevladava mišljenje da je Goetheov 'Faust' veliko djelo koje ne treba odbaciti. To je, kao što sam rekao, ravnodušnost koja se ponekad zapravo samo srami odbaciti stvari koje bi trebala odbaciti.

Trebalo bi jednostavno razmisliti kako bi naše vrijeme tretiralo te stvari da nisu opterećene tradicionalnim prosudbama! Da Shakespeare nije napisao 'Hamleta' i da se neki opskurni pjesnik danas pojavio iz nekih nepoznatih dubina s dramom Hamlet, onda bismo vidjeli što bi ljudi rekli o takvoj drami Hamlet.

Ponekad se zaista mora ozbiljno razmisliti o takvim stvarima kako bi se pravilno razumjelo vrijeme. Ta ravnodušnost, upravo zato jer je neugodno učiniti bilo što drugo, oscilira od kontemplacije Mefista u Goetheovom 'Faustu' ili se povremeno čak spusti i izgovara svakakve netočnosti o magiji u 'Faustu'. Ali istinski proniknuti u ono što je zapravo bila duhovno-duševna atmosfera u vrijeme kada su se odvijali ključni događaji za duhovni život moderne civilizacije, kao u vrijeme kada su živjeli Giordano Bruno, Jakob Böhme i Bacon od Verulama, za sadašnjost je zapravo nemoguće.

Sada, prije svega, ako na takvo nešto želimo gledati s potpunom objektivnošću, prvo moramo razmotriti gigantske ideje kojima su težila ranija doba - u usporedbi s onima iz sadašnjosti! Ideje koje, upravo jer su bile gigantske, danas više ne vrijedi niti ignorirati, osim možda u književno povijesne svrhe.

Pogledajte u Srednji vijek, pogledajte lik poput Merlina! Immermann je u svoje vrijeme pokušao donekle oživjeti ovaj lik, ali u Immermannovoj verziji, nekada gigantska figura djeluje kao da je sve napisano u kućnoj haljini, s noćnom kapicom.

Samo razmislite o jednostavnoj, izravnoj rečenici legende o Merlinu. Što bi Merlin trebao postati? Merlin bi trebao postati antipod Krista. To je ono što on treba postati prema srednjovjekovnoj legendi: suprotnost Kristu. Krist je, dakle, ušao u svijet bez fizičkog začeca, prema Zavjetu. Merlin bi trebao učiniti isto. Ali Krist je ušao u svijet zasjenjenjem Marije od strane Duha svetoga; Merlin treba ući u svijet zasjenjenjem pobožne časne sestre u spavanju od strane vraga. Vrag želi stvoriti antipod Krista na Zemlji u Merlinu; stoga napada pobožnu redovnicu pri spavanju. A Merlin izbjegava postati Antikrist samo zato što je redovnica previše pobožna. I upravo kroz njezin pravi, ispravan moral, namjera vraga je kod Merlina osujećena.

Samo pokušajte shvatiti što takvi stihovi znače unutar srednjovjekovne legende. Oni označavaju unutarnju smjelost svjetonazora, unutarnju energiju oblikovanja misli. Usporedite sve što se u naše vrijeme govori, osim u krugovima poput antropozofije, o podrijetlu zla u svijetu, o podrijetlu korupcije čovječanstva, i morat ćete priznati: ništa nije opravdanije od tvrdnje da je noviji razvoj, razvoj građanske uskogrudnosti. Jer u konačnici, osim sve filozofske strogosti s kojom se danas ponekad raspravlja o podrijetlu zla, stvari su još uvijek buržoaske, u usporedbi s idejom koja je gigantski razvijena po pitanju zla kao što je ona o stvaranju Merlina, koji je, u određenom smislu, samo zalutali sin vraga i stoga nije dovoljno zao.

Razmislite o ovome: Merlin je jedan od vođa Arturova kruga. Legenda ga koristi kako bi osvijetlila karakter jednog doba. Ali legenda ne pronalazi način na Zemlji da točno okarakterizira ovo doba. Stoga nadilazi zemaljsku oblast, ulazi u nadnaravno i zlo, te je potreban zalutali sin vraga da objasni zemaljske stvari.

Ne kažem da mi za naše doba ne trebamo slične elemente legende. Ne kažem da, kako bismo točno okarakterizirali određene stvari, ne bi bilo potrebno koristiti slične kreacije. Doista, čak ni filistarstvo u moderno doba, dakle, ne treba objašnjavati isključivo zemaljskim terminima, s obzirom na njegovo podrijetlo i izvore. Jer ono što je neobično kod filistarstva, jest to što svoju štetnost ne shvaća ništa više od svoje korisnosti.

Imamo kontroverzu oko euharistije, koja se javila posvuda usred Srednjeg vijeka. Već sam to objasnio: ljudi su počeli raspravljati o euharistiji tek kada više nisu znali što ona sadrži. Kao kada se o nečemu počinje raspravljati tek kada se o tome ništa ne zna. Sve dok netko o nekoj temi nešto zna, ne raspravlja o njoj. Za svakoga tko barem malo zaviri u misterije svijeta, rasprave su uvijek znak neznanja. Stoga, kada se društva okupljaju i

međusobno raspravljaju, to je onima s uvidom znak da svi oni ništa ne znaju. Jer sve dok je tu stvarnost - a čovjek može znati nešto samo o stvarnosti - rasprave nema. Barem nikad nisam čuo da itko, kada je zec na stolu, raspravlja o tome je li to pravi zec ili ne, ili odakle zec potječe, ili je li zec vječan ili proizvod vremena, ili bilo što slično, radije ga se jede; ljudi se najviše svađaju oko posjeda, ali ne oko bilo kakve epistemološke istine. Ali iza ove euharistijske kontroverze leži nešto sasvim drugo, i taj potpuno drugačiji aspekt čini ideje koje smo nekada imali o interakciji ljudi gigantskim, u usporedbi s današnjim filistarskim idejama, koje ponekad nisu ništa manje đavolske, ali su ipak filistarske ideje.

Ljudi poput Trithema von Sponheim, Agrippe von Nettesheim, Georgiusa Sabellicus, Paracelsusa, nisu bili samo oklevetani na uobičajeni filistarski način, već su optuženi da su barem u savezu s vragom i stoga sposobni prakticirati magijske vještine, kojih su se bojali. Dakle, iza kontroverze oko euharistije vidimo strah od magije. Taj strah od magije, pak, povezan je s početkom novog doba, čiji potpis leži upravo u duhovima poput Bacona od Verulama, Giordana Bruna i Jakoba Böhme.

Što se podrazumijevalo pod pojmom čarobnjak? Čarobnjak se shvaćao kao osoba koja crpi unutarnje znanje putem kojeg može kontrolirati prirodu, a možda čak i druge ljude. No, duh moderne civilizacije doveo je do potiskivanja tih unutarnjih uvida, koji su doista nekoć postojali i u to vrijeme još uvijek funkcionirali kao ostaci drevne, instinktivne vidovitosti, te do pojave znanja koje se moglo steći samo iz vanjske prirode, a ne iz čovjekove nutrine. Postojao je ogroman strah od osobe koju se nije moglo promatrati kako petlja s raznim stvarima, sastavlja strojeve i slično. Jer ako bi se moglo sve nadzirati, moglo se, u određenom smislu, i promatrati kako znanje ulazi u njihov duh. Danas je to, naravno, uobičajeno, zar ne? Danas se ljudi više ne boje magije jer je ona u biti nestala, budući da su se unutarnji izvori znanja već potpuno spustili. Danas je jasno da nema razlike slušate li nekoga kako dijeli uvide, slušajući tako njegovu čovječnost, ili ga gledate u laboratoriju kako petlja sa strojevima, jer tamo vidite kako uvidi ulaze u njegovu glavu; a da bi nešto drugo moglo biti u njegovoj glavi osim onoga što vidite da ulazi jednostavno je neprihvatljiva. Uvijek morate biti u stanju točno vidjeti što osoba ima u glavi. Danas se to uzima zdravo za gotovo.

U vrijeme Bacona od Verulama još su postojali ljudi koji su posjedovali određeno unutarnje bogatstvo. Stoga je Baconu od Verulama još bilo vrijedno voditi veliku kampanju protiv takvog unutarnjeg bogatstva i ukazivati na ono što u čovjeka može ući izvana. Moglo bi se reći da je to vraćanje u davna vremena kada se ljudske glave još uvijek smatralo punim, i kada su ljudi željeli znati što je unutra, jer su bili uvjereni da se ono što je unutra ne može naći vani u prirodi. A onda se pojavio Bacon i izjavio: to je

besmislica; ljudska glava je šuplja, sve što u nju ulazi mora doći izvana, iz prirode.

Pa, to je bila teorija. Međutim, u ranom Srednjem vijeku postojao je ogroman strah da bi bilo kakvo znanje moglo samostalno rasti unutar čovjeka, da bi se unutar njega mogao razvijati duh. Nije ni čudo da je razumijevanje misterija euharistije potpuno izgubljeno, jer je čovjek morao nešto postići ako se trebala dogoditi transformacija materije u nešto sasvim drugo.

I tako vidimo kako se pojavljuje nešto sasvim izvanredno, posebno u kontroverzi oko euharistije. Ranija razdoblja kršćanstva prihvaćala su transupstancijaciju kruha i vina kao nešto moguće, kao nešto stvarno, na temelju određenih postojećih ideja. Te ideje više nisu bile prisutne. Stoga se postavilo pitanje: što bi to moglo biti? I od tada se trebalo događati isključivo izvanjski. Ono vanjsko je postalo bitno, što je bilo očito već i u činjenici da su se reformatori čak prepirali o obliku u kojem bi se euharistija trebala primati. Duh je bio istjeran iz ceremonija.

To je bila prva faza materijalizma. Ono što se prvo pojavilo u modernoj civilizaciji kao materijalistička koncepcija, bio je sakramentalizam. Tu je materijalizam uistinu započeo. I dok je ovo doba, u kojem su živjeli Bruno, Böhme i Bacon, trebalo posijati sjeme nove duhovnosti - doba na čijem se početku i danas nalazimo - koje čovječanstvu teži predstaviti bezdušnu prirodu materije kroz zakone prirode, tako da duh mora tražiti vlastitim naporima, prva faza uključivala je gašenje duha u svim područjima života, gašenje prije svega u religijskoj praksi. A zatim se to gašenje proširilo na profane aspekte života.

Ali Goethe je ipak sve to osjećao i u svom 'Faustu' stvorio odjek onoga što je, rođeno iz energičnih koncepata, bilo živo upravo u ovom prijelaznom dobu iz 16. u 17. stoljeće. Što je Goethe htio predstaviti u svom 'Faustu'? Forma je poetska, ali ono što je želio je univerzalnije od pukog poetskog, i otvorenog uma nije teško reći što je Goethe želio u svom 'Faustu': želio je predstaviti cijelog, potpunog čovjeka pred samim ljudima. I prizvao je tu figuru iz 16. stoljeća, figuru Fausta, kojeg je zapravo poznavao samo površno, samo iz neadekvatnih tradicija, kada se u njemu pojavio impuls da napiše 'Fausta'. Crpio je taj lik Fausta iz 16. stoljeća, borbu za ponovno otkrivanje nečega što je na neki način izgubljeno: naime, ljudskih bića.

I to je ono što je svaki od ove trojice zapravo tražio. Dominikanac, koji je izrastao iz skolastike, u kojem su se koncepti razvili do krajnje apstrakcije, nastojao je - poetizirajući ih, uzdižući ih do umjetnosti, prožimajući ih osjećajem, ali i dubokim uvidom - oživjeti te koncepte, u biti se boreći s pitanjem: kakav je svijet u čovjeku? Kakav je čovjek u svijetu? - To je bio slučaj s Giordanom Brunom.

I tako je, u biti, bilo s postolarom Jakobom Böhme. I on je tražio ljudska bića, ali na način na koji je odrastao, u tim jednostavnim okolnostima koje su posjedovale daleko više ljudskosti od okolnosti 'gornjih deset tisuća'. Pa ipak, nije ih pronašao, ta ljudska bića. I uronio je u narodnu mudrost, a ono što je u biti tražio nije bilo ništa drugo nego svijet unutar čovjeka, čovjeka unutar svijeta.

Samo Bacon nije bio svjestan te potrage za ljudskim bićima, ali ih je na određeni način i tražio. Čak je tražio na način na koji vodeći filozofi prirode i danas traže. Bacon je tražio čovjeka pokušavajući ga konstruirati kao svojevrsni mehanizam. Condillac, de Lamettrie, filozofi prirode iz 19. i 20. stoljeća, konstruiraju čovjeka atomistički od pojedinačnih prirodnih procesa, poput mehanizma. Prema tim filozofima prirode, to rezultira nečim što je za promatrača sa uvidom, ništa više od svojevrsnog fantoma u najgorem smislu, nešto što ne može živjeti, nešto što je u biti vreća koncepata ispunjena apstrakcijama.

Doista, kada čujete Bacona kako govori o ljudima, kao da ima vreću koncepata punu apstrakcija. Ali to je barem nešto. To je također potraga za ljudima, iako potpuno nesvjesna. Čak i kod Bacona se otkriva da je sve čime su prije pokušavali razumjeti ljude sveo na područje idola, da je i on tražio ljude. On to ne zna eksplicitno, ali u osnovi on također traži svijet unutar čovjeka, čovjeka unutar svijeta.

I kako je onda moguće da svatko, na svoj način, traži čovjeka u svijetu, svijet unutar čovjeka, kako je to moguće? - Ako pokušamo steći uvid u djelo Jakoba Böhme, ta potraga za ljudima izgleda nam na sljedeći način. Vidimo kako Jakob Böhme dolazi do čovjeka, kojeg zapravo nigdje nema. Pa ipak, taj nepostojeći, naizgled nepostojeći čovjek posjeduje unutarnju moć postojanja, istinsku unutarnju moć postojanja. Vjerujemo u čovjeka Jakoba Böhme, iako si govorimo: način na koji Jakob Böhme govori, naprimjer, o tri elementa života, soli, sumporu i živi, u čovjeku, to nije čovjek kojeg susrećemo u novom vremenu. Ali to je biće koje Jakob Böhme oblikuje - ne može se reći 'sastavlja', već oblikuje - to je biće. I iz duhovno znanstvene perspektive čovjek dolazi do pitanja: kakva je priroda ovog bića o kojem Jakob Böhme govori mucajući? - I tu dolazimo do zaključka: to je čovjek predzemaljske egzistencije. Ako se biću čovjeka u predzemaljskoj egzistenciji pristupi iz duhovno znanstvene perspektive, tada se pojavljuju izvanredne paralele s onim što Jakob Böhme mucavo opisuje kao čovjeka. Ovaj čovjek, kako ga Jakob Böhme prikazuje, ne može hodati po Zemlji. Ali u predzemaljskoj egzistenciji, on doista ima mogućnost postojanja. Međutim, u prikazu Jakoba Böhme, nije prisutno sve što čini ovog predzemaljskog čovjeka.

I tako bi se moglo reći: ako se čovjek duboko zadubi u prikaz ljudi Jakoba Böhme, kako se taj čovjek pojavljuje u svojoj predzemaljskoj egzistenciji, Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

onda se stječe dojam, upravo s ispravnim duhovno znanstvenim antropozofskim uvidom: Jakob Böhme opisuje predzemaljskog čovjeka. To je svakako istina, ali ga prikazuje na takav način da on ostaje teorija, ne opsežna teorija, već unutarnja teorija. To je predzemaljski čovjek, koji ne može postati zemaljski čovjek, koji u biti duhovno umire, prije nego što se može roditi na Zemlji. Ne može prijeći na Zemlju.

Dakle, moglo bi se reći i ovako: ono što Jakob Böhme opisuje o predzemaljskom čovjeku je kao da pokušavate prizvati sjećanje na nešto što ste doživjeli, ali koliko god se trudili, ne možete to vratiti. Za Jakoba Böhme, moć da prizove predzemaljskog čovjeka bila je izgubljena. U ranijim vremenima to je bilo moguće. Jakob Böhme je upio narodnu tradiciju takve mudrosti. Ali nije mogao stvoriti ništa više od mrtvorodenog, predzemaljskog čovjeka. Ljudska sposobnost više nije bila dovoljna da istinski prikaže tog čovjeka u njegovoj predzemaljskoj egzistenciji.

A Giordano Bruno, pa, Giordano Bruno nije samo dijete svog vremena, već čovjek u kojem je sve u potpunosti prisutno. Kod Giordana Bruna čovjek ima osjećaj da je sve u njemu prisutno, veličanstvena sadašnjost, sadašnjost koja obuhvaća svijet u kozmosu - ali ništa prošlo, ništa buduće. On svijet doživljava u potpunosti u sadašnjosti. Univerzum predstavlja kao nešto sadašnje, i zapravo želi svojim mucajućim, poetizirajućim riječima uvida opisati sadašnjeg čovjeka. Nije u stanju postići ništa više nego što je Jakob Böhme mogao shvatiti predzemaljskog čovjeka. Ali u djelu Giordana Bruna je prisutno sjeme, sjeme za ispravno postavljanje suvremenog čovjeka - to jest zemaljskog čovjeka između rođenja i smrti - unutar univerzuma na način da se može razumjeti.

Pa ipak, tog čovjeka trebalo je razumjeti, jer iz shvaćanja zemaljskog čovjeka mora proizaći i pre-egzistirajući i post-egzistirajući čovjek. O post-egzistirajućem čovjeku se vrlo malo znalo. Taj je aspekt, zapravo, ostao zatvoren Baconu, Baconu od Verulama.

Kao što čovjek koji spava, kada u svom 'Ja' i astralnom tijelu postoji izvan fizičkog i eterskog tijela, u prvom redu živi u istom svijetu koji mi percipiramo svojim očima, cijelim svojim osjetilnim aparatom, kao što čovjek koji spava, to jest njegovo duhovno-duševno biće, sprema u sebi, dok spava, sjeme života koji će razviti kada prođe kroz vrata smrti, ali kao što je ono što se prima iz neposredne sadašnjosti za budućnost zatvoreno za običnu svijest, tako je sve što je buduće zatvoreno za prve početke moderne znanosti, kako to izgleda kod Bacona od Verulama, Ali što ipak nesvjesno živi, čak i ako je poricano, u osjetilnoj percepciji. A iz osjetilne percepcije mora se izvući znanje o post-egzistenciji, o egzistenciji nakon smrti. Bacon to još ne može učiniti, nedostaje mu duhovna moć za to. Stoga, njegov čovjek postaje, kao što sam rekao, vreća pojmova, puna apstrakcija. To je najnesavršenije od onoga što se mora postići na kraju ovog doba - koje mora

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

težiti duhovnosti, ali sada iz područja spoznaje prirode: ovo, što se pojavljuje kod Bacona od Verulama.

Tako vidimo kako je u djelu Jakoba Böhme predzemaljski čovjek prikazan nesavršeno, dok je u djelu Giordana Bruna sadašnji zemaljski čovjek, čovjek između rođenja i smrti, grandiozno, ali ipak nesavršeno, shvaćen iz univerzuma, i kako je u djelu Bacona ono što je predodređeno za život još uvijek nesvjesno, pojavljujući se kao potpuno beživotni proizvod. Jer vidite, ono što Bacon prikazuje kao ljudsko biće ne živi na Zemlji, to je utvara na Zemlji. Ali kada se konačno prikaže u svojoj punini, tada će to biti ljudsko biće u svojoj post-zemaljskoj egzistenciji.

Ako uzmemo u obzir ova tri duha, koji uistinu predstavljaju divan trio na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće, posebno ako uzmemo u obzir njihovo podrijetlo - narodnog čovjeka Jakoba Böhme, dominikanca Giordana Bruna, koji je proizašao iz tadašnje duhovne obuke, i Bacona iz Verulama, koji je stajao na vrhuncu vanjskog socijalnog života, ali je izgubio dodir sa stvarnošću - ako također shvatimo kako su, unutar tih socijalnih konteksta oni mogli doći do svojih stavova na različite načine, tada u njima pronalazimo izvanrednu ispunjenu sudbinu.

Vidimo čovjeka iz naroda, Jakoba Böhme, kako se cijeli život bori za ono što još uvijek živi u narodu, ali živi tek mucajući i dočekuje se s neprijateljstvom. Pa ipak, borba je latentno tu: Jakob Böhme, u biti, nikada doista ne izlazi izvan krugova naroda.

Bacon iz Verulama, intelektualno briljantan čovjek, predstavnik modernog svjetonazora, moralno se gubi u sebi samom, moralno zaluta i u tom smislu je iskren prikaz ljudi, budući da je ova vrsta znanstvenog pothvata morala moralno zalutati. Samo drugi nisu toliko iskreni kao demon u njemu; jer ne želim tvrditi da je bio iskren.

A između je Giordano Bruno, koji nije ukazivao ni na nešto prošlo ni na nešto buduće, već je u neposrednoj sadašnjosti nastojao shvatiti klicu iz koje se morao razviti budući duhovni svjetonazor. U njemu se pojavljivala u još uvijek embrionalnom obliku. Ali ono što se drži starog, tu klicu je moralo zdrobiti u njezinu nastanku. I tako vidimo kako su plamenovi u Rimu veličanstven povijesni spomenik, baš kao što samo spaljivanje Giordana Bruna označava: nešto se mora dogoditi. I ono što se trebalo dogoditi, ono što ga je navelo na riječi: 'Možete me ubiti, ali moje ideje neće biti ubijene u stoljećima koja dolaze' - to također mora živjeti dalje. I na taj način, vanjski simptomi, koji se čine samo vanjskim manifestacijama u povijesnom razvoju, ipak su duboko ukorijenjeni u razvoju čovječanstva. Ovi plamenovi Giordana Bruna izražavaju upravo kako novi impuls mora biti primljen od starog, ako se istinski shvati cijela konfiguracija starog.

Htio sam vam opisati što se zapravo događalo iznutra, što su zapravo htjeli spaliti. Sada, naše je sadašnje vrijeme doista podiglo vanjski spomenik Giordanu Brunu na mjestu nekadašnjih plamenova Giordana Bruna. Ali poanta je u tome da je ono što je tada ubijeno, ali treba i mora živjeti dalje, sada istinski shvaćeno - živi u daljnjem razvoju, međutim, ne u istom obliku u kojem je postojalo tada.

V. PETO PREDAVANJE

Dornach, 13. siječnja 1923.

Nastavljajući jučerašnja razmišljanja, želio bih vas samo podsjetiti da tri figure, čiji je značaj do nas dopro s prijelaza iz 16. u 17. stoljeće, a koje sam pokušao okarakterizirati - Giordano Bruno, Bacon iz Verulama i Jakob Böhme - sve ukazuju na to kako je u njima živjela borba za razumijevanje čovjeka, za spoznaju nečega o samoj biti čovjeka, i kako je istovremeno u te tri figure ležala određena nemogućnost da se dođe do takvog razumijevanja čovjeka. To je karakteristična značajka: u ovom dobu na koje sam se osvrnuo, jasno se vidi kako je izgubljeno drevno razumijevanje čovjeka, i kako najiskrenija borba najistaknutijih duhova ne vodi novom razumijevanju čovjeka.

Morali smo istaknuti da nešto odjekuje u neobično mucajućem jeziku Jakoba Böhme, poput čežnje za spoznajom svijeta u čovjeku, čovjeka u svijetu; ali i kako nešto sjaji u svemu što Jakob Böhme spaja kako bi oblikovao takvu spoznaju svijeta i čovjeka, nešto što se, iz perspektive suvremene antropozofske misli, čini kao nagovještaj bića pred-zemaljskog čovjeka, čovjeka prije nego što se spustio u zemaljsku egzistenciju, a opet, jasan prikaz tog bića, kod Jakoba Böhme se ne nalazi. To sam izrazio otprilike ovim riječima: Jakob Böhme opisuje biće pred-zemaljskog čovjeka mucajućim riječima, ali na takav način da je čovjek kojeg opisuje zapravo morao umrijeti kao duhovno-duševno biće u duhovnom svijetu prije nego što je mogao sići na Zemlju. Jakob Böhme prikazuje, takoreći, rudiment pred-zemaljskog čovjeka. Stoga nije sposoban istinski razumjeti svijet u čovjeku, i čovjeka u svijetu.

Promatrajući poetsku viziju Giordana Bruna, nalazimo veličanstveno razumijevanje svijeta prikazanog u slikama. Također nalazimo pokušaj smještanja čovjeka unutar ovog grandioznog svjetonazora, dakle opet pokušaj spoznaje svijeta u čovjeku, čovjeka u svijetu. Ali takva spoznaja se ne postiže. Snažne slike Giordana Bruna su lijepe i grandiozne; one s jedne strane lutaju u beskonačnost, a s druge u dubine ljudske duše. Ali ostaju neodređene, čak i nejasne. Prema svemu o čemu Giordano Bruno govori, kod njega nalazimo težnju da prikaže suvremenog čovjeka unutar prostornog univerzuma i sam prostorni univerzum.

Dakle, dok Jakob Böhme evocira pred-zemaljskog čovjeka neadekvatno, Giordano Bruno nudi nejasan prikaz čovjeka kakav živi na Zemlji, u vezi s prostornim kozmosom također i za zemaljskog čovjeka, ali ni to nije dovoljno. Uistinu sveobuhvatno razumijevanje odnosa čovjeka prema kozmosu za sadašnjost, pruža uvid u pred-zemaljskog čovjeka i uvid u post-zemaljskog

čovjeka, kao što sam nedavno predstavio ovdje u Goetheanumu na takozvanom francuskom ciklusu.

A ako ponovno pogledamo Bacona iz Verulama, Lorda Bacona, otkrit ćemo da on zapravo više nema nikakvih tradicionalnih koncepata o čovjeku. Od drevnih uvida u ljudsku prirodu koji su prenošeni kroz drevne vidovnjačke vizije i od drevnih misterijskih istina, kod Bacona od Verulama nema ničega. Ali Bacon iz Verulama okreće svoj pogled prema van u svijet koji opažaju osjetila i ljudskom razumu zadaje zadatak kombiniranja pojava i stvari ovoga svijeta osjetilne egzistencije, otkrivanja zakona i tako dalje. On tako percepciju duše smješta u onaj svijet u kojem čovjek, kao duša, postoji od uspavlivanja do buđenja, ali tamo dolazi samo do slika neljudske prirode. Te slike, ako se samo logički i apstraktno shvate, predstavljaju samo vanjski aspekt ljudske prirode. Kada se dožive, one postupno postaju nešto što nudi uvid u čovjekovu egzistenciju nakon smrti. Jer upravo iz istinske spoznaje prirode može se steći točan vidoviti pogled na ljudsku prirodu nakon smrti. I Bacon je jedan od onih koji, otprilike na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće, teže toj spoznaji čovjeka u svijetu, svijeta u čovjeku. Ali i njegove moći su nedovoljne, jer ono što se pojavljuje u pukoj slici, budući da stara stvarnost više nije prisutna u duševnom iskustvu, on ne intenzivira u novo iskustvo. On stoji, takoreći, pred vratima spoznaje života nakon smrti, ali ne može ih dosegnuti.

Dakle, možemo reći: Jakob Böhme nudi određeni uvid u pred-zemaljskog čovjeka, crpeći nadahnuće iz drevnih tradicija, ali to je nedovoljno. Giordano Bruno suočava se s opisom svijeta koji bi mu mogao pružiti sliku današnjeg čovjeka, zemaljskog čovjeka s njegovom dušom s jedne strane i njegovom pozadinom u kozmosu s druge strane. Međutim, Giordano Bruno ostaje na nedovoljno dobrom opisu kozmosa i jednako nedovoljno dobrom opisu duše, koja se u njegovom djelu svodi na puku animiranu monadu.

Lord Bacon već pokazuje kako se prirodna znanost mora razvijati, kako mora tražiti iskru duhovnog u slobodnoj čovjekovoj spoznaji, koja proizlazi iz puke materije. On ukazuje na tu slobodnu ljudsku spoznaju, ali ona ostaje lišena sadržaja. Kad bi stekla sadržaj, morala bi ukazati na post-zemaljskog čovjeka. To ne može učiniti. Njegova sposobnost spoznaje također ostaje nesposobnost.

Sve što živo znanje koje se moglo izvući iznutra u ranijim epohama ljudskog razvoja do tada je nestalo. Čovječanstvo je, u određenom smislu, doseglo točku u kojoj je bilo prazno kada je gledalo u sebe i znanje o svijetu tražilo iznutra. Čovječanstvo je, moglo bi se reći, na određeni način izgubilo sebe, izgubilo sebe zajedno sa svojim unutarnjim životom spoznaje. I sve što je ostalo bio je njegov pogled na vanjski svijet, na vanjsku prirodu, na ono što nije čovjek.

Kao što sam jučer spomenuo, Jakob Böhme se oslanjao na narodnu mudrost, kako bi opisao nešto poput ovoga: tri principa prebivaju u čovjeku, koje je nazvao sol, živa i sumpor. Te riječi u njegovom jeziku znače nešto sasvim drugačije nego u našoj modernoj kemijskoj terminologiji. Jer ako bi se koncepti koji se danas uobičajeno koriste u kemiji povezali s onim što je Jakob Böhme tako veličanstveno mucao, njegovo mucanje bilo bi potpuno besmisleno. Riječi su se koristile za nešto sasvim drugo. I za što su se koristile? Na što je ukazivala njihova upotreba u narodnoj mudrosti iz koje je Jakob Böhme crpio nadahnuće? Doista, kada je Jakob Böhme govorio o utjecaju soli, živinih, sumpornih elemenata unutar čovjeka, govorio je o nečem konkretnom, nečem stvarnom.

Kada ljudi danas govore o sebi samima, o duši govore isključivo u apstrakcijama, za koje više ne mogu pronaći nikakav sadržaj; stvarnost, aktualnost, nestala je iz čovjekovih koncepata. Jakob Böhme, takoreći, još uvijek skuplja posljednje fragmente. Vanjska priroda prostirala se pred čovjekom, percipirana osjetilima i kombinirana razumom. Ali upravo je unutar te vanjske prirode, čovjek učio o procesima i stvarima, a zatim je, u stoljećima koja su uslijedila, pa sve do danas, čovjeka se konstruiralo od onoga što se moglo prepoznati u prirodi. Bilo je nužno, takoreći, razumjeti ljude kroz ono neljudsko. I nastojeći razumjeti čovjeka kroz koncepte neljudskog, konstruiralo se ljudsko tijelo, ne znajući odgovara li to uistinu ljudskoj prirodi.

Na određeni način, konstruirao se svojevrsni ljudski fantom, kombinirajući procese opažene u osjetilnom svijetu kako bi se opisali oni koji se događaju unutar ljudske kože. Ali na taj način više se ne može istinski shvatiti čovjeka. Kada se govori o čovjeku, može se govoriti o mišljenju, osjećanju i volji, ali to ostaju apstrakcije, sjenovite misaone slike ispunjene takozvanim unutarnjim iskustvima. Jer ta unutarnja iskustva samo su odrazi vanjske prirode. Kako duhovno-duševno zahvaća u čovjekovo tjelesno biće, bilo je nešto što uglavnom bilo izgubljeno. A ono što se tradicionalno prenosilo od drevnih vidovnjačkih uvida više se nije shvaćalo.

Što o tome kaže naša današnja antropozofska znanost duha? Prisjetimo se nečega što je rečeno o toj temi. U prvom redu kada pogledamo tjelesne aspekte čovjeka, bavimo se procesima koji se odvijaju u odnosu na osjetila. Bavimo se procesima koji se odvijaju u odnosu na ljudsku prehranu. Također vidimo procese gdje se prehrana i osjetilna percepcija, u određenom smislu, podudaraju. Kada osoba jede, unosi hranu. Apsorbira vanjske stvari prirode. Ali ih i kuša. Dakle, osjetilna percepcija se stapa s procesom iz vanjske prirode koji se odvija u čovjeku.

Pogledajmo поближе ovaj proces, naime da se prehrana događa zajedno s percepcijom okusa. Prije svega, otkrivamo da dok se odvija percepcija okusa i pokreće proces prehrane, da se vanjske stvari otapaju u tekućinama koje se

nalaze u ljudskom organizmu. Vanjske tvari koje biljka apsorbira iz nežive prirode su, u principu, sve oblikovane. Ono što nije oblikovano u neživoj prirodi na Zemlji je, zapravo, fragmentirano. Zapravo za sve tvari moramo tražiti kristale. A one tvari koje ne nalazimo u kristalnom obliku, koje nalazimo bezoblične ili kao prašinu i slično, zapravo su uništene kristalizacije. I iz kristalne, nežive prirode, biljka uzima tvari i ugrađuje ih u oblik koji biljka može imati. Iz toga pak, životinja uzima tvari i tako dalje. Tako da možemo reći: vani u prirodi sve ima oblik, sve ima svoju strukturu. Uzimajući te oblike čovjek ih rastvara. - To je jedan oblik procesa koji se odvija unutar čovjeka: rastvaranje oblikovane vanjske prirode. Sve to, u određenom smislu, prelazi u vodenom, u tekućinu.

Ali kako ta tvar prelazi u vodenom, tekuće stanje, kada je čovjek unese, ona iznutra ponovno gradi te oblike od onoga što je prvo otopljeno. Stvara te oblike. Kada unesemo sol, otapamo je kroz tekućine našeg organizma, ali također u sebi formiramo ono što je sol bila. Kada unesemo biljku, otapamo tvari biljke, ali dalje oblikujemo u sebi. Međutim, ne oblikujemo unutar tekućina; oblikujemo to unutar eterskog tijela čovjeka.

Sada, slučaj je sljedeći: ako se vratite u davna vremena ljudskog razvoja, ljudi su, naprimjer, unosili sol. Otopili bi je, otopili bi je a ono što bi otopili oblikovalo se unutar njihovog eterskog tijela. Cijeli taj proces mogli su percipirati iznutra; to jest, mogli su iznjedrati misao o obliku soli iz sebe. Čovjek je jeo sol, otopio je sol, kocka soli bila je u njegovom eterskom tijelu i iz toga je znao: sol ima oblik kocke. I tako, doživljavajući sebe iznutra, čovjek je također iznutra iskusio prirodu. Misli svijeta postale su njegove misli. Ono što je doživljavao kao imaginaciju, kao imaginaciju nalik snu, bili su oblici koji su se manifestirali unutar čovjeka, eterski se formirajući, koji su, zapravo, bili oblici svijeta.

Sada je došlo vrijeme u kojem je čovjek izgubio sposobnost da iznutra iskusiti svoj proces rastvaranja i preoblikovanja u eterskoj oblasti, te je sve više bio prisiljen svoja pitanja usmjeravati prema vanjskoj prirodi. Više nije mogao iznutra kroz promatranje iskusiti, da se sol formira u kockama. Morao je istražiti vanjsku prirodu kako bi odredio oblik soli. Tako je čovjek bio odvrćen od svoje nutrine i usmjeren prema vanjskom. Ovaj radikalni pomak, u kojem čovjek više nije iznutra doživljavao misli svijeta kroz samoopažanje svog eterskog tijela, događao se od početka 15. stoljeća i, dosegao je određenu razinu u vrijeme kada su živjeli Giordano Bruno, Jakob Böhme i Bacon od Verulama.

Jakob Böhme je, međutim, upio fragmente narodne mudrosti, koja mu je u biti govorila ovako: ljudska bića otapaju sve što unesu od vanjskih stvari. To je proces, poput otapanja soli u vodi. Ljudska bića nose vodu u sebi kao svoju životnu tekućinu. Sve stvari, ukoliko su hranjive tvari, su sol. To se otapa. U soli, u solima, izražavaju se misli svijeta na Zemlji. A ljudska bića,

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

pak, oblikuju te misli svijeta u svom eterskom tijelu. To je proces soli. Tako je Jakob Böhme mucao ono što se u davna vremena još uvijek prepoznavalo kroz unutarnje iskustvo. Ali ako se ono što Jakob Böhme govori ne osvijetli alatima antropozofije, neće se moći ispravno dešifrirati njegove mucave rečenice i one će se interpretirati kao sve vrste mističnih i maglovitih stvari. Dakle, bolje je reći: Jakob Böhme je povezao proces mišljenja, proces kojim se svijet predstavlja u slikama, s procesom soli, s procesom rastvaranja i procesom preoblikovanja onoga što je rastopljeno. To je bio njegov proces soli.

Ponekad je, da nije toliko očito koliko je ljudi tako arogantno, patetično vidjeti ih kako čitaju Jakoba Böhme i vjeruju da nešto razumiju, čak i kada ne razumiju apsolutno ništa, gdje on koristi riječ 'sol'. Tada dođu, uzdignute glave, nosa u zraku, i kažu da su čitali Jakoba Böhme i da je to nevjerojatno duboka mudrost. Ali ta mudrost ne leži u tumačima, u onima koji iznose takve tvrdnje. Da nije tako arogantno, bilo bi čak i dirljivo kako ljudi govore o onome što je sam Jakob Böhme tek nejasno razumio, upijajući narodnu mudrost i pretvarajući je u mucajuće rečenice.

Ali to nas upućuje na potpuno drugačiju vrstu mudrosti i znanosti iz davnih vremena, mudrost doživljenu kroz samosvijest o procesima unutar eterskog tijela, koji su se predstavljali kao ponavljanje misli svijeta iznutra. Svijet, izgrađen prema mislima koje vidimo utjelovljene u kristalizacijama Zemlje, koje čovjek, pak, oblikuje u svom eterskom tijelu i doživljava iz prve ruke: to je bilo to drevno razumijevanje koje je nestalo u određenom vremenu.

Ako se čovjek uroni u drevni misterij i posluša opis kozmosa koji daje takav posvećenik, tada nešto poput ovoga postaje duhovno-duševno čujno: svugdje u kozmosu djeluju kozmičke misli, djeluje Logos. Pogledajte kristalizacije Zemlje! U njima su utjelovljenja pojedinačnih riječi univerzalnog Logosa.

Osjećaj okusa samo je jedno od mnogih osjetila. Ono što čovjek čuje i vidi treba tretirati slično, iako se sol izvana mora percipirati u eterskom obliku. Ali putem svojih osjetila ljudi upijaju ono što je utjelovljeno u soli i preoblikuju to u svom eterskom tijelu, doživljavajući to u sebi. Misli svijeta ponavljaju se u mislima čovjeka; spoznaje se svijet u čovjeku, čovjeka u svijetu. Drevni posvećenici opisivali su to s ogromnom živopisnošću i konkretnim intenzitetom, crpeći iz svojih sanjivih, vizionarskih uvida u svijet i čovjeka.

Tijekom Srednjeg vijeka to je postupno nestalo iza čisto logičke mudrosti - doduše vrlo značajne, ali tek skolastičke - i prodrlo je i postalo narodna mudrost. Moglo bi se reći da se ono što je nekoć bila uzvišena kozmička i humanistička mudrost pretvorilo u izjave ljudi u narodu koji su to sada malo razumjeli, ali su i dalje osjećali da im je sačuvano golemo blago. I među takvim ljudima živio je Jakob Böhme, upijajući te stvari, i kroz njegov vlastiti

talent, one su u njemu oživjele, i mogao je reći više od običnih ljudi. Ali također je mogao samo mucati.

Kod Giordana Bruna nije ostalo ništa osim općenitog osjećaja: čovjek mora razumjeti kozmos, čovjek mora razumjeti čovjeka. Ali njegova sposobnost razumijevanja nije bila dovoljna da artikulira nešto tako konkretno kao što je: misli svijeta su vani, Logos svijeta, utjelovljen u kristalima. Ljudi upijaju te misli svijeta, tako što ih percipiraju i s namjerom otapaju slano i dopuštaju mu da se ponovno pojavi u njihovom eterskom tijelu, gdje doživljavaju konkretne misli raznolikog svijeta, i one konkretne misli čovjekove nutrine, iz kojih izvire, eterski jednako bogato oblikovani svijet - kao i svijet izvana. Zamislite te beskonačno bogate misli! Kozmička misao i ljudska misao, da tako kažem, kod Giordana Bruna su se stopile u opći opis kozmosa, koji se, kao što sam rekao, svakako protezao u beskonačnost, ali je bio apstraktan. I ono što živi u čovjeku kao dalje oblikovani svijet, to se stopilo u opis žive monade: u biti uzeto kao proširena točka, ništa više.

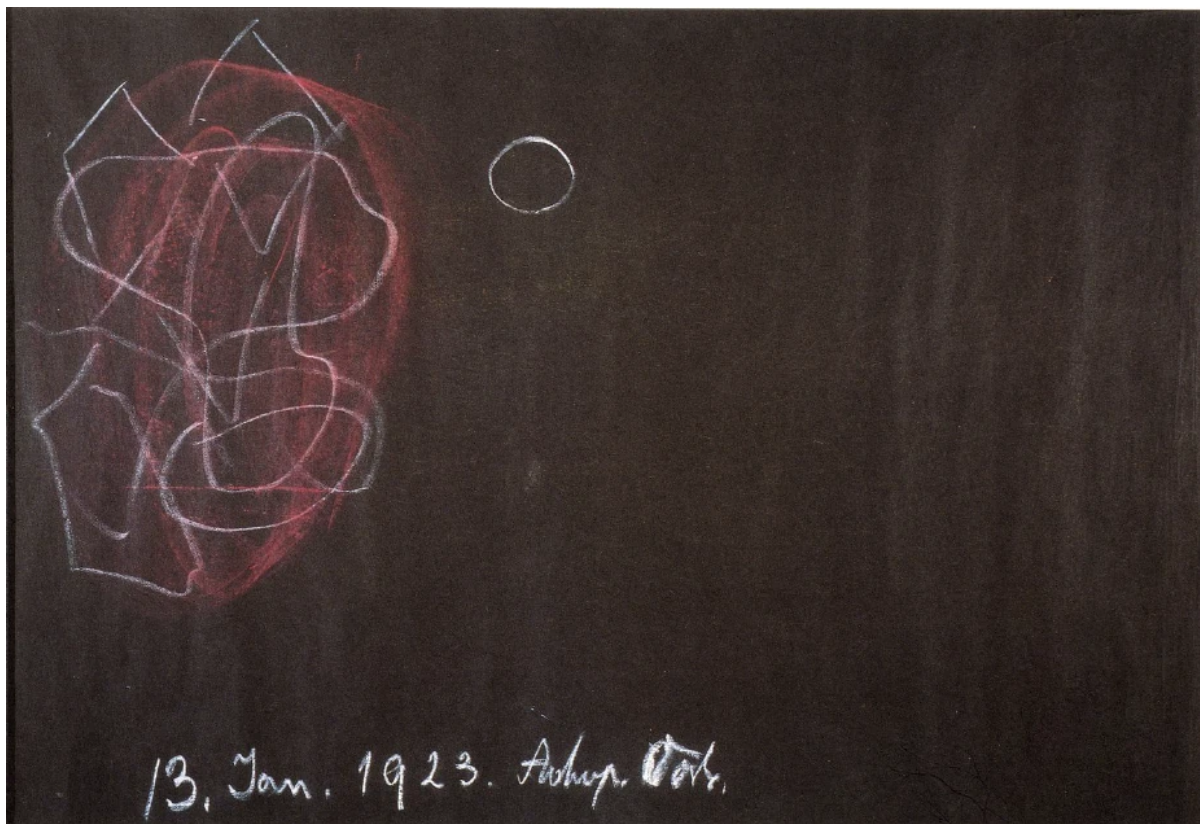
Ovo što sam opisao bio je, u određenom smislu, uvid drevnih misterijskih mudraca. To je bila njihova znanost. Ali osim činjenice da su drevni misterijski mudraci mogli postići takvu znanost svojom posebnom, snovima obavijenom metodom, imali su i mogućnost stupanja u stvarnu zajednicu s duhovnim bićima kozmosa. Kao što se ovdje na Zemlji jedna osoba svjesno povezuje s drugom, tako su se i ovi drevni mudraci povezivali s duhovnim bićima kozmosa. I od tih duhovnih bića naučili su drugi dio koji se kod njih može naći: od tih duhovnih bića su naučili, da samo čovjek može uzrokovati da se ono što formira u svom eterskom tijelu, kroz što on zapravo unutarne ponavlja kozmos - mali kozmos, mikrokozmos, etersko ponovno rođenje velikog, makrokozmosa - rasprši i nestane u elementima zraka kroz proces disanja.

Dakle, čovjek je mogao naučiti kako se svijet u njemu ponovno rađa u mnogim oblicima, tako da je iskusio iznutra oblikovan svijet. Iz njegove unutarne žive vode, cijeli svijet je eterski nastao u njemu (crtež ispod, linije). To je bila drevna vidovitost. Ali to je stvarni proces, stvarna pojava. I kod modernog čovjeka proces je također prisutan, samo što ga on ne može doživjeti iznutra.

Ta bića, s kojima se stari mudrac istinski mogao povezati, uputila su ga ne samo na njegovu živu vodu, iz koje je rođen ovaj mikrokozmos, već i na njegov živi zrak, na ono što ljudi unose kao zrak i raspoređuju po cijelom svom organizmu. Ono što se tada raspoređuje, u određenom smislu, prelijeva se po cijelom ovom mikrokozmosu, zamagljujući oblike unutra (crveno šrafiranje na crtežu). Divni eterski oblikovani mali svijet, dok dah prolazi preko njega, počinje tu i tamo, moglo bi se reći, blijediti, postajati nejasan. Ono što je bilo višestruko postaje jedno, jer astralni čovjek živi u zračnom carstvu, baš kao što eterski čovjek živi u vodenom carstvu. Astralni

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

čovjek živi unutra, i kroz kolaps eterskih misli, kroz transformaciju eterskih misli u snagu, kroz astralni element u zračnom čovjeku, rađa se volja, a s voljom i sile rasta koje su povezane s voljom.

Opet, ne radi se o apstraktnoj riječi 'volja, već konkretnom procesu. Imamo konkretan proces u kojem astralno područje obuhvaća zračno područje i širi se po onome što je etersko i vođeno. I time se uistinu događa proces, kakav se izvana manifestira u prirodi u jednoj drugoj fazi, kada se ono oblikovano spaljuje. Ovaj se proces u davna vremena shvaćao kao proces sumpora. I iz procesa sumpora razvilo se ono što se tada duševno doživljava kao čovjekova volja.

U davna vremena, apstraktna riječ 'mišljenje' nije se koristila za opisivanje nečega tek figurativnog, naprotiv, kada se govorilo o mišljenju, i bilo istinski znalac, govorilo se o upravo opisanom procesu soli. Nije se o volji govorilo na apstraktan način, već, ako je netko bio znalac, govorilo se o zahvaćanju od astralnog prožetom zračnim, o procesu sumpora u kojem volja nastaje. I govorilo se da se ravnoteža između to dvoje - jer to su doista suprotstavljeni procesi - postiže kroz proces žive, kroz ono što je oblikovano i fluidno, ono što oscilira, takoreći, od eterskog do astralnog, od vodenog do zračnog.

Takve apstraktne ideje, kako ih je skolastika postupno razvijala, i kako ih je moderna prirodna znanost usvojila, jednostavno nisu postojale za drevne mislioce. Ti drevni mislioci bi se, da su im dani naši koncepti mišljenja, osjećanja i volje, osjećali poput žabe smještene u vakuum ispod ispuhanog

spremnika zračne pumpe. Tako bi se drevni mislioci osjećali s našim apstraktnim konceptima. Mislili bi: s tim se ne može duševno živjeti, s tim se ne može duševno disati zrak. To bi im bilo potpuno besmisleno. Nisu govorili o pukom apstraktnom procesu volje, pukom apstraktnom procesu mišljenja, već o procesu soli, procesu sumpora, a pod time su mislili na nešto s jedne strane duhovno-duševno, a s druge materijalno-etersko. Za njih je to bilo jedinstvo, a djelovanje svijeta su shvaćali tako da duša djeluje svugdje u tjelesnom, da je tjelesno svugdje bilo obuhvaćeno duševnim.

U spisima Srednjeg vijeka, koji sežu do 13, 14 i 15 stoljeća, ova stara perspektiva još postoji, perspektiva koja je nudila uvide bogate sadržajem, ali doživljene iznutra. Ti su uvidi izumrli u vrijeme Giordana Bruna, Jakoba Böhme i Bacona od Verulama. Ideje se postale apstraktne. Ljudi su bili prisiljeni gledati, ne prema unutra, već prema van u prirodu. Rekao sam vam, drevni mislioci bi se s našim idejama osjećali kao žaba pod zračnom pumpom. Ali mi možemo imati te ideje. Međutim, većina ljudi, ne misli ni na što kada govori o mišljenju, osjećanju i volji, osim najviše na odraze vanjske prirode, koji postoje u njima. Ali posebno u moderno doba, može se postići nešto što je u staro vrijeme bilo nemoguće. U određenom smislu, napušteni smo od vlastite spontane aktivnosti koja vodi do razumijevanja od iznutra. U međuvremenu do 15. stoljeća, čovjek ne pronalazi ništa jednostavnim gledanjem u sebe.

On gleda prema van, u prirodu, formirajući apstraktne koncepte. Ali ti apstraktni koncepti se mogu izvana pojačati, mogu ponovno dobiti sadržaj, jer se mogu iskusiti. Naravno, ovo je samo početak, ali upravo je to početak koji antropozofsko znanje o duhu nastoji stvoriti.

Svi procesi na koje sam ukazao, proces soli, proces sumpora, procesi su koji se zapravo ne događaju u vanjskoj prirodi. To su procesi koje ljudi mogu spoznati samo unutar sebe. Oni se ne događaju u vanjskoj prirodi. U vanjskoj prirodi se događa nešto što je povezano s tim procesima, na isti način na koji se procesi u lešu odnose na procese kod živog čovjeka.

Kada moderna kemija govori o procesu sumpora, procesu soli, ti se procesi sumpora, procesi soli, odnose na ono što je Jakob Böhme još uvijek crpio iz narodne mudrosti, na isti način na koji se procesi u lešu odnose na procese u živom čovjeku. Tu je sve mrtvo, dok je to drevno gledanje posjedovalo unutarnji život. Tako se nazirao novi svijet, koji ne postoji oko čovjeka. Kroz to je posjedovao dar da uz pomoć iskustva iz prve ruke vidi ono što nije oko čovjeka, već pripada jednom drugom svijetu. U trenutku kada netko istinski shvati te procese soli i sumpora, gleda u pred-zemaljski život čovjeka. Jer zemaljski život se razlikuje od pred-zemaljskog života čovjeka, po tome što se živi procesi sumpora i soli čine ugašenima u vanjskom svijetu osjetila. Ono što doživljavamo kao mrtvo oko sebe između rođenja i smrti putem naših osjetila, živo je u tim procesima sumpora i soli, ali to doživljavamo u pred-

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

zemaljskoj egzistenciji. To jest, istinsko razumijevanje tih procesa, o kojima Jakob Böhme još uvijek muca, jednako je uvidu u pred-zemaljsku egzistenciju.

Činjenica da Jakob Böhme ne govori o ovoj pred-zemaljskoj egzistenciji, proizlazi upravo iz činjenice da je nije istinski doživio, već je o tome samo mucao. Ta ljudska sposobnost da se zaviri u pred-zemaljsko postojanje je izgubljena, a s njom je nestala i ona veza s duhovnim bićima svijeta, koja iz procesa sumpora upućuju na post-zemaljsku egzistenciju. Cijela konstitucija ljudske duše postala je drugačija. I Giordano Bruno, Jakob Böhme i Bacon od Verulama bili su smješteni unutar te transformacije konstitucije duše.

Već sam jučer rekao da ljudi danas nemaju pojma o tome kako je čovjek bio smješten u svijetu u ranijim epohama. Stoga ne pridaju puno važnosti izvještajima iz relativno nedavne prošlosti. Ukazao sam na veličanstvenu ideju Merlinovog podrijetla. Možemo ukazati i na druge stvari. Vidite, trenutno izvodimo predstavu Tri kralja, i izvodili smo je više puta. Ali ova priča o posjetu tri kralja Djetetu Isusu nalazi se i u drevnoj germanskoj pjesmi 'Heliand'. Znači, ovo datira iz relativno ranog Srednjeg vijeka, porijeklom iz Srednje Europe. Ali u vezi s tim postoji nešto izvanredno. Saznajemo da je nešto drugo povezano s ovim posjetom tri kralja s Istoka. U 'Heliand', tri kralja prepričavaju da dolaze iz krajeva gdje su stvari nekoć bile potpuno drugačije nego što su sada, dakle u vrijeme na početku naše ere; jer su potomci predaka koji su bili beskrajno mudriji nego što su oni mogli biti u svoje vrijeme. I imaju jednog posebnog pretka, kažu nam ova tri kralja, daleko natrag u vremenu, ali taj predak je još uvijek mogao razgovarati sa svojim Bogom. A kad se približila smrt, taj je predak okupio sve članove svoje šire obitelji, i rekao im da mu je njegov Bog otkrio da će se jednog dana na svijetu pojaviti kralj, kojeg će najaviti zvijezda.

I ako se istraži gdje leži vanjski znak ovog pretka, otkrit će se - čak i literatura na to ukazuje, a to se može i izvana dokazati - da je to Balaam iz Starog zavjeta, u četvrtoj knjizi Mojsijevoj; da se ova Tri mudraca, kraljevi s Istoka, odnose na Balaama, sina Beorovog, o kojem četvrta Mojsijeva knjiga govori kako razgovara sa svojim Bogom i kako cijeli svoj zemaljski život organizira u skladu s tim razgovorom. Ako razmotrimo cijelu sliku, jednostavno ćemo otkriti da je u vrijeme kada je Heliand nastao, u Srednjoj Europi još uvijek postojala svijest da su ljudi nekoć komunicirali s bogovima. Realna predodžba o tom procesu postojala je u ljudima.

Ovdje opet imamo nešto što je bilo dio gledanja tih ljudi na povijest, a što nam dokazuje da smo prešli iz ranijeg doba, kada su ljudi još živjeli u živom svijetu, kako sam jučer naznačio, u doba filistarstva. Jer naša civilizacija je, u osnovi, općenito filistarska civilizacija. Čak ni oni koji vjeruju da su prerasli ovu filistarsku civilizaciju, nipošto nisu suprotnost filistru u smislu da bi još uvijek mogli živjeti u kontekstima veličanstvenim poput, naprimjer,

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

ideje o Merlinu ili tradicije o Balaamu kao pretku Triju mudraca. O ne, ti ljudi nije da nisu filistri, najviše su boemi.

Sada vidite, kada su kazane ove stvari, shvaćate kakva se ogromna transformacija dogodila u raspoloženju ljudske duše, u vezi sa stvarima na koje danas ne obraćamo pažnju. Ali u određenom smislu, te su stvari bile predviđene. Što su ljudi imali stoljećima ranije? Znali su da je nekoć davno postojala vrsta vidovitosti, iako slična snu. Ljudi su naslućivali procese poput procesa sumpora i soli. Kroz to su stekli sposobnost zaviriti u preegzistenciju.

Određeni ljudi, koji su htjeli voditi čovječanstvo, ne prema gore, već prema dolje, ali koji su također, u određenom smislu, bili inicirani, predviđali su da će čovječanstvo izgubiti tu sposobnost; doći će vrijeme kada sami ljudi neće moći govoriti o životu preegzistencije. I tako su dogmatski utvrdili: ne postoji nešto poput života preegzistencije: ljudska duša stvara se istovremeno s fizičkim rođenjem. A činjenica preegzistencije bila je dogmatski obavijena velom tajne. To je bio prvi korak, prva faza, u prijelazu od znanja čovjeka u svijetu, do neznanja čovjeka. Jer čovjek više ne može istinski razumjeti čovjeka kada ukloni dio njega, posebno nešto tako važno kao što je život preegzistencije.

Pa, Jakob Böhme, Giordano Bruno i Lord Bacon živjeli su u vremenu kada je taj uvid u život preegzistencije bio zamagljen. I živjeli su u vremenu kada ono što je sada trebalo biti otkriveno još nije postojalo: više ne unutarne iskustvo, već duhovna kontemplacija vanjskog svijeta, tako da se u vanjskom svijetu ponovno otkrije čovjek koji više ne može pronaći sebe u sebi.

Davno su postojali inicijati koji su, međutim, željeli voditi ljude prema dolje, a ne prema gore, i koji nisu htjeli da se pojavi taj novi uvid, koji je suprotnost staroj vidovitosti, stoga su tražili dogmatska sredstva kako bi to novo znanje zamijenili pukim vjerovanjem u zagrobni život, golom vjerom. I tako, u vrijeme kada je Giordano Bruno bio aktivan, mogućnost spoznaje pred-zemaljskog čovjeka, mogućnost spoznaje zagrobnog čovjeka, bila je iskorijenjena ljudskim dekretima. A Giordano Bruno stajao je ondje poput hrvača, više nego Jakob Böhme, više, naravno, i od Lorda Bacona, i stajao je ondje sa suvremenim čovjekom, i nije mogao ono, što mu je ostalo kao dominikanska mudrost, preobraziti u istinski svjetonazor. Poetizirao je ono što mu se na neodređen način predstavljalo kao takav svjetonazor.

Ali iz onoga što je Giordano Bruno samo nejasno naslućivao, mora proizaći specifično razumijevanje svijeta unutar čovjeka, čovjeka u svijetu. Ne kroz vidovitost ponovno rođenu iznutra, već kroz slobodno postignutu vidovitost, treba se cijelog čovjeka iznova razumjeti.

Time sam okarakterizirao ono što se mora pojaviti u razvoju čovječanstva. A danas se suočavamo s činjenicom da ogroman broj ljudi mrzi, duboko mrzi, to da dopusti pojavu takvog znanja; oni su neprijatelji tog pojavljivanja. To se može razumjeti i povijesno. Tada će se razumjeti kako neprijateljsko protivljenje antropozofskom svjetonazoru proizlazi od iznutra.

VI. ŠESTO PREDAVANJE

Dornach, 14. siječnja 1923.

Sada bih želio nastaviti temu koju sam predstavio u protekla dva dana. Radi se o prepoznavanju, iz razvojnih faza koje su dovele do sadašnjeg duhovnog života, kako, s jedne strane, antropozofski svjetonazor postaje nužnost, a s druge strane, kako se također mora shvatiti da taj antropozofski svjetonazor ima i protivnike. Razumljivo je da se ne želim upuštati u specifičnu karakterizaciju ovog ili onog protivnika u ovom trenutku, želim se pozabaviti temom što je moguće općenitije, jer se zapravo ne radi o fokusiranju na ovu ili onu opoziciju, već o činjenici da Antropozofsko društvo, ako želi postojati kao takvo, mora postati svjesno svog položaja u duhovnom životu i doprinijeti njegovoj konsolidaciji. Ne govorim ovdje ništa posebno novo, budući da sam već prije nekoliko tjedana izričito izjavio da je ova konsolidacija Antropozofskog društva nužna.

Mora nam biti apsolutno jasno kako se antropozofija nalazi unutar suvremene civilizacije, koja što se tiče Europe i Amerike zapravo prati svoju povijest samo do vremena o kojem sam često govorio: otprilike do 4. stoljeća poslije Krista. To 4. stoljeće poslije Krista leži upravo u sredini četvrtre post atlantske epohe. Često sam isticao da je širenje kršćanstva, cjelokupno shvaćanje kršćanstva, bilo fundamentalno drugačije u prva tri do četiri kršćanska stoljeća nego što je bilo kasnije.

Danas često mislimo kada pratimo povijest unatrag, gledamo prethodno doba, vraćamo se u Srednji vijek, dolazimo do onoga što se naziva razdobljem seobe naroda, zatim Rimskog carstva, a onda se vraćamo još dalje u Grčku. O Grčkoj razmišljamo i osjećamo je na način kao što osjećamo ono što postoji od razdoblja Rimskog carstva kao kasnija europska povijest. Ali to uopće nije tako. Zapravo postoji dubok ponor između onoga što još uvijek stoji s određenom vitalnošću pred svijetom modernih ljudi - naime, razdoblja koje seže u rimsko doba - i onoga što mu je prethodilo kao grčki život. Skicirajmo stvar samo u grubim crtama. Ako uzmemo u obzir Grčku Perikla, Platona ili Fidijsa, ili čak Grčku Sofokla ili Eshila, onda ono što je temelj ove grčke kulture kao stanje duše, vuče korijene iz antičke misterijske kulture, iz antičke duhovnosti. I iznad svega, ova grčka kultura još je uvijek posjedovala mnogo toga što sam jučer okarakterizirao kao živo iskustvo stvarnih procesa unutar ljudske duše; onoga što sam jučer nazvao procesima soli, sumpora i žive. Mora nam biti jasno da su grčka misao i osjećaji bili bliski ljudskoj prirodi, dok su kasnija razdoblja, od 4. stoljeća nadalje, već utrli put onome što je tada došlo i tako se karakteristično manifestiralo u tri oblika koja sam opisao tijekom ova dva dana: gubitak bića čovjeka za čovjekovu svijest.

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

Rekao sam da su likovi poput Bruna, Jakoba Böhme i, u određenom smislu, Lorda Bacona, težili razumijevanju bića čovjeka. Međutim, ta borba nikada nije uspjela istinski shvatiti biće čovjeka. Ako se od rimske kulture vratimo do grčke kulture, onda ovaj govor o otuđenju bića čovjeka prestaje imati smisla, jer su Grci sebe znali kao ljude smještene unutar kozmosa. Grci nisu posjedovali ovaj koncept prirode koji se pojavio kasnije, ovaj koncept prirode koji je na kraju kulminirao razumijevanjem mehanizma prirode. Za Grka bi se moglo reći: vidio je oblak, vidio je kišu kako lije, u magli je vidio ono što dolazi iz zemlje kao tekućina koja se diže, i posebno živopisno je vidio, kada je pogledao u sebe svojim još uvijek konkretnim pogledom, kretanje vlastite krvi. I nije uočavao tako duboku razliku između uzdizanja i padanja vode u prirodi, i kretanja vlastite krvi, kao što se kasnije uočavala. Grk je još uvijek shvaćao nešto od onoga što je inherentno riječima: svijet u čovjeku, čovjek u svijetu.

To su stvari koje se ne mogu dovoljno duboko istraživati, jer vode u stanje duše, koje, za vanjsku povijest, postoji samo u fragmentima. Ne smije se zaboraviti kako je u 4. stoljeću poslije Krista započeo proces temeljitog uništavanja svih ostataka vidovite kulture. Svakako, moderno čovječanstvo zna neke stvari koje su kasnije otkrivene. Ali ne bismo smjeli zaboraviti kako je ono što je kasnije dalo poticaj zapadnoj kulturi, nastalo iz ruševina drevnog helenizma, tog proširenog helenizma koji nije bio ograničen na južnu Europu već se protezao sve do Azije. Ne treba zaboraviti da je između sredine 4. i sredine 5. stoljeća izgorjelo bezbroj hramova, hramova koji su posjedovali izuzetno značajan, slikovni sadržaj, sadržaj dragocjen u odnosu na sve što je razvio helenizam. Moderno čovječanstvo, koje se oslanja isključivo na vanjske dokaze, više ništa od toga ne vidi. Moramo se prisjetiti riječi jednog pisca iz tog vremena, koji je u pismu napisao: Staro vrijeme dolazi kraju. Sva pojedinačna svetišta, koja se mogu naći na pojedinim poljima, oko kojih farmeri rade na svojim poljima, uništavaju se. Gdje će ljudi koji rade na poljima pronaći radost u svom radu?

Danas je gotovo nezamislivo koliko je toga uništeno, posebno u stoljećima od sredine 4. do sredine 5. stoljeća. Uništavanje vanjskih spomenika išlo je ruku pod ruku s nastojanjem da se iskorijeni grčki duhovni život, što je kulminiralo zatvaranjem atenske filozofske škole 529. godine. Doista, onako kako se može osvrnuti na rimsku povijest, ne može se osvrnuti na grčku povijest u smislu vanjskih događaja. I svakako je istina da se mnogo toga u zapadnoj civilizaciji kroz Srednji vijek i do modernog doba duguje, naprimjer, benediktinskom redu. Ali sveti Benedikt, na samom mjestu gdje je osnovao matični samostan za benediktinski red, uništio je i poganska svetišta. Sve je to moralo nestati, i nestalo je.

Doista je teško shvatiti, iz čisto ljudske perspektive, kako je takav destruktivni impuls mogao zahvatiti Južnu Europu, Zapadnu Aziju i

Sjevernu Afriku u to vrijeme. To postaje razumljivo, tek kada se shvati da se cijela svijest čovječanstva u to vrijeme promijenila, da je, kao što sam često govorio, izreka da priroda, ili čak svijet općenito, ne čini skokove, potpuno netočna. Takvi skokovi u povijesti se događaju. I stanje duše civiliziranog čovječanstva u 2. i 3. stoljeću poslije Krista, bilo je nešto sasvim drugačije od onoga što je kasnije postalo stanje duše.

Ali sada bih želio skrenuti vašu pozornost na nešto što može vrlo jasno ilustrirati što je zapravo taj preokret. Danas, kada govorimo o izmjeničnim stanjima budnosti i spavanja, moramo reći: fizičko tijelo i etersko tijelo ostaju u krevetu, a 'Ja' i astralno tijelo izlaze; duševno-duhovni aspekt izlazi iz fizičkog i eterskog tijela. To se ne bi reklo u određenom razdoblju stare Indije; reklo bi se suprotno. Pri spavanju bi se reklo da duhovno-duševni aspekt čovjeka dublje prodire u fizičko tijelo, više je uronjen u njega. Dakle, upravo suprotno.

Ovome se posvećuje vrlo malo pažnje. Želim samo istaknuti da su, naprimjer, kada je osnovano Teozofsko društvo, njegovi osnivači čuli neke duhovne istine od Indijaca i to što su čuli usvojili kao svoje. Čuli su tu ideju o 'Ja' i astralnom tijelu koji izlaze. Svakako, Indijci su to rekli tada, u 19. stoljeću, naravno, jer se u Indiji često može promatrati ono što je stvarno. Ali kada članovi Teozofskog društva tvrde da je to također bila drevna indijska mudrost, to je besmislica, jer je drevni Indijac govorio upravo suprotno: kada čovjek spava, duhovno-duševno prodire u fizičko tijelo. I to je i bio slučaj u ranijim vremenima. A Grci su, u određenom smislu, još uvijek bili svjesni da tijekom spavanja duhovno-duševno više obuzima fizičko tijelo nego tijekom budnosti, jer to leži u razvoju čovječanstva.

Budući da ovo moramo opisati iz naše neposredne duhovne perspektive, danas s pravom moramo reći: drevni mudraci i grčko stanovništvo posjedovali su instinktivnu vidovitost koja je bila snolika. Mi to opisujemo iz naše perspektive. Ali za ljude tog vremena to nije bilo poput sna. Osjećali su da se bude u tom stanju vidovitosti. Veći intenzitet njihove svijesti upravo je bio kada su svijet percipirali u snažnim slikama, kao što sam jučer opisao. Ali istovremeno su znali: time su prodirali u unutarnje biće čovjeka i vidjeli što se u čovjeku događa, te znali, budući da je čovjek u svijetu, da su to procesi svijeta. I tada su znali: pri spavanju čovjek još dublje uranja u svoje fizičko tijelo. A pri dubokom spavanju ta svijest postaje tupa, prigušena, zapravo nesvijest. Ljudi su to pripisivali utjecaju fizičkog tijela, koje okružuje dušu i zapravo je vodi u grešnost. I upravo iz tog gledišta proizašla je stara svijest o grijehu. Ta svijest o grijehu, ako je ne uzmemo u njenom židovskom obliku, zapravo vodi natrag u poganstvo, a tamo proizlazi iz svijesti o uronjenosti u fizičko tijelo, što ne ostavlja dušu dovoljno slobodnom da živi u duhovnom svijetu.

Ali ako uzmete u obzir sve što sam opisao, shvatit ćete: ovaj drevni čovjek bio je svjestan da je duhovno biće, da kao duhovno biće živi u fizičkom svijetu. Nikada mu nije palo na pamet da ono što je fizički vidio u čovjeku, nazove 'čovjekom'. Riječ čovjek zapravo potječe od značenja poput 'onaj koji misli'. Dakle, nije čovjek onaj s više-manje crvenim ili blijedim licem, s dvije ruke i dvije noge, već je čovjek onaj koji u ovom prebivalištu fizičkog tijela prebiva kao duh-duša.

I ostatak te svijesti duhovno-duševnog čovjeka, preveden u oblast umjetnosti, doista je bio prisutan općenito u grčkoj civilizaciji - u toj divnoj plastičnosti i umjetničkom obliku grčke kulture. I čak i ako je vanjsko biće hrama, čak i ako su kultovi u mnogim aspektima bili u stanju velike dekadencije, ipak se može reći da su u uništenim slikama bogova i hramova, doista postojali prikazi koji su ukazivali na to drevno stanje duše. Rekao bih: drevna duhovna svijest čovječanstva bila je snažno zapisana u oblicima onoga što je uništeno.

Kad bi nam danas došao neki posvećenik iz misterija antičke Grčke s istom sviješću - ne u sljedećoj inkarnaciji, gdje je svijest uvijek donekle izmijenjena - i s nama raspravljao o tim stvarima, rekao bi: Vi moderni ljudi, svi spavate! - Da, to bi rekao: vi moderni ljudi, svi spavate! Mi smo bili budni jer smo bili budni u svojim tijelima, budni kao duhovni ljudi u svojim tijelima. Znali smo da smo bili ljudi, jer smo unutar naših fizičkih tijela bili nešto drugo od tog tijela. Ono što vi nazivate budnošću za nas je spavanje, jer dok ste budni i svoja osjetila usmjeravate prema vanjskom svijetu i objašnjavate nešto o njemu, zapravo spavate u odnosu na vlastito biće. Vi ste ti koji su zapali; mi smo bili ti koji su bili budni.

To bi on rekao. I s određene točke gledišta, bio bi potpuno u pravu. Jer danas je ovako: budni smo od buđenja do uspavljivanja, kako kažemo, kada smo u svom fizičkom tijelu kao duhovna bića. Ali tamo ne znamo ništa o sebi, tamo spavamo u odnosu na samog sebe. Ali kada smo unutar svijeta koji je izvan nas, tamo spavamo, naime od kada zaspemo do buđenja. Tamo moramo naučiti biti budni. S istim intenzitetom kojim su drevni ljudi bili budni unutar svojih tijela, moderni ljudi moraju naučiti biti budni izvan svojih tijela kada su istinski unutar vanjskog svijeta.

Iz ovoga možete vidjeti da smo u prijelaznom stanju. Mi kao čovječanstvo, zaspali smo u odnosu na staro stanje budnosti i sada smo u trenutku kada bismo se trebali probuditi u novo stanje budnosti. I što antropozofija želi biti u tom pogledu? Antropozofija nije ništa drugo nego ovo: ona je shvatila da se ljudi moraju probuditi kada su izvan sebe. I sada dolazi i trese modernog čovjeka - kojeg bi stari način razmišljanja nazvao spavačem - trese modernog čovjeka, a on se ne želi probuditi.

Antropozofija se ponekad osjeća kao Gallus pored pospanog Stiehla! Antropozofija skreće pozornost na činjenicu da šumske ptice pjevaju. 'Neka pjevaju', kaže sadašnjost, 'imaju male glavice, uskoro će zaspati', i tako dalje. 'Nebo se već ruši!' 'Oh, neka se ruši, dovoljno je staro!' Naravno, to se ne izražava uvijek istim riječima; ali antropozofija kaže: duhovni svijet, on bi ušao, ustani! - Hej, neka zasja svijetlo duha, on je dovoljno star za to! - Zapravo, ovako je: antropozofija želi probuditi usnulog. Jer ono što se traži od moderne civilizacije jest upravo buđenje. A čovječanstvo želi spavati, želi nastaviti spavati.

I želio bi reći: u Jakobu Böhme, jer je u potpunosti prihvatio narodnu mudrost, u Giordanu Brunu, jer je stajao unutar duhovne zajednice koja je u to vrijeme još uvijek čuvala mnogo starih običaja, u njima je zasigurno živjelo sjećanje na stari budni život. U Lordu Baconu, doista živi impuls da se opravda novo spavanje. To, shvaćeno još dublje nego što smo to mogli u prethodna dva dana, karakteristika je našeg vremena. Moderni čovjek ne može biti toliko budan da zahvati biće čovjeka kao što su ljudi bili u davna vremena. Jer ne prodire duboko u svoje fizičko tijelo, kao što je to činio drevni čovjek dok je spavao, već, pri spavanju, izlazi iz njega. Međutim, mora naučiti izlaziti iz svog fizičkog tijela i dok je budan, jer će samo na taj način moći ponovno spoznati sebe kao čovjeka. Ali poriv da ostane spavati vrlo je jak. 'Stiehl, kočijaši već pucketaju bičevima po ulici!' 'Oh, neka pucketaju, još nismo nigdje stigli'.

Du Bois-Reymond - ne Gallus iz predstave o rođenju Isusa, već Du Bois-Reymond - kaže: za ljude postoje granice spoznaje; ne mogu prodrijeti u pojave prirode, misterije prirode; imaju granice. Da, ali, kaže antropozofija, čovjek mora težiti naprijed, naprijed i naprijed! Impuls prema duhovnosti već odjekuje. - Pa - kaže Du Bois-Reymond - neka odjekne; pred njoj je još uvijek dug put prije nego što prirodna znanost, na kraju zemljinih dana, dođe do razotkrivanja svih tajni prirode.

U mnogim aspektima, to opravdava spavanje. Jer govoriti o granicama naše spoznaje prirode zapravo je opravdanje za spavanje u vezi čovjekovog prodiranja u prirodu. A danas zasigurno postoji dovoljno tableta za spavanje - o tome se ovdje često raspravljalo. Možda ljudi danas žele slušati samo ono što se može živopisno ilustrirati, vrlo živopisno, možda čak i filmom. Ali ne vole kada se predstavi nešto što zahtijeva da slušatelji koriste glavu, da nešto u njima stvarno radi. Jer ono što želimo je zapravo pustiti da nam se otkriju misterije svijeta, bilo kako osim aktivnog doprinosa vlastitim mislima. Ali upravo je to put do buđenja: započeti s mišljenjem, misao se mora razvijati aktivnošću. Zato sam to mišljenje s toliko energičnosti naglasio u svojoj 'Filozofiji slobode' prije nekoliko desetljeća.

Želio bih vam skrenuti pozornost na nešto, dragi prijatelji. Želio bih da se prisjetite nekih snova koje ste sanjali i želio bih vas pitati jeste li ikada

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

sanjali da ste bili pravi nevaljalac ili barem učinili nešto čega biste se sramili da ste do učinili po danu kao u tom snu? Mislim ipak. Sada, sigurno, ovdje sjede mnogi koji nikada nisu imali takav san, ali mogu čuti o tome od drugih, jer sigurno će biti onih koji znaju da ponekad čovjek sanja stvari koje ne bi želio ponoviti dok je budan, stvari kojih bi se čovjek sramio. Da, primijenite ovo sada na veliki san, koji možemo nazvati i snom sadašnje civilizacije, gdje ljudi zapravo žele sanjati o tajnama svijeta. Sada dolazi antropozofija i kaže: uozbilji se, ustani! - Sada se ljudi trebaju probuditi! Mogu vas uvjeriti, neke stvari koje se rade u ovoj uspavanoj civilizaciji, ljudi ne bi radili da su budni; isto je i tamo. Naravno, reći ćete: pa, tko bi u to trebao vjerovati? - Ali sanjač ne razmišlja o tome kada se bavi svojim nestašlucima u snu, kako to zapravo izgleda kada je budan. Međutim, prisutan je taj nesvjesni strah: da postoje stvari koje čovjek ne bi smio činiti ako se probudi. Naravno, ne mislim ovo na filistarski ili buržoaski način; radije mislim da bi se mnoge stvari koje se danas smatraju sasvim urednima promatrane sasvim drugačije da je čovjek budan.

I od ovoga postoji strašan strah. Više ne bi bilo tako lako secirati jetru pored mozga! S određenim metodama istraživanja, čovjek bi bio potpuno posramljen kada bi se probudio u antropozofiji. Kako možete očekivati da se ljudi tako lako probude preko noći, pogotovo kada su uključeni u takve metode! Čovjek primjećuje, na neobičan način, apologiju spavanja. Samo zamislite golemu radost koju sanjar osjeća kada sanja nešto što se ostvari za nekoliko dana! Samo trebate obratiti pozornost na golemu radost koju praznovjerni sanjari osjećaju kada im se san ostvari - a ponekad se i ostvari - osjećaju golemu radost. Sada, ovi civilizacijski sanjači izračunavaju prema Newtonovu zakonu gravitacije, prema formulama koje su razvili matematičari, da Uran ima određenu orbitu. Ali orbita se ne podudara s formulama. Oni sanjaju da tada moraju postojati poremećaji s drugog planeta koji bi mogao biti tamo. Sve je to sanjano, jer se takva stvar zapravo izračunava bez intenzivnog impulsa unutarne sigurnosti. A kada se ostvari - kada dr. Galle doista otkrije Neptun - onda se san ostvario. To je čak nešto što se navodi kao da opravdava znanstvenu metodu: da, recimo, kalkulira Neptun u snu, a onda se to ostvari. To je stvarno kao sa sanjarima kada im se nešto ostvari. Ili Mendeljejev, koji je čak izračunavao elemente koristeći periodični sustav elemenata. Ovaj san zapravo nije toliko težak, jer ako postavite periodni sustav elemenata i jedan element nedostaje, ako je prostor prazan, zapravo je prilično lako umetnuti ga i navesti nekoliko svojstava. Ali u prvom redu, to je samo san. Ako se ostvari, onda se to događa na isti način kao kad sanjar vidi da se nešto dogodi nekoliko dana kasnije, da se stvar potvrdi. Da, sanjar obično ne kaže da se stvar potvrdi, ali znanstvenim jezikom se kaže da se stvar potvrdi.

Prvo se mora istinski shvatiti kako je ova moderna civilizacija postala civilizacija spavanja i kako je za čovječanstvo nužno buđenje. Zatim, oni koji

žude za znanošću duha moraju jasno razaznati samu sklonost prema spavanju u sadašnjosti. Moraju se događati oni trenuci koji se često događaju kod sanjača kada zna da je sanjač, kada zna: sanjam. I zato bi čovječanstvo danas trebalo imati posebnu osjetljivost na tako snažne riječi - često sam se pozivao na te riječi - kako ih je jednom izrazio energični filozof Johann Gottlieb Fichte: svijet koji se prostire pred čovjekom je san, a ono što čovjek o njemu misli je san o snu.

Ali ne smije se upasti u nešto što nalikuje filozofiji Schopenhauera. Jer čovjeku malo koristi samo epistemološki ukazivati na to da je sve san. Zadatak nije prepoznati da se sanja - mnogi ljudi danas bi htjeli dokazati da se sanja i da čovjek nije sposoban ni za što drugo osim sanjati, jer ako se ikada dosegnu granice tih snova, onda se nalazi stvar po sebi, izvan koje se ne može ići. Eduard von Hartmann, inače izvrstan mislilac, često je zanimljivo govorio o tim snovima u odnosu na stvarnost. On jasno daje do znanja da je sve što ljudi imaju u svijesti, san; ali da se sve temelji na 'stvari po sebi' čega nismo svjesni. Hartmann, koji je stvari doveo do krajnosti, govori, naprimjer, o stolu po sebi, za razliku od stola kojeg imamo pred sobom: stol pred nama je san, a iza njega leži stol po sebi. Doista, Hartmann razlikuje stol kao privid i stol po sebi, stolicu kao privid i stolicu po sebi. Ali on uopće nije svjestan da u konačnici stolica na kojoj sjedi ima neke veze sa stolicom po sebi, jer sjedenje na stolici kao prividu, na sanjanoj stolici, nije udobno, baš kao što sanjar mora ležati u pravom krevetu. Ali sav ovaj razgovor o tome da je svijet san, može biti samo priprema za nešto drugo. Za što? Pa, za buđenje, dragi moji prijatelji! Ne radi se o spoznaji da je svijet san, već o tome da nešto učinimo kako bismo se probudili čim uopće posumnjamo da je svijet san! A buđenje počinje energičnim zahvaćanjem misli, aktivnim mišljenjem. I odatle se može pristupiti svemu ostalom.

Vidite, ovo je ono što sam upravo opisao: ovaj impuls buđenja, nužan impuls za sadašnjost. Svakako, ono što se pojavljuje kao antropozofija, može se donijeti u svijet. Ali ako Antropozofsko društvo treba uistinu biti društvo, onda to društvo mora značiti stvarnost. Tada pojedinac koji živi unutar Antropozofskog društva, ovo Antropozofsko društvo mora doživjeti kao stvarnost. I mora biti duboko prožet tom željom za buđenjem, a ne, kao što je često slučaj, odmah smatrati uvredom kada mu netko kaže: Stiehl, ustani! - To je doista potrebno. I to je ono što bi želio još jednom ponoviti, samo u par riječi.

Nesreća koja nas je zadesila trebala bi, prije svega, poslužiti kao poziv na buđenje, da se poduzme akcija unutar Antropozofskog društva kako bi to moglo postati stvarnost. To pravo biće osjećamo od razdoblja koje sam prije nekoliko dana ovdje opisao na kraju Božićnog ciklusa. Živo strujanje od osobe do osobe unutar Antropozofskog društva, mora biti prisutno. U najnovijoj fazi Antropozofskog društva izvjestan nedostatak ljubavi tako bi

često zamijenio međusobno povjerenje, i ako taj nedostatak ljubavi nastavi prevladavati, tada će se Antropozofsko društvo neizbježno raspasti.

Vidite, građevinski projekt je na površinu iznio mnoge izvanredno fine kvalitete antropozofa; ali paralelno s tim trebala se dogoditi i živa revitalizacija samog društva. Mnoge fine osobine su s pravom spomenute na kraju našeg nedavnog ciklusa, kvalitete koje su se pojavile tijekom gradnje i tijekom noći požara. Ali te osobine trebaju vodstvo, a prije svega, potrebno je da svatko tko ima nešto raditi unutar društva ne unosi u društvo ono što je danas uobičajeno, već da svatko za društvo čini sve što mora učiniti s istinskim osobnim interesom i predanošću. I taj osobni interes i predanost nažalost su upravo ono što nedostaje tamo gdje pojedinci čine ovo ili ono za društvo.

Nijedna usluga koja se može pružiti društvu, odnosno od strane jedne osobe drugoj, nije beznačajna. Čak i najmanji čin postaje vrijedan time što je u službi nečeg većeg. Međutim, to se tako često zaboravlja. Društvo mora gledati s najvećim, najvišim, zadovoljstvom, sada kada nas je pogodila nesreća, kako to zahtijeva njegovanje najboljih kvaliteta. Međutim, ne bismo smjeli zaboraviti kako u svakodnevnoj rutini marljivost i ustrajnost, ali posebno interes i osobna uključenost u naše odgovornosti, tako lako posrću, i kako se mnoge stvari koje namjeravamo jednog dana učiniti tako brzo zaborave. Stoga sam htio naglasiti puni opseg kontrasta između antropozofije i svijeta, jer se upravo ta suprotnost tako često previđa.

To što opozicija postoji po prirodi stvari mora se shvatiti, shvatiti iz perspektive objektivnog djelovanja svijeta. Ponekad me, međutim, zapanji - i to sam javno izrazio - koliko malo unutarnje empatije postoji kada opozicija degenerira do te mjere da vrvi objektivnim neistinama. Moramo ostati objektivni u našoj pozitivnoj obrani antropozofije kada su u pitanju suštinska pitanja. Ali također se moramo istinski uzdići do razine razumijevanja da antropozofija može postojati samo u atmosferi istinitosti; da stoga moramo razviti osjećaj što to znači kad se toliko neistinitosti, toliko klevete, usmjerava protiv onoga što se nameće na antropozofskom polju. Ovdje nam je zaista potreban unutarnji život. I danas imamo dovoljno prilika da to probudimo. Tada će se možda impuls buđenja proširiti i na druga područja. Ali ako vidite nekoga kako spava dok se plamen laži širi posvuda, onda se ne biste trebali iznenaditi ako i Stiehl nastavi spavati.

Dakle, ono što želim okarakterizirati u općim crtama, a što danas detaljno karakteriziram, jest ovo: mislite, osjećate, meditirajte o buđenju. Neki ljudi danas, u ovom dobu u kojem pljušte klevete, žude za svim vrstama ezoterije. Da, dragi moji prijatelji, ezoterija je prisutna. Uхватite je! Ali ono što je ezoterično iznad svega, unutar Antropozofskog društva, jest volja za buđenjem. Ta volja za buđenjem prvo se mora ukorijeniti unutar

Antropozofskog društva. Tada će postati žarišna točka za buđenje cijele sadašnje civilizacije.

VII. SEDMO PREDAVANJE

Dornach, 19. siječnja 1923.

Kroz sva vremena, tri velika ideala čovječanstva nazivana su istina, ljepota i dobrota. Moglo bi se reći da su ta tri ideala - istina, ljepota i dobrota - nazvana, iz određenog instinkta, velikim ciljevima, ili bolje rečeno, uzvišenim ljudskim težnjama. Međutim, u ranijim vremenima ljudi su više znali o prirodi čovjeka i njegovoj povezanosti sa svijetom, te su stoga mogli misliti na nešto konkretnije kada su govorili o stvarima poput istine, ljepote i dobrote, nego što je to slučaj danas u našem dobu, koje voli apstraktno. A antropozofska znanost duha, zauzvrat, sposobna je ukazati na takve konkretnije stvari. Međutim, to se ne pokapa uvijek s tendencijom našeg vremena - jer naše vrijeme voli neprecizno, neodređeno, maglovito - upravo kada je u pitanju nadilaženje svakodnevnog. Razmotrimo danas kako je sadržaj riječi istina, ljepota i dobrota, povezan s bićem čovjeka.

Kada razmatramo ovo biće čovjeka, prvo moramo pogledati fizičko tijelo. Ovo fizičko tijelo se, zapravo, danas promatra isključivo iz vanjske perspektive. Ne postoji svijest o tome kako je ovo fizičko tijelo izgrađeno u pred-zemaljskoj egzistenciji, u svojim detaljima, u smislu oblika i u smislu svoje aktivnosti u toj pred-zemaljskoj egzistenciji. Svakako, u pred-zemaljskoj egzistenciji čovjek živi u čisto duhovnom svijetu. Ali u ovom duhovnom svijetu, on je aktivan - kao što sam rekao na nedavnim predavanjima - u ovom duhovnom svijetu, u suradnji s višim bićima, razvija duhovni prototip, duhovni oblik fizičkog tijela. A ono što ovdje nosimo kao svoje fizičko tijelo, jednostavno je odraz, fizički odraz, onoga što je sam pojedinac razvio kao svojevrstu duhovnu klicu u svojoj pred-zemaljskoj egzistenciji.

Uzimajući to u obzir, treba reći: ovdje u zemaljskoj egzistenciji, čovjek osjeća svoje fizičko tijelo. Ali moderni čovjek nije baš svjestan svega što je povezano s tim osjećanjem fizičkog tijela. Govorimo o istini, a ipak malo znamo o činjenici da je osjećaj za istinu općenito povezan s osjećajem koji imamo o svom fizičkom tijelu. Kada se suočimo s jednostavnom činjenicom, može se težiti formiranju predodžbe te činjenice koja joj točno odgovara, koja je stoga istinita, ili, bilo iz nepreciznosti, unutarnje opuštenosti ili izravnog otpora istini, odnosno iz laži, može se formirati predodžba koja nije povezana s činjenicom, koja se s njom ne podudara. Kada čovjek razmatra istinitost neke činjenice, ona je u skladu s njegovim osjećajem o fizičkom tijelu, pa čak i s vezom između njegova fizičkog tijela i njegove pred-zemaljske egzistencije. Jer ako iz nepažnje ili laži formiramo predodžbu koja ne odgovara činjenicama, to je kao da stvaramo rupu u onome što nas povezuje s našom pred-zemaljskom egzistencijom. Kada se prepustimo laži, kidamo nešto u toj vezi s pred-zemaljskim postojanjem. To je delikatno duhovno tkanje, ako

smijem tako reći, koje razvijamo u našoj pred-zemaljskoj egzistenciji, koja zatim sakuplja i oblikuje naše fizičko tijelo na svoju sliku. Moglo bi se reći da je to fizičko tijelo mnogim nitima povezano s našom pred-zemaljskom egzistencijom, a prepuštanje laži kida takve niti. Puka intelektualna svijest, toliko karakteristična za čovječanstvo danas, u osvit doba duše svijesti, ne uspijeva percipirati kako se nešto kida na upravo opisani način. Stoga moderni čovjek podliježe tolikim zabludama o vezama unutar kojih se zapravo nalazi u egzistenciji svijeta.

Danas ljudi obično vide samo fizičke aspekte onoga što im se događa u vezi s njihovim fizičkim zdravljem. Ali kada čovjek prekine vezu sa svojom pred-zemaljskom egzistencijom predajući se neistini, to definitivno utječe na fizičko tijelo, posebno na konstituciju živčanog sustava. Slučaj je da čovjek zapravo posjeduje svoj duhovni osjećaj bivanja u svijetu kroz osjećaj koji ima za svoje fizičko tijelo. Imati ovaj duhovni osjećaj bivanja, iznutra ovisi o činjenici da naše niti, koje idu od fizičkog tijela do pred-zemaljske egzistencije, nisu prekinute. Ako su one prekinute, tada čovjek - nesvjesno - mora stvoriti zamjenu za svoj zdravi duhovni osjećaj sebe, egzistencije. I tada je bivanje zavisno o pripisanom osjećaju koje biće sebi pripisuje na temelju nekih konvencionalnih sudova - kao što sam rekao, sve se to čini nesvjesno - sudova koji su postali toliko fiksirani. Ali čovječanstvo je postupno upalo u unutarnju nesigurnost u vezi s tim osjećajem *biti*, nesigurnost koja se proteže sve do fizičkog tijela. Jer je li ovaj čisti duhovni osjećaj *biti*, koji sve više prevladava u čovjeku što dalje idemo u povijest, uistinu prisutan danas?

Samo razmislite, o stvarima kojima se ljudi danas pokušavaju definirati, bilo čime osim svojim izvornim duhovnim životom! Žele biti nešto, recimo, stjecanjem ove ili one titule kroz svoju profesiju. Želi biti, recimo, tajnik ili aktuar, a onda vjeruje da ako je njegovo biće definirano takvim terminom prema konvenciji, onda on to jest; dok je zapravo važno da čovjek to *biti*, može sebi pripisati iz svog unutarnjeg osjećaja, sasvim neovisno o svim vanjskim okolnostima.

Ali što učvršćuje čovjeka u njegovom osjećaju *biti*? Vidite, ovdje u zemaljskoj egzistenciji, mi zapravo živimo u svijetu koji je samo odraz istinske stvarnosti. Ovaj fizički svijet istinski razumijemo tek kada ga vidimo kao odraz istinske stvarnosti. Ali istinsku stvarnost moramo osjetiti u sebi, moramo osjetiti svoju povezanost s duhovnim svijetom. To možemo učiniti samo ako sve što nas povezuje s našom pred-zemaljskom egzistencijom ostane netaknuto.

I sve je to pojačano onim što bih mogao nazvati čovjekovom sklonošću prema bezuvjetnoj istini i istinitosti. Ništa ne jača izvorni, istinski osjećaj *biti* toliko kao osjećaj za istinu i istinitost. Osjećaj obveze da se preispita ono što se govori, da se traže granice unutar kojih se može govoriti, doprinosi istinskom unutarnjem konsolidiranju osjećaja *biti*. A taj osjećaj *biti*, izravno je povezan

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

s činjenicom da duhovnost doživljavamo u svojim fizičkim tijelima - tako da moramo priznati blisku povezanost između naših fizičkih tijela i onoga što predstavlja ideal istine.

Naše etersko ili životno, ovo formativno tijelo - kako sam objasnio na nedavnim predavanjima - stječemo tek neposredno prije našeg silaska iz pred-zemaljske egzistencije u zemaljsku egzistenciju. Okupljamo sile eterskog tijela kako bismo formirali vlastito etersko tijelo. Što se tiče ovog eterskog tijela, ranija razdoblja ljudskog razvoja bila su - ako mogu tako reći - u boljem položaju od današnjeg čovječanstva. Čovječanstvu danas nedostaje snažan osjećaj za ovo etersko tijelo. Naprotiv, čovjek današnjice ima takav osjećaj, da se gotovo ruga stvarnosti ovog eterskog tijela. Međutim, osjećaj o ovom eterskom tijelu jača doživljaj ljepote.

Kada istina i istinitost postanu iskustvo, mi smo, u određenom smislu, istinski uronjeni u naše fizičko tijelo. Kada razvijemo istinski osjećaj ljepote, mi smo, istinski, uronjeni u naše etersko ili formativno tijelo. Ljepota je povezana s našim eterskim tijelom baš kao što je istina s našim fizičkim tijelom.

Najbolje možete razumjeti što govorim, razmatrajući značenje svojstveno nečemu istinski lijepom, stvorenom kroz umjetnost. A ono što imam reći odnosi se na sve umjetnosti. Kada pred sobom imate čovjeka, kakav se zaista pojavljuje pred vama u krvi i mesu, znate da pred sobom imate jednog čovjeka od mnogih. Jedan čovjek nema nikakvo značenje bez mnogih, koji moraju biti prisutni u njegovom okruženju. On pripada mnogima, a mnogi pripadaju njemu. Treba samo razmotriti koliko je malo ukorijenjen u egzistenciji fizički zemaljski čovjek bez drugih. Ali kada prikazujemo čovjeka - bilo plastično, slikarski ili dramski - to jest, kroz umjetnost, nastojimo stvoriti nešto samodostatno, nešto potpuno u sebi, nešto što, u određenom smislu, već sadrži cijeli svijet u sebi - baš kao što čovjek, u svom eterskom tijelu, zapravo nosi cijeli svijet u sebi, jer on okuplja eterske sile iz cijelog svijeta kako bi oblikovao svoje etersko tijelo unutar zemaljske egzistencije.

U davna vremena čovječanstvo je imalo veliko poštovanje prema ljepoti, iako na način na koji su je oni shvaćali; međutim, imali su veće poštovanje prema ljepoti nego čovječanstvo danas. Istina je da čovjek ne može biti istinski čovjek u najistinitijem smislu te riječi, ako ne cijeni ljepotu. Jer cijeliti ljepotu znači priznati etersko tijelo. Ne cijeliti ljepotu, znači zanemariti, ne priznati etersko tijelo.

Suvremeni čovjek ne doživljava ništa od ovoga u svojoj svijesti. Kad se Grk približio svom hramu, ili kad je ugledao kip boga unutar hrama, osjetio je toplinu i osjetio je u sebi nešto poput unutarnje sunčeve svjetlosti. Čak je osjetio neku vrstu dara, sa silama koje zrače u njegovo biće, zrače u njegove pojedinačne organe. Grk, ušavši u svoj hram i ugledavši kip boga, rekao je iz

dna srca: Nikada ne osjećam oblik svojih prstiju tako jasno, sve do njihovog vanjskog ruba, kao kad preda mnom stoji kip boga. Nikada ne osjećam kako mi se čelo izvija iznad nosa, nikada to ne osjećam tako od iznutra kao kad uđem u hram i kip boga stoji preda mnom. Grk se osjećao iznutra prožet, ugrijan iznutra, prosvijetljeno - moglo bi se čak reći obdaren božanskom milošću - u odnosu na ljepotu. To nije bilo ništa drugo nego doživljaj ljepote u eterskom tijelu. I Grk je imao potpuno drugačiji osjećaj za ružnoću od modernog čovjeka. Moderan čovjek osjeća ružnoću, najviše u vrlo apstraktnom obliku - moglo bi se reći, ako bi htjeli precizno odrediti - kroz lice. Grk je pri pogledu na ružnoću osjetio hladnoću po cijelom tijelu, a ekstremna ružnoća mu je izazivala jezu. Taj pravi osjećaj eterskog tijela nešto je što su u davna vremena uistinu posjedovali u najdubljem smislu. Čovjek je izgubio dio svoje čovječnosti tijekom svog razvoja. Sve ove stvari o kojima sam upravo govorio za moderne ljude uglavnom ostaju nesvjesne, koji uglavnom teže glavi, jer racionalno razumijevanje, apstraktno mišljenje, ima svoj organ u glavi, sve što se ranije doživljavalo, za modernog čovjeka u biti ostaje nesvjesno.

Moglo bi se reći da kroz entuzijazam za istinu i istinitost, čovjek razvija, u podsvjesnim dubinama, barem osjećaj pred-zemaljske egzistencije. A dobu kojem nedostaje taj osjećaj pred-zemaljske egzistencije također nedostaje istinsko razumijevanje istine i istinitosti. Ali upravo snažan i dobro razvijen osjećaj istine duboko nas povezuje s ovom pred-zemaljskom prošlošću, i kroz intimnija iskustva zemaljske sadašnjosti, zapravo nas mora pomalo rastužiti. Iskreni unutarnji život, koji istovremeno razvija snažan entuzijazam za istinu i istinitost, u prvom redu će uvijek, kada se živi u tom entuzijazmu za istinu i istinitost, osjećati određenu tugu prema sadašnjosti, i može se utješiti samo buđenjem i zagrijavanjem osjećaja za ljepotu u duši. Kroz ljepotu zauzvrat, postajemo radosni suočeni s tugom koja nas neizbježno obuzima kada razvijemo ovaj veliki entuzijazam za istinu i istinitost, koji nam uvijek govori, čak i ako samo na intiman, suptilan način: Ah, istina postoji samo u pred-zemaljskoj egzistenciji, ovdje u ovom zemaljskom svijetu imamo samo odjek istine. Napuštajući pred-zemaljski svijet, zapravo smo izgubili svoju istinsku uronjenost u supstancu istine. Samo kroz entuzijazam za istinu i istinitost možemo istinski održati svoju vezu s pred-zemaljskom egzistencijom.

Kroz izvorni, istinski osjećaj za ljepotu, čovjek se, u određenom smislu, ovdje u zemaljskoj egzistenciji ponovno povezuje sa svojom pred-zemaljskom egzistencijom. I u svakom obrazovanju, u cijeloj vanjskoj kulturi i civilizaciji, važnost ljepote nikada ne treba podcijeniti. Svijet kulture ispunjen je samo ružnim strojevima i dimom, ružnim dimnjacima, a lišen ljepote, to je svijet koji odbija uspostaviti bilo kakvu vezu između čovjeka i njegove pred-zemaljske egzistencije, svijet koji, u određenom smislu, otkida čovjeka od te pred-zemaljske egzistencije. Može se reći, ne samo kao usporedba, već u svoj

istini: čisto industrijski grad je delikatno stanište za sve one demone koji bi ljude natjerali da imaju pred-zemaljsku egzistenciju u duhovnom.

Ali predajući se ljepoti, čovjek mora platiti cijenu, da ljepota upravo zbog svoje ljepote nije ukorijenjena u stvarnosti. Što ljepše, naprimjer, kiparimo ili slikamo ljudski oblik, to više moramo priznati da to ne odgovara vanjskoj stvarnosti u zemaljskoj egzistenciji. To je, u određenom smislu, samo utjeha kroz lijepu iluziju, i stoga utjeha koja traje zaista samo do trenutka kada prođemo kroz vrata smrti.

Da, ovaj svijet duhovnosti, u koji smo potpuno uronjeni u svojoj pred-zemaljskoj egzistenciji, uvijek je tu. Trebamo samo ispružiti ruku: pružamo je u svijet, koji je svijet duhovnosti, u kojem postojimo u svojoj pred-zemaljskoj egzistenciji. Ali iako je taj svijet uvijek tu, čovjek se s njim istinski povezuje na najdubljoj razini nesvjesnog, tek kada gori od entuzijazma za istinu i istinitost. I tu je, rekao bih, veza za zemaljsku egzistenciju kada se čovjek zagrije za ljepotu.

Ali da bi čovjek bio istinit, to znači, u višem duhovnom smislu, da ne smije zaboraviti da je živio u pred-zemaljskoj egzistenciji u duhu. Ako bi čovjek gorio od ljepote, to znači da bi trebao, barem u svom duševnom iskustvu, stvoriti vezu s duhovnim svoje pred-zemaljske egzistencije, barem u slikama. Ali kako čovjek razvija stvarnu moć, koja ga izravno vodi u taj svijet iz kojeg je jednostavno izašao kroz svoju ljudsku prirodu, izlazeći iz pred-zemaljske egzistencije u zemaljsku egzistenciju?

On tu snagu postiže kada se ispuni dobrotom, onom dobrotom koja se prije svega bavi drugim čovjekom, onom dobrotom koja nije samo svjesna sebe, ne bavi se samo sobom, ne osjeća samo ono što leži u vlastitom biću, onom dobrotom koja vlastitu dušu može prenijeti u osobitosti drugoga, u biće drugoga, u iskustvo drugog. Takva dobrota obuhvaća zbroj sila unutar ljudske duše. A te sile su takve prirode da čovjeka istinski prožimaju nečim čime je, u svom stanju potpune ljudskosti, bio prožet samo u svojoj pred-zemaljskoj egzistenciji. Ako se čovjek, kroz ljepotu u slikama, poveže s duhovnošću iz koje je izašao u svoju zemaljsku egzistenciju, tada se čovjek, u svom zemaljskom postojanju, ponovno povezuje sa svojim pred-zemaljskim postojanjem time što je dobro ljudsko biće. A dobar čovjek je upravo onaj koji vlastitu dušu može prenijeti u dušu drugoga. I u tom prenošenju vlastite duše u dušu drugoga, u osnovi ovisi sav moral, sav istinski moral. Moral je ono bez čega se ne može održati istinski funkcionalan socijalni poredak za čovječanstvo na Zemlji.

No dok se s jedne strane ovaj moral očituje u najznačajnijim impulsima volje, koji zatim postaju stvarnost u najvišim moralnim djelima, s druge strane ovaj moral u ljudima ipak počinje kao impuls koji prožima i obuzima dušu činjenicom da čovjek može biti dirnut kada suosjeća s borama od brige

na tuđem licu, i kada barem njegovo astralno tijelo i samo razvije te bore od brige pri pogledu na tuđe. Jer kao što se osjećaj istine i istinitosti očituje u ispravnom prebivanju unutar fizičkog tijela, kao što se sjaj i doživljaj ljepote otkriva u eterskom tijelu, tako i dobrota u potpunosti prebiva u astralnom tijelu ljudi. Astralno tijelo ne može biti zdravo, ne može istinski postojati u svijetu, ako čovjek nije u stanju prožeti ga onim što proizlazi iz dobrote.

Istina je povezana s fizičkim tijelom, ljepota s eterskim tijelom, a dobrota s astralnim tijelom. To nas dovodi do nečeg konkretnog u odnosu na tri apstrakcije, istine, ljepote i dobrote, te nam omogućuje da s istinskim bićem čovjeka povežemo ono na što se instinktivno misli pod ova tri ideala.

Dakle, poanta je u tome da ova tri ideala, zapravo nastoje izraziti stupanj u kojem je čovjek sposoban u sebi ostvariti svoju punu čovječnost. Za to je sposoban kada prebiva u svom fizičkom tijelu na način koji je istina i istinit, ne samo na konvencionalan ili prirodan način, već na čovječan način.

Međutim, čovjek može doći do istinski dostojnog života samo njegovanjem osjećaja za ljepotu i sve većom transformacijom svog eterskog tijela u nešto živo. Mora se reći: onaj tko ne osjeća nešto od onoga što sam opisao kao prirodno Grku kada vidi ili promišlja ljepotu, nema pravi osjećaj za ljepotu. Da, dragi prijatelji, čovjek može zuri u ljepotu, ili je može doživjeti. Danas je često slučaj da mnogo ljudi samo zuri u ljepotu. Tada se ništa ne treba pokrenuti u njihovom eterskom tijelu. Ali zurenje u ljepotu nije njezino doživljavanje. Međutim, u trenutku kada se ljepota doživi, etersko tijelo se pokrene.

Čovjek može činiti dobro, prvo, zato što je ljudska navika činiti dobro; drugo, zato što bi netko mogao biti kažnjen ako učini nešto jako loše; dalje, zato što drugi ljudi manje poštuju nekoga ako čini loše stvari i tako dalje. Ali čovjek može činiti dobro i iz istinske ljubavi prema dobru, u smislu koji sam opisao prije nekoliko desetljeća u svojoj 'Filozofiji slobode'. Takvo iskustvo dobra svojstveno čovjeku, uvijek vodi do prepoznavanja čovjekova astralnog tijela. A čovjek istinski prepoznaje prirodu dobrote tek kada osjeti nešto od astralnog tijela u sebi. Inače, to ostaje samo apstraktno razumijevanje ili apstraktni diskurs o dobroti, osim ako entuzijazam za dobrotu - za istinsku dobrotu, za dobrotu zahvaćenu ljubavlju - ne dovede do iskustva astralnog tijela.

Međutim, doživljavanje dobrote nije samo, kao što je slučaj s ljepotom, svojevrsna veza s našim pred-zemaljskim postojanjem, koja prestaje kada prođemo kroz vrata smrti, nego, to je stvarna veza sa svijetom koji je, kao što sam rekao, uvijek tu, trebamo samo pružiti ruku i prigrliti ga. Ali mi smo odvojeni od njega u stvarnoj egzistenciji. Doživljavanje dobra je istinski stvarna veza koja izravno upućuje na svijet u koji se ulazi nakon prolaska

kroz vrata smrti. U onome što čovjek prakticira ovdje na Zemlji, kada živi u istinskoj dobroti, postoje sile koje traju i nakon prolaska kroz vrata smrti.

U biti, u nama - ako postoji - leži osjećaj istine i istinitosti kao nasljeđe iz naše pred-zemaljske egzistencije. U biti, u nama - ako postoji - leži osjećaj ljepote, koji proizlazi iz naše želje u zemaljskoj egzistenciji da zadržimo barem tračak naše pred-zemaljske veze s duhovnim. I uistinu, u nama leži potreba da se ne odvojimo od duhovnog, već da s njim održavamo istinsku vezu kroz dobrotu koju negujemo u sebi kao moć čovjeka.

Biti istinit, za čovjeka, znači biti istinski povezan sa svojom duhovnom prošlošću. Imati osjećaj ljepote, u čovjeku, znači ne nijekati vezu između fizičkog svijeta i duhovnog. Biti dobar, kod čovjeka znači oblikovati klicu za duhovni svijet u budućnosti.

Moglo bi se reći da tri koncepta, prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, ukoliko su potpuno integrirani u ljudski život, ti koncepti prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, kada se shvate u svojoj konkretnosti, dobivaju smisleni sadržaj kroz druge koncepte: istinu, ljepotu, dobrotu.

Neistinit čovjek poriče svoju duhovnu prošlost, lažljivac prekida veze između sebe i svoje duhovne prošlosti. Filistar koji zanemaruje ljepotu nastoji uspostaviti mjesto na Zemlju gdje Sunce duha ne sja na njega, gdje može lutati, takoreći, u sjenama bez duha. Čovjek koji poriče dobrotu, u biti se odriče svoje duhovne budućnosti, a zatim želi da mu se ta duhovna budućnost daruje na neki drugi način, nekim vanjskim sredstvom.

Bio je to duboki instinkt, kada su tri ideala, istine, ljepote i dobrote, prepoznana kao tri najveća ideala za čovjekovo stremljenje. Ali tek sada, zapravo, naše vrijeme uistinu je sposobno dati tim idealima, koji su postali gotovo prazne riječi, pravo značenje.

Sada, dragi prijatelji, nastavit ću sutra, na temelju onoga što sam upravo rekao o istini, ljepoti i dobroti.

VIII. OSMO PREDAVANJE

Dornach, 20. siječnja 1923.

Nedavno smo raspravljali o odnosima koje je čovjek imao s prirodom, sa svijetom u cjelini, u davna vremena, i odnosima koje ima danas, u našem današnjem dobu. Naprimjer, istaknuo sam koliko je čovjekovo iskustvo prirode bilo stvarnije i konkretnije u davna vremena, kako je to konkretnije iskustvo proizlazilo iz činjenice da je čovjek također potpunije doživljavao samog sebe. Skrenuo sam pozornost na to kako su ljudi nekoć svoj misaoni proces doživljavali kao neku vrstu - pa, da kažem bez uvijanja - procesa taloženja soli unutar vlastitog organizma. Nešto otvrdnjuje unutar vlastitog organizma, otprilike tako se čovjek osjećao kada je mislio. Osjećao je, takoreći, misli koje zrače kroz njegovo biće, i osjetio je neku vrstu etersko-astralne skeletne strukture. Osjetio je razliku između gledanja kristala u obliku kocke i onog koji se sužava prema vrhu. Stoga je misli u sebi osjećao kao proces otvrdnjavanja. A volju u sebi kao proces vatre, proces unutarnje zračeće topline.

Budući da je čovjek osjećao tako duboko i potpuno unutar sebe, mogao je potpunije suosjećati s vanjskom prirodom i tako konkretnije živjeti unutar te vanjske prirode. Moglo bi se reći: danas je kod ljudi tako da o svojoj nutrini znaju malo više od odraza vanjskog svijeta projiciranih u njima. Oni te odraze poznaju kao sjećanja. Znamo što osjećajima doživljavamo ili smo doživjeli, ali na vrlo apstraktan način. Ali taj potpuno živ, živopisan, osjećaj probijanja, ozračivanja, zagrijavanja i osvjetljavanja unutar svog organizma - to danas čovjek ne zna. Danas o svojoj nutrini ljudi znaju samo onoliko koliko im liječnik ili prirodoslovac može reći. Pravo unutarnje iskustvo više nije prisutno. Ali sve što ljudi percipiraju u vanjskom svijetu točno odgovara onome što percipiraju u svom unutarnjem svijetu. Budući da ljudi danas o sebi znaju malo više od onoga što im mogu reći prirodoslovci ili liječnici, ostaju apstraktni u odnosu prema vanjskom svijetu. Ispituju samo zakone prirode, koji su apstraktni pojmovi. Ali istinska veza s prirodom postoji samo u instinktivnom smislu, što ne mogu poreći. I kao rezultat toga, ljudi su postupno izgubili uvid da u prirodi djeluju istinske elementarne sile. Bogat život prirode tako je za ljude izgubljen.

Ljudi danas ono što im je dano iz ranijih vremena o životu prirode nazivaju mitovima i bajkama. Svakako, ti mitovi i bajke izražavaju se slikama, ali te slike ukazuju na ono duhovno koje upravlja prirodom, nešto što je u prvom redu elementarno duhovno u neodređenim obrisima, ali koje je ipak duhovno i koje, kada se pronikne, otkriva ono više duhovno. Moglo bi se reći: u ranijim vremenima, čovjek nije komunicirao samo s biljkama, kamenjem i životinjama, već i s elementarnim duhovnima koji obitavaju u zemlji, vodi,

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

zraku, vatri i tako dalje. Gubeći sebe, čovjek je također izgubio ovo iskustvo prirodnih duhova.

Sada, svojevrsno snoliko oživljavanje tih prirodnih duhova, ne može se jednostavno dogoditi u čovjekovoj svijesti, jer bi to vodilo praznovjerju. Novi način odnosa prema prirodi mora zahvatiti čovjekovu svijest. Čovjek mora biti u stanju reći sebi, naprimjer: da, nekada su ljudi gledali u sebe, imali su živ osjećaj za ono što prebiva u njihovom vlastitom biću. Kroz to su upoznali određene elementarne duhove. Starija, unutarnja iskustva uvida, koja su ljudi izražavali slikama koje na nas i danas utječu elementarnom poetskom snagom, bila su ono što je duhovnost šaputala unutar čovjeka, počevši iznutra govoriti čovjekovoj duši tek kad je čovjek svoj pogled okrenuo prema unutra.

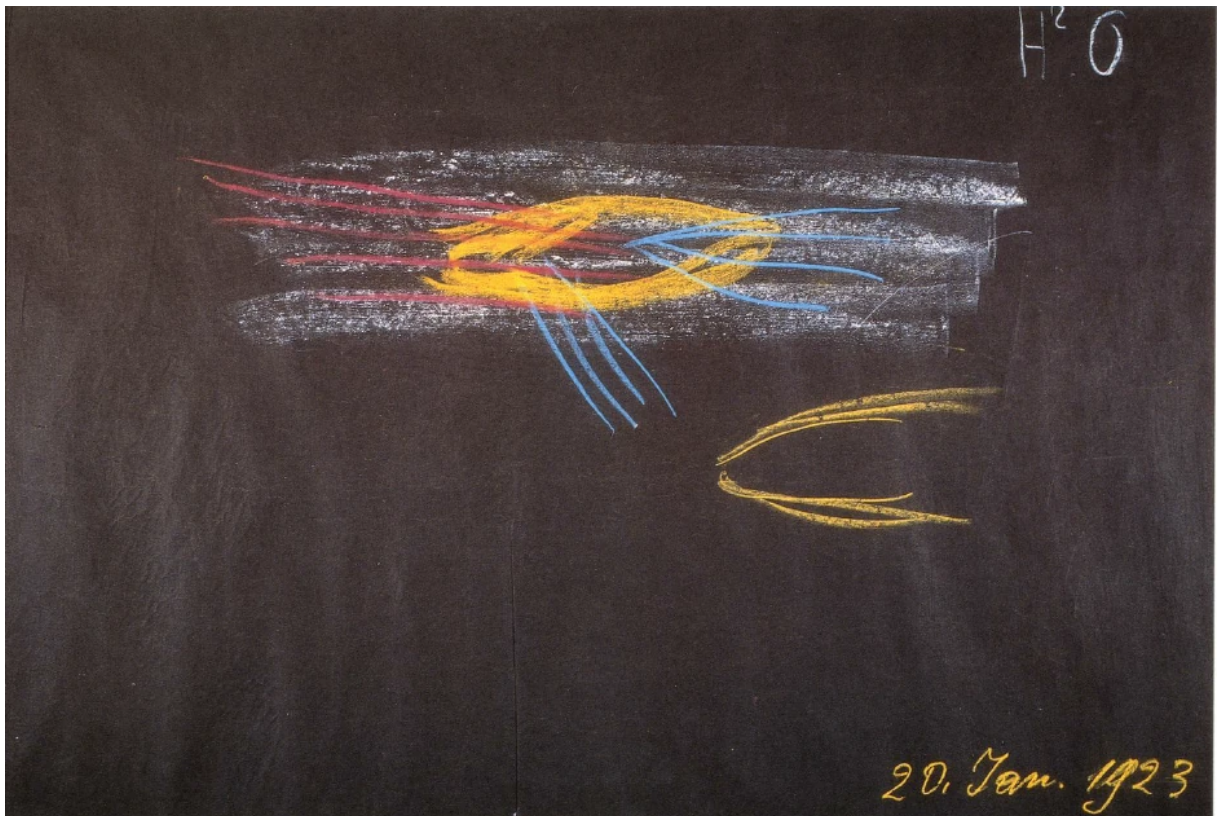
Ta bića, koja su zapravo boravila unutar ljudskih organa, jedno je takoreći, stanovnik ljudskog mozga, drugo pluća, treće srca - jer čovjek svoju nutrinu nije percipirao onako kako je anatom danas opisuje, već kao živo, aktivno, elementarno biće - ta duhovna bića mogla su govoriti čovjeku. I kada se danas put do tih bića traži kroz znanost inicijacije, čovjek razvija vrlo specifičan osjećaj, vrlo specifičan osjećaj prema tim bićima. Kaže sebi: ta su bića nekoć govorila čovjeku kroz čovjekovu nutrinu, kroz svaki pojedini dio nutrine čovjeka. Nisu mogla, u određenom smislu, napustiti čovjekovu kožu. Nastanjivala su Zemlju, ali su je nastanjivala unutar čovjeka. Bila su unutar čovjeka i govorila s njime, prenoseći mu svoje znanje. Ljudi su mogli znati o egzistenciji Zemlje, samo doživljavajući ono što se moglo naučiti, takoreći, unutar ljudske kože.

Pa, razvojem čovječanstva prema slobodi i neovisnosti, ta bića na Zemlji su izgubila svoje prebivalište unutar čovjeka. Nisu utjelovljena u ljudskom mesu i krvi, i stoga ne mogu nastanjivati Zemlju preko čovjeka. Ali ona su još uvijek prisutna u zemaljskoj oblasti i zajedno s ljudima, moraju postići određeni zemaljski cilj. To mogu učiniti samo ako im ljudi, u određenom smislu, vrate za ono za što za što su im nekada bili zahvalni. I tako, kad se slijedi put znanosti inicijacije prema percepciji tih bića, čovjek sebi kaže: ta su bića nekada njegovala i kultivirala ljudsko znanje, dugujemo im mnogo za ono što jesmo, jer su nas u našem ranijem životu na Zemlji prožimala, i kroz njih smo postali ono što jesmo. Samo, oni nemaju fizičke oči ili fizičke uši. Nekad su živjeli s ljudima. Sada ne nastanjuju ljude, već ostaju u zemaljskom carstvu. Moramo si, u određenom smislu, reći: oni su nekada bili naši odgojitelji, sada su ostarjeli, moramo im vratiti ono što su oni nekada dali nama. Ali to možemo učiniti, ako u današnjoj fazi razvoja prirodi pristupimo svojim duhom, ako u bićima prirode ne tražimo samo ono što traži današnje apstraktno razumijevanje, već slikovni element u bićima prirode, ono što nije dostupno samo mrtvom intelektualnom sudu, već što je dostupno punom životu, što je dostupno osjećaju.

Ako to tražimo u duhovnom smislu, to jest, iz duha antropozofskog svjetonazora, tada se ta bića ponovno pojavljuju. Ona takoreći, promatraju i slušaju, kako mi sami antropozofski uranjamo u prirodu, i tada nešto imaju od nas, dok od običnog fiziološkog i anatomskeg znanja ne dobivaju ništa, i strašno im je kada su toga lišeni. Nemaju ništa od anatomske predavaonice i soba za disekciju, ništa od kemijskih laboratorija i kabineta za fiziku. U odnosu sa svime time, imaju osjećaj: je li Zemlja potpuno prazna, je li Zemlja postala pusta? Ne žive li na Zemlji još uvijek oni ljudi kojima smo nekoć dali ono što smo imali? Ne žele li nas sada vratiti, onome što samo oni mogu učiniti, stvarima prirode?

Ovim samo mislim da postoje bića koja danas čekaju da se s njima ujedinimo, na isti način na koji se ujedinjujemo s drugim ljudima u smislu istinske spoznaje, kako bi ta bića mogla sudjelovati u onome, što učimo, što znamo o stvarima, kako se nosimo sa stvarima. Kada čovjek danas studira fiziku ili kemiju u uobičajenom smislu, nije zahvalan onim bićima brižnim skrbnicima, koja su ga nekoć učinila onim što jest. Jer ta bića, sa svime onim što čovjek sada razvija u svojoj svijesti, moraju propasti u zemaljskom carstvu. I tim čuvarima i skrbnicima čovječanstvo će postati zahvalno, tek kada se udostoji ponovno potražiti duh za ono što može vidjeti očima, čuti ušima, zahvatiti rukama na Zemlji. Jer ta bića imaju sposobnost iskusiti sve što duhovno prožima osjetilnu percepciju kod ljudi. Kroz ono što se zahvaća na čisto materijalni način, ta bića nisu sposobna živjeti s ljudima. Ona su iz toga isključena. Ali mi ljudi tim bićima možemo odati zahvalnost koju im dugujemo, samo ako istinski ozbiljno shvatimo ono što je inherentno duhu antropozofskog svjetonazora.

Pretpostavimo, naprimjer, da moderni čovjek ima ribu na svom stolu, ima pticu u kavezu, i promatra ribu i pticu izvana svojim osjetilima. Ali toliko je sebičan u svojoj spoznaji, da se zaustavlja na onome što je odmah očito. Čovjek postaje istinski nesebičan u spoznaji, kada ne vidi ribu u vodi i pticu u zraku, već kada iz oblika ribe i oblika ptice može vidjeti da je riba životinja iz vode i kroz vodu, a ptica životinja iz zraka i kroz zrak. Zamislite na trenutak da ne promatramo tekuću vodu samo s razumijevanjem kemičara i kažemo: pa da, to je kemijski spoj, H_2O , spoj vodika i kisika - već da promatramo vodu kakva zapravo jest. Tada biste možda u njoj pronašli ribe; mogli biste pronaći te ribe kako razvijaju meku tjelesnu tvar u izvanredne dišne strukture, a ta tvar okružuje koštani okvir, koji ostaje mekan zbog vode, zajedno s onim što bih nazvao nježnom čeljusti - čeljusti preko koje leži tjelesna tvar. Ta tjelesna tvar može se činiti kao da izlazi izravno iz vode, točnije iz vode u koju padaju sunčeve zrake. Ako netko osjeti sunčeve zrake (slika ispod, crveno) koje padaju u ovu vodu, osvjetljavajući je i grijući, te ribu koja pliva prema toj osvjetljenoj i zagrijanoj vodi, tada dobiva osjećaj kako se ta sunčeva toplina, ublažena vodom, poput sunčeve svjetlosti koja sjaji kroz vodu, prima prema njemu.

Dok riba pliva prema meni, takoreći, pružajući zube, ako smijem tako reći, ali ova prozirna, zagrijana voda, svojim ritmom disanja, polaže svoju meku tjelesnu supstancu preko čeljusti, dok riba, s neobičnim načinom na koji je oblikovana njezina glava, pruža prema meni svoje prekrivene čeljusti, osjećam kako mi prozirna i zagrijana voda dolazi s ovom ribom. A onda osjećam kako nešto drugo djeluje s druge strane, u strukturi peraja (plavo). Tako učim - danas to želim samo nagovijestiti - postupno osjećati kako u repnoj peraji i ostalim perajama postoji prigušeno svjetlo, svjetlo toliko prigušeno da više ne prisiljava tjelesnu supstancu da omekša, kako ima učinak otvrdnjivanja. Tako postupno učim prepoznati element Sunca u onome što mi riba predstavlja, u svojoj glavi, učim prepoznati element Mjeseca u otvrdnutim strukturama peraja, kako zrače natrag, ukratko, mogu smjestiti ribu unutar cijelog elementa vode.

I gledam pticu, koja nema mogućnost razviti glavu u vodi, plivajući prema Suncem zagrijanoj, osunčanoj vodi, ili plivajući sa Suncem zagrijanom, osunčanom vodom; pticu koja je prilagođena zraku. Učim o naporu koji sada leži u njenom disanju, gdje voda koja podržava disanje ne može djelovati na škrge, već disanje postaje napor. Učim spoznati, kako na drugačiji način sunčevo zagrijavanje, osvjetljavanje, ima učinak u zraku, i postajem svjestan kako je supstanca ptice potisnuta natrag od kljuna. Spoznajem, kako je kod ptice kao da guram svo meso koje leži na njenim zubima, uzrokujući da joj se kljun izboči prema naprijed. Učim spoznati zašto ptica pruža kljun prema meni, dok mi se kod ribe čeljust nudi na nježniji način, kao da je napravljena od tjelesne supstance. Učim spoznati

kako je ptičja glava stvorenje zraka, ali zraka koji iznutra sjaji i obasjan je Suncem. Učim spoznati kolika je ogromna razlika, između zagrijane i osvijetljene vode, koja je životna sila za ribe, i zagrijanog i osvijetljenog zraka, koji je životna sila za ptice. Učim razumjeti kako, kroz tu razliku, cijeli element u kojem ptica živi postaje nešto drugo; kako kod riblje peraje jednostavni sjaj dolazi od elementa vode, kako ptičje perje dobiva svoj oblik specifičnim djelovanjem zraka, u kojem su aktivni sunčeva svjetlost i sunčeva toplina.

Ako se na ovaj način pomaknem od pukog grubog promatranja, do takvog gledanja, da nisam previše lijen promatrati vodu kada riba dođe na stol, i kada je ptica u kavezu ako se ne ograničim na to da vidim zrak oko ptice samo kada leti, već osjetim i promatram element koji stvara zrak svojstven njenom obliku, tada ono što već živi u oblicima oživljava, tada se za mene produhovljuje. I na taj način učim o razlici u doživljavanju vanjske prirode između životinje s debelom kožom, naprimjer nilskog konja, i životinje prekrivene mekom kožom, naprimjer svinje. Učim spoznati da je nilski konj skloniji izlaganju kože izravnoj sunčevoj svjetlosti, dok svinja stalno povlači kožu od izravne sunčeve svjetlosti, preferirajući zaštitu od nje. Ukratko, učim spoznati djelovanje prirode u svakom pojedinom stvorenju.

Ja s pojedinačnih životinja prelazim na elemente. Napuštam put kemičara koji kaže da se voda sastoji od dva atoma vodika i jednog atoma kisika. Napuštam fizikalno promatranje, koje kaže da se zrak sastoji od kisika i dušika. Prelazim na konkretno promatranje. Vidim vodu koja vrvri ribama. Vidim srodstvo između vode i ribe. Kažem: sasvim je neobično kada o vodi govorim samo u apstraktnom obliku, kao o vodik i kisiku. U stvarnosti, voda, zajedno sa Suncem i Mjesecom stvara ribe, a kroz ribe, elementarna priroda vode govori mojoj duši. To je samo apstrakcija, kada zrak nazivam smjesom kisika i dušika, osvijetljeni i zagrijani zrak koji gura meso natrag od ptičjeg kljuna i koji na poseban način oblikuje dišne organe riba i ptica. Ti elementi izražavaju mi svoj poseban karakter kroz ribe i ptice. Zamislite kako na taj način sve postaje iznutra bogato, i kako sve iznutra postaje siromašno kada se o prirodi koja nas okružuje govori samo na materijalni način.

Da, vidite, ono što sam upravo opisao iznad svega je potaknuto onim što susrećemo u antropozofskoj znanosti duha. Jer ono s čime se susrećemo u antropozofskoj znanosti duha, ne treba prihvatiti na isti način kao i proizvode suvremene civilizacije, već je namijenjeno poticanju određenog načina gledanja na svijet.

Kad bi netko osjetio ono što sam upravo pokušavao okarakterizirati, tada bi ujedinjavanje ljudi u društvu poput Antropozofskog društva, učinilo ovo društvo stvarnošću. Jer tada bi, svatko tko pripada ovom Antropozofskom društvu rekao: zahvalan sam elementarnim bićima koja su nekoć djelovala u

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

mom biću i u biti me učinila onim što sam danas, koja su nekoć prebivala u mojoj koži i govorila mi kroz moje organe. Sada su izgubila sposobnost da mi govore kroz moje organe. Ali ako na svaku stvar na svijetu gledam na ovaj način, onako kako je oblikovana od cijele prirode, ako ozbiljno shvatim opise koji su mi dani u antropozofiji, tada u svojoj duši ponovno govorim jezikom koji ta bića mogu razumjeti. Postajem zahvalan tim duhovnim bićima.

To je ono što se misli kada se kaže: u Antropozofskom društvu ne bi se trebalo samo govoriti o duhu općenito - panteisti to također čine - već bi se u Antropozofskom društvu trebalo biti svjesno da se može opet živjeti s duhom. Tada bi, sasvim prirodno, taj život u duhu ušao u Antropozofsko društvo, također u suradnji s drugim ljudima. Ljudi bi rekli: Antropozofsko društvo postoji da bi se odužilo našim nekadašnjim čuvarima i skrbnicima za ono što su učinili za nas, i postali bi svjesni stvarnosti duha koji vlada unutar Antropozofskog društva. Mnogi stari osjećaji i senzacije koji i danas tradicionalno žive među ljudima nestali bi, a razvio bi se pravi osjećaj vrlo specifičnog zadatka Antropozofskog društva. I sve ostalo što se razvija tek bi tada dobilo svoje pravo značenje.

Svakako, s određenim unutarnjim zadovoljstvom možemo reći: da, ovdje u ovoj zgradi, koja je sada doživjela tako tužan kraj, sedamnaest je nacija surađivalo tijekom rata, kada su narodi Europe ratovali jedni protiv drugih. Ali ono što je stvarnost kao Antropozofsko društvo, nastaje tek kada različite nacionalnosti odbace ono što ih veže unutar uskih okvira svoje nacionalnosti, i kada antropozofsko jedinstvo za njih postane stvarnost; kada se ono čemu se apstraktno teži ujedinjenjem u Antropozofskom društvu, doživi kao nešto stvarno. Za to su, međutim, potrebne vrlo specifične pripreme.

U određenom smislu, opravdana je kritika koju vanjski svijet upućuje antropozofima, da, iako se unutar antropozofskog pokreta mnogo govori o duhovnom napretku, kod pojedinih antropozofa se zapravo malo vidi od tog duhovnog napretka. Taj je napredak sasvim moguć. Pravilno čitanje svake knjige nudi mogućnost istinskog duhovnog napretka. Ali da bi se to dogodilo, potrebno je da se stvari o kojima se jučer raspravljalo uistinu shvate, da se shvate ozbiljno: da je fizičko tijelo pravilno konstituirano kroz istinitost, etersko tijelo kroz smisao za ljepotu, a astralno tijelo kroz smisao za dobrotu.

Prvo kad govorimo o istinitosti - ta istinitost bi trebala biti, takoreći, velika prethodnica za sve koji istinski teže ujedinjenju u Antropozofskom društvu. Istinitost prvo treba steći u životu, i istinitost mora postati nešto drugačije, za sve one koji žele biti zahvalni svojim čuvarima i skrbnicima iz davnih vremena, nego što je to za one koji ne znaju ništa i ne žele znati ništa, o takvom odnosu prema bivšim čuvarima i skrbnicima ljudi.

Oni koji odbijaju to priznati, mogu, prema svojim predrasudama, manipulirati činjenicama. Mogu, kada im odgovara, da se nešto dogodilo ovako ili onako, mogu, kada im odgovara, reći da je čovjek takav ili onakav. Ali tko želi njegovati unutarnju istinoljubivost, nikada ne smije ići dalje od onoga što mu govore činjenice vanjskog svijeta. I striktno govoreći, uvijek bi trebao paziti da svoje riječi formulira tako precizno da predstavljaju samo utvrđene činjenice vanjskog svijeta.

Samo promislite koliko je u današnjem svijetu uobičajeno da se pretpostavlja ono što nekome godi, i pretpostavlja se da je to istina. Antropozofi bi trebali steći naviku strogo odvajati sve svoje predrasude od čistog tijeka događaja, i opisivati samo čisti tijek događaja. Time bi prirodno postali svojevrsna korektivna sila u odnosu na ono što je inače danas uobičajeno.

Samo promislite o svim stvarima koje nam danas govore u novinama. Novine se osjećaju obveznima izvještavati o svemu, bez obzira može li se utvrditi da je to istinito ili ne. I tada se često osjeti, kada netko nešto prepričava, nedostatak truda da se shvati što je utvrđeno u smislu činjenične osnove. Tada se često čuje sud: pa, zašto ne bi bilo istinito? - Sasvim sigurno, ako se svijetu pristupa govoreći o nečemu što se tvrdi: zašto ne bi bilo tako? - tada se ne može doći do unutarne istinitosti. Jer ono što u sebi njegujemo promatranjem vanjskog osjetilnog svijeta, mora, posebno među antropozofima, biti strukturirano na takav način da se čovjek strogo usredotoči na iznošenje onoga što se pojavilo pred njegovim očima u vanjskom osjetilnom svijetu. Vrlo neobičan slučaj doista bi bila težnja za time u današnjem civiliziranom svijetu. Kad bi, nekim čudom, mnogi ljudi bili prisiljeni govoriti samo na način koji točno odgovara činjenicama, uslijedila bi opća tišina. Jer većina onoga što se danas govori ne odgovara utvrđenim činjenicama, već je izrečeno iz svakakvih razmišljanja i strasti.

Stvar je u tome što sve, što dodamo vanjskim osjetilnim uvjetima, a što ne odgovara čistom, nepromjenjivom tijeku događaja - kada ga imamo u našim predodžbama - gasi u nama sposobnost višeg razumijevanja.

Jednom se dogodilo da je na pravnom fakultetu pred dvadesetak ljudi izvedena, pomno uvježbana mala predstava. Tih dvadeset ljudi zatim je zamoljeno da zapišu što su vidjeli. Naravno, svi su točno znali što se dogodilo, svaki je detalj bio uvježban. Dvadeset ljudi trebalo je to naknadno zapisati; troje je zapisalo više-manje točno, sedamnaest netočno. I to na pravnom fakultetu, barem je troje ljudi uspjelo ispravno protumačiti viđeno! Ako danas slušate dvadeset ljudi, jednog za drugim, kako opisuju nešto što tvrde da su vidjeli, ono što opisuju obično ni najmanje ne odgovara činjenicama. Potpuno ću zanemariti izvanredne trenutke koji se događaju u ljudskom životu. Dogodilo se, naprimjer, za vrijeme ratne groznice, da je netko večernju zvijezdu, koja se probija kroz oblak, zamijenio za strani zrakoplov. Svakako, takve se stvari mogu dogoditi u žaru trenutka. Ali to su

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

odstupanja velikih razmjera. U svakodnevnom životu, što se tiče sitnica, one su stalno prisutne.

Ali kada govorimo o razvoju antropozofskog života, to ovisi o tome da se smisao za činjenice istinski ukorijeni u ljudima, o tome da oni, takoreći, postupno razvijaju smisao za činjenice tako da kada percipiraju vanjske događaje u njihovim činjenicama, ne oslikavaju utvare kada ih kasnije opisuju. Danas je dovoljno samo čitati novine. Nije li istina da su utvare ukinute, ali ono što se u novinama predstavlja kao pouzdana vijest, u stvarnosti nije ništa drugo nego utvara, utvara najgore vrste. I ono što ljudi govore često je isto toliko utvara. Ključna stvar je, da je najosnovniji korak prema usponu u više svjetove sljedeći: prvo stjecanje čistog osjećaja za činjenice za osjetilni svijet. Tek tada se može doći do onoga što sam jučer okarakterizirao kao istinitost.

A do pravog osjećaja za ljepotu, koji sam jučer pokušao opisati u svojoj njegovoj živopisnosti, može se doći samo ako se stvari pomnije promatraju, zašto ptica ima kljun, zašto riba ima onu neobičnu malu izbočinu u obliku stošca sprijeda, koja skriva nježnu čeljust i tako dalje. Uistinu naučiti živjeti sa stvarima, to je ono što čovjeku daje osjećaj ljepote.

A duhovna istina je jednostavno nedostižna bez određenog stupnja dobrote, osjećaja za dobrotu. Jer čovjek mora imati sposobnost osjećati interes drugoga, odanost drugome: ono što sam jučer okarakterizirao kao da moral istinski počinje tek kada netko u svom astralnom tijelu razvije tuđe linije brige kao vlastite astralne linije brige. Tu počinje moral; inače je to samo imitacija konvencionalnih pravila ili navika. Ono što sam u svojoj 'Filozofiji slobode' opisao kao moralni čin, povezano je s ovim iskustvom, unutar vlastitog astralnog tijela, linija brige ili linija koje nastaju iz tuđeg osmijeha i tako dalje. Bez ovog uranjanja vlastite duše u biće drugoga koje se događa u suživotu, ne može se razviti istinski život duhovnosti.

Stoga bi posebno dobar temelj za razvoj duhovnosti bio kada bi postojalo Antropozofsko društvo koje je stvarnost, gdje se svi susreću na način dožive čovjeka koji dijeli njihovu odanost antropozofiji, kada se u Antropozofsko društvo ne bi unosili današnji previše ljudski osjećaji i emocije. Kada bi Antropozofsko društvo zaista bilo novo zdanje u kojem je prvi princip: onaj drugi je sudrug antropozof - tada bi Antropozofsko društvo bilo oblikovano kao stvarnost. Tada bi, naprimjer, bilo nemoguće da se unutar ovog društva formiraju klike i slično, te da postoji iskušenje da se pojavi antipatija među ljudima samo zbog njihove osobnosti - što je, uostalom, danas prilično uobičajeno u svakodnevnom životu. Ljudski odnosi tada bi se zaista mogli temeljiti na onome što ljudi duhovno doživljavaju jedni u drugima. Ali to bi moralo započeti njegovanjem osjećaja za istinitost prema činjenicama, što je u biti isto što i točnost, odgovornost i briga za preciznu i točnu reprodukciju onoga što se komunicira drugome ili što se općenito govori.

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

Taj osjećaj za istinitost je jedna stvar. A osjećaj mjesta svakog bića u svijetu, osjećaj vode s ribom, zraka s pticom, što zatim prelazi u osjećaj za razumijevanje drugih ljudi, to bi trebalo biti drugo. I osjećaj za dobrotu, zajedničkog iskustva svega što zanima drugoga, što živi u duši drugoga, to bi trebalo prevladati kao treće. Tada bi Antropozofsko društvo postalo mjesto, gdje se stremlje razvijati fizičko, etersko i astralno tijelo prema njihovim ciljevima i njihovoj suštini. Tada bi se krenulo s onim što uvijek moram karakterizirati rekavši: Antropozofsko društvo ne bi trebalo biti samo nešto što izdaje kartice s imenima, gdje je netko samo registriran, gdje netko ima određeni broj na svojoj članskoj iskaznici, već bi Antropozofsko društvo trebalo biti nešto što je istinski prožeto zajedničkom duhovnošću, koja ima potencijal postati sve jača, sve veća i veća od drugih duhovnosti, tako da bi u konačnici za ljude imalo veće značenje da se osjećaju dijelom antropozofske duhovnosti nego ruske, engleske ili njemačke duhovnosti. Tek tada će zaista postojati zajednički temelj.

Danas se povijesni trenutak još ne smatra bitnim. Ali dužnost je modernog čovjeka da ima osjećaj življenja unutar povijesti, i da zna da se kršćanski princip univerzalne čovječnosti sada mora shvatiti ozbiljno, jer će inače Zemlja izgubiti svoju svrhu i svoje unutarnje značenje. Može se početi s time da su nekoć postojala elementarna duhovna bića koja su njegovala i brinula se za čovječanstvo, bića kojih se trebamo sjećati sa zahvalnošću; da su ta bića izgubila svoju vezu s čovječanstvom u posljednjim stoljećima unutar civiliziranog svijeta Europe i Amerike; da ljudi moraju ponovno naučiti biti zahvalni prema duhovnom svijetu. Tek tada ćemo postići istinske socijalne uvjete na Zemlji, kada razvijemo tu duboku zahvalnost i ljubav za bića duhovnog svijeta, koja može postojati kada ta bića istinski upoznamo kao nešto konkretno. Tada će način na koji se ljudi osjećaju jedni prema drugima postati potpuno drugačiji kako se razvio iz starih veza, kroz posljednja stoljeća, do novijih uvjeta gdje svatko drugu osobu doživljava kao nešto strano i sebe smatra važnim iznad svega, iako zapravo ne poznaje sebe, iako bi mogli reći samo, mada to sebi ne priznaju: Ah, zapravo najviše volim sebe. - Mogli bi pitati: pa, što najviše voliš? - Pa, to je nešto što bi mi prirodoslovac mogao reći, ili bi mi liječnik morao objasniti, što najviše volim! - Ali nesvjesno, u osjećajima, ljudi zapravo žive samo u sebi.

To je suprotno od onoga što Antropozofsko društvo može ponuditi. Prvo se mora shvatiti da čovjek mora nadići vlastita ograničenja, da čovjek, barem donekle, mora biti zainteresiran za druge s njihovim osobitostima, jednako kao i za sebe. Ako to nije slučaj, Antropozofsko društvo ne može postojati. Članovi se mogu primati, i mogu biti neko vrijeme jer tako kažu pravila, ali to nije stvarnost. Stvarnost ne nastaje jednostavnim primanjem članova i davanjem kartica koje ih čine antropozofima. Stvarnost nikad ne nastaje iz onoga što je napisano ili tiskano, već iz onoga što živi. A ono što je napisano ili tiskano može biti samo izraz tog života. Ako je to izraz života, onda

stvarnost postoji. Ali ako je ono što je napisano i tiskano, samo napisano i tiskano, značenje konvencionalno određeno, onda je to leš. U trenutku kada išta zapišem, mitarim svoje misli. Znači što znači 'mitarenje'; kada ptica odbaci perje, ona odbaci ono što je mrtvo. Kada nešto zapišem, to je vrsta mitarenja. Danas ljudi teže samo mitarenju misli: žele sve pretvoriti u pisani oblik. Ali bilo bi strašno teško, da se ptica, koja se upravo mitarila, odmah ponovno mitari. Kad bi netko želio da se kanarinac, koji se upravo mitario, odmah ponovno mitari, morao bi replicirati perje. Da, ali tako je danas! Budući da ljudi danas sve žele imati kao mrtvi produkt mitarenja, zapravo imamo samo imitaciju stvarnosti, a ne istinsku stvarnost. I većinu vremena, ono što ljudi govore je imitacija stvarnosti. Dovoljno je da vas baci u očaj, kada to usporedite s onim što je prava stvarnost; kada vidite kako to više nisu pravi ljudi koji govore. Više ne govori čovjek. Govori, pa, cijenjeni vladin dužnosnik ili odvjetnik - govore apstraktne kategorije. Govori mlada dama, Nizozemac ili Rus. Ali ono čemu moramo težiti jest, da ne govori cijenjeni vladin savjetnik, ne dvorski savjetnik, ne Rus, ne Nijemac, ne Francuz i ne Englez, već da govori čovjek. Ali čovjek mora istinski postojati. Ne postaje se čovjekom ako se samo sebe poznaje. Jer ovo je temeljna istina: kao što čovjek ne može disati zrak koji sam stvara, tako ne može živjeti čovjek koji samo sebe ispunjava, koji samo u sebi osjeća. Udišite zrak koji stvarate u sebi! Ne možete. Ali također ne mogu istinski živjeti u čovjeku kojeg u sebi stvorite. Morate živjeti u socijalnom životu kroz ono što drugi ljudi jesu, kroz ono što doživljavate s drugim ljudima. To je istinska čovječnost, to je istinski ljudski život. Željati živjeti samo s onim što je čovjek stvorio u sebi, bilo bi isto što i odlučiti, umjesto da se udahne vanjski zrak, izdahnuti u posudu kako bi se ponovno udahnuo isti zrak koji je stvoren. Budući da je fizičko nemilosrdnije od duhovnog, čovjek bi vrlo brzo propao. Ali ako netko stalno diše samo iste stvari koje kao čovjek sam doživljava, tada također propada, samo što ne zna, da je umro duševno ili duhovno.

A poanta je u tome da se samo kroz Antropozofsko društvo ili pokret, istinski ostvaruje ono što sam nedavno okarakterizirao riječima iz božićne predstave: 'Stiehl, ustani!' U jednom od posljednjih predavanja okarakterizirao sam ovaj antropozofski život kao buđenje, ponovno buđenje. Ali istovremeno, to mora biti stalno izbjegavanje duhovne smrti, stalni apel na vitalnost duševnog života. Na taj način, Antropozofsko društvo bi postalo stvarnost samo od sebe, kroz unutarnju snagu duhovno-duševnog života.

IX. DEVETO PREDAVANJE

Dornach, 21. siječnja 1923.

Iz prethodnih napomena vidjeli ste da mi je u ovom trenutku dužnost govoriti o svijesti koja se mora njegovati, kao jednom od zadataka Antropozofskog društva. A danas bih prvo želio istaknuti kako se ta svijest može postići, samo istinskim shvaćanjem cjelokupnog kulturnog i civilizacijskog zadatka sadašnjice, sa stajališta znanosti duha. U raznim sam prilikama iz te perspektive pokušao okarakterizirati što se podrazumijeva pod Padom čovjeka, koji se spominje u svim religijskim denominacijama. Te denominacije govore o ovom Padu, koji leži na početku povijesnog razvoja čovječanstva, a kroz razne rasprave posljednjih godina vidjeli smo kako je ovaj Pad, koji danas ne moram preciznije karakterizirati, izraz onoga što se nekoć dogodilo u tijeku ljudskog razvoja: čovječanstvo postaje neovisno od božanskih duhovnih sila koje ga vode.

Znamo da se svijest o toj neovisnosti pojavila tek kada se u razvoju čovječanstva pojavila duša svijesti, odnosno u prvoj polovici 15. stoljeća. O toj točki u vremenu smo više puta govorili, uključujući i nedavna promišljanja. Ali u osnovi, cijeli razvoj čovječanstva, kako ga karakteriziraju povijest i mit, svojevrsna je priprema za ovaj ključni trenutak buđenja svijesti ljudi za svoju slobodu i neovisnost, priprema za činjenicu da je čovječanstvu na Zemlji suđeno postići sposobnost samostalnog donošenja odluka u odnosu na božanske duhovne moći. Dakle, religijska vjerovanja ukazuju na kozmičko zemaljski događaj kroz koji su duhovno-duševni instinkti, koji su u davna vremena isključivo bili odlučujući za ono što čovječanstvo čini, zamijenjeni slobodnim donošenjem odluka ljudi. Kao što sam rekao, ne trebamo sada raspravljati o tome kako se to treba razumjeti - ali religijski tekstovi na to ukazuju na sljedeći način: što se tiče čovjekove moralne impulzivnosti, čovjek se na određeni način postavio nasuprot vodećim duhovnim silama, recimo, ako govorimo iz Starog zavjeta, Jahvinim ili Jehovinim silama. Dakle, u prvom redu, ako pogledamo ovo tumačenje, kao da čovjek, od određene točke svoj razvoja, više nije osjećao da u njemu djeluju božansko duhovne sile i sada djeluje samostalno.

Dakle, s obzirom na cjelokupno moralno gledanje ljudi, dogodilo se da se čovječanstvo osjećalo griješnim, dok ne bi bilo sposobno pasti u grijeh, da je ostalo u prijašnjem stanju, u stanju da je instinktivno vođeno božanskim duhovnim silama. Dok bi u tom stanju čovjek ostao nesposoban griješiti, i time i bio bezgrešan poput pukog stvorenja prirode, postao je sposoban griješiti kroz oslanjanje na sebe u odnosu na božansko-duhovne sile. I tada se u čovječanstvu pojavila svijest o grijehu: ja, kao čovjek, nisam grešan samo ako pronađem put natrag do božansko duhovnih moći. Ono što

odlučim sam po sebi je inherentno grešno, i bezgrešnost mogu postići samo pronalaženjem puta natrag do božansko duhovnih moći.

Ta svijest o grijehu najsnažnije se pojavila u Srednjem vijeku. I tada je počela razvijati intelektualnost čovjeka, nešto što prije nikada nije bilo zasebna sposobnost. Dakle, ono što je čovjek razvijao kao svoj intelekt, kao svoj intelektualni sadržaj, također je bilo - i s određenim opravdanjem - zaraženo ovom sviješću o grijehu. Jednostavno se nije priznavalo da je intelekt, koji se razvijao od 3. i 4. stoljeća poslije Krista, također zaražen ovom sviješću o grijehu. U prvom redu se ta neopažena svijest o grijehu unutar intelekta, razvila unutar skolastičke mudrosti Srednjeg vijeka.

Ova skolastička mudrost Srednjeg vijeka, glasila je: čak i ako netko kao čovjek razvije oštar intelekt, i dalje kroz njega može zahvatiti samo vanjsku fizičku prirodu. Najviše što se pukim intelektom može, to je dokazati postojanje božanskih duhovnih sila; ali o tim božanskim duhovnim silama ne može se ništa znati; u njih se može samo vjerovati. Može se vjerovati samo u otkrivenje, bilo kroz Stari ili Novi zavjet.

Dakle, čovjek koji se u ranijim vremenima osjećao grešnim s obzirom na svoj moral - grešnim, to znači, odvojenim od božanskih duhovnih moći - taj čovjek koji se kroz povijest osjećao moralno grešnim, osjećao se, u određenom smislu, intelektualno grešnim prema skolastičkoj mudrosti. Sebi je pripisivao sposobnost posjedovanja intelekta samo za fizički osjetilni svijet. Rekao je sebi: kao čovjek, toliko sam nesavršen da bih se vlastitim naporima uzdigao do oblasti razumijevanja gdje mogu dokučiti i duh. - Ne primjećuje se koliko je ovaj intelektualni pad ovisan o općem moralnom padu. Nastavak moralnog pada izravno utječe na naše zahvaćanje intelekta.

Kada potom, skolastička mudrost prijeđe u modernu znanstvenu misao, veza s drevnim moralnim padom potpuno se zaboravlja, i, kao što sam često naglašavao, intenzivna veza između modernih znanstvenih koncepata i drevne skolastike se čak poriče. A u modernoj znanosti se kaže da je čovjek ograničen u spoznaji, da se mora zadovoljiti proširenjem svog razumijevanja samo nad osjetilnim fizičkim svijetom. Du Bois-Reymond govori o tome, drugi govore o tome, da je čovjek ograničen u svom istraživanju, zapravo u cijeloj svojoj sposobnosti mišljenja.

Međutim, to je izravni nastavak skolastike. Jedina je razlika u tome što je skolastika pretpostavila, da ako je čovjekov intelekt ograničen, onda se mora težiti nečem drugom osim intelekta - naime, otkrivenju - ako se želi išta znati o duhovnom svijetu. Moderno znanstveno gledanje uzima pola slike umjesto cjeline, ostavljajući otkrivenje gdje jest, ali zatim usvaja stajalište koje je moguće samo ako se pretpostavi otkrivenje - usvaja stajalište da je čovjekova kognitivna sposobnost previše ograničena da bi dosegla božansko duhovne svjetove.

Međutim, u vrijeme skolastike, posebno tijekom njezina vrhunca u Srednjem vijeku, duševno stanje nije bilo kao današnje. U to vrijeme vjerovalo se da se korištenjem intelekta može steći znanje o osjetilnom svijetu. Ljudi su još uvijek osjećali, ili bolje rečeno doživljavali, nešto od spajanja čovjeka s osjetilnim svijetom kada bi primijenili svoj intelekt. I vjerovalo se da se čovjek mora uzdići do otkrivenja, kojeg više ne može shvatiti, odnosno više ne može intelektualno shvatiti, ako se želi išta znati o duhovnoj oblasti. Ali još uvijek je bilo neprimijećeno - i to je ono što moramo vidjeti! - da se duhovnost ulijevala u koncepte koje su skolastici formulirali o osjetilnom svijetu. Koncepti skolastika nisu bili toliko lišeni duha kao današnji. Skolastici su, sa svojim konceptima izvedenim iz prirode, još uvijek bili povezani s ljudima, tako da čovjek nije u potpunosti bio isključen iz znanja. Jer su skolastici, barem u svojoj realističnoj struji, čvrsto vjerovali da su misli ljudima dane izvana, a ne proizvedene iznutra. Danas prevladava mišljenje da misli nisu dane izvana, već se proizvode iznutra. Kao rezultat toga, čovječanstvo je u svom razvoju postupno napustilo sve što se ne odnosi na vanjski svijet osjetila.

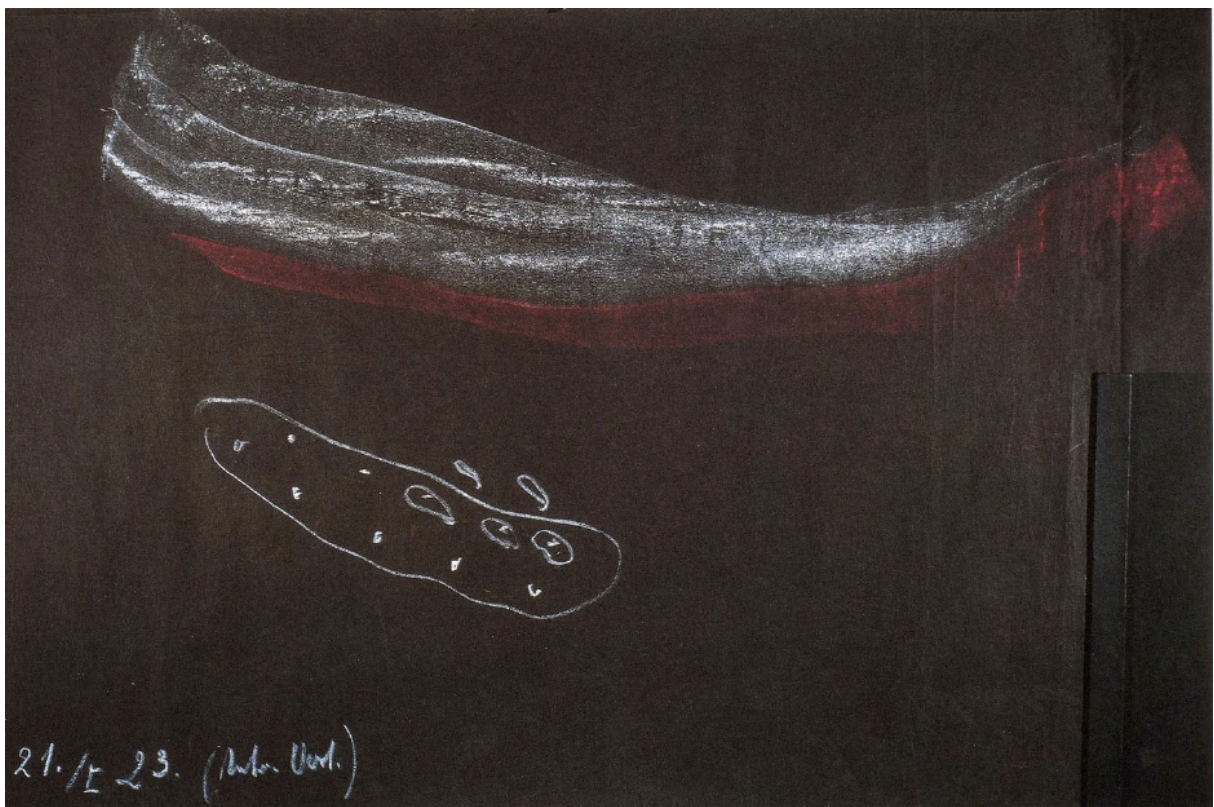
I, vidite, konačna posljedica napuštanja svega što se ne odnosi na vanjski svijet osjetila je moderna, darvinistički inspirirana teorija evolucije. Goethe je prvi pokušao stvoriti pravu teoriju evolucije, koja bi se protezala sve do ljudi. Ako proučite njegove spise u tom smjeru, vidjet ćete da je uvijek posrtao kad god je došao do ljudi. Napisao je izvrstan traktat o biljkama, i mnogo je točno napisao o životinjama, ali uvijek bi podbacio kada bi došao do ljudi. Intelekt primijenjen isključivo na osjetilni svijet nije dovoljan da se pristupi ljudima. To je posebno očito u Goetheovom djelu: čak ni Goethe ne može ništa reći o ljudima. Njegova teorija metamorfoze ne proteže se na ljude. Znao kako smo morali proširiti ovu teoriju metamorfoze unutar antropozofskog svjetonazora, potpuno u duhu Goethea, ali idući daleko izvan njega.

Što je onda moderni intelektualizam zapravo postigao u prirodnoj znanosti? Uspio je shvatiti evoluciju životinja samo do stupnja majmuna, a zatim je s time povezao ljude, a da iznutra ljude nije mogao razumjeti. Rekao bih da što su se ljudi više približavali višim životinjama, to su postajali nesposobniji da tim konceptima shvate bilo što. I uopće nije istina da ljudi, naprimjer, razumiju više životinje. Samo vjeruju da ih razumiju.

I tako je postupno, razumijevanje ljudi potpuno ispalo iz svjetonazora, jer je razumijevanje ispalo iz koncepata. Koncepti su sve više postajali lišeni duha, a ti koncepti lišeni duha, koji ljude vide tek na kraju životinjskog carstva, sada čine sadržaj svake misli; usađuju se djeci od najranijih školskih godina, i tako je postalo dio općeg obrazovanja to da se više ne može vidjeti biće čovjeka.

Kao što znate, jednom sam cijeloj temi spoznaje pokušao pristupiti iz drugačijeg kuta. To je bilo kada sam napisao svoju 'Filozofiju slobode' i preliminarno djelo 'Istina i znanost', iako je nagovještaj toga već bio prisutan u mojoj 'Epistemologiji Goetheovog svjetonazora' 1880. godine. Toj sam stvari pokušao pristupiti iz potpuno drugačijeg kuta. Pokušao sam pokazati čemu moderni čovjek može težiti kada dođe do čistog mišljenja, ne u tradicionalnom smislu, već kroz slobodan unutarnji razvoj, ovom voljom vođenog, čistog mišljenja, koje je nešto pozitivno i stvarno kada djeluje u njemu. I u svojoj 'Filozofiji slobode' tražio sam moralne impulse koji proizlaze iz ovog pročišćenog mišljenja.

Dakle, razvoj se odvijao na način, da su ljudi sve više doživljavali ljude kao previše nesavršene za moralno djelovanje, a ta uočena nesavršenost prenijela se i na intelektualnost. Kad bih se trebao izraziti slikovito, rekao bih: čovjek se razvijao na takav način da je ono što je poznavao kao čovjeka, postajalo sve tanje. Postajalo je sve tanje (slika ispod, svijetlo). Ali ispod površine, ono što živi u stvarnom, a ne apstraktnom mišljenju, nastavilo se razvijati (slika ispod, crveno).

Sada, krajem 19. stoljeća, došlo je vrijeme kada se ovo što sam okarakterizirao crvenom bojom više nije ni primjećivalo, a zbog onoga što sam okarakterizirao kao svijetlo, ljudi više nisu vjerovali da su povezani s bilo čime božanskim ili duhovnim. Svijest o grijehu otrgnula je ljude od božanskog i duhovnog; povijesne sile koje su se pojavile, nisu ih mogle vratiti.

Ali svojom 'Filozofijom slobode' htio sam reći: samo pogledajte u dubinu duše, tu ćete naći, da je ljudima nešto ostalo, naime stvarno, energično iz njih samih dolazeći, čisto mišljenje, koje više nije puko mišljenje, koje je puno osjeta, puno osjećaja, i koje na kraju pronalazi izraz u volji, i da to može postati impuls za moralno djelovanje. - I zbog toga sam govorio o moralnoj intuiciji, u koju na kraju utječe ono što je inače samo moralna fantazija. Ali ono što se zapravo misli s 'Filozofijom slobode', može istinski oživjeti samo ako se čovjek vrati putem kojim je krenuo - naime, sve se više odvajajući, sve do intelektualizma, od božanskog duhovnog sadržaja svijeta - ako se vrati tim putem. Kada ponovno otkrijemo duhovnost u prirodi, ponovno ćemo otkriti i ljude. I zato sam na predavanju koje sam održao prije mnogo godina u Mannheimu objasnio - nešto što je dobilo vrlo malo pažnje - da se čovječanstvo, u svom trenutnom razvoju, doista nalazi na točki preokretanja Pada. Naime: Pad se shvaćao kao moralni pad i u konačnici je utjecao i na intelekt; intelekt se osjećao na granici spoznaje. I bez obzira govori li stari teolog o grijehu ili Du Bois-Reymond o granicama naše spoznaje prirode, to je u biti jedna te ista stvar, samo u malo drugačijem obliku. Istaknuo sam, kako se sada mora shvatiti duhovno, međutim filtrirano do čistog mišljenja, i kako se odatle, kroz produhovljenje intelekta, može probiti put od božansko duhovnog.

Ako se u davna vremena spominjao moralni Pad i razvoj čovječanstva razmatrao u svjetlu tog moralnog Pada, onda danas moramo misliti kao o idealu čovječanstva, ispravljanje tog Pada kroz produhovljenje znanja, kroz ponovno otkrivanje duhovnog sadržaja svijeta. Moralnim Padom, čovječanstvo se udaljilo od bogova. Mora ponovno otkriti put do bogova kroz težnju za znanjem. Iz čisto shvaćenog duha vlastitog bića, čovjek mora, kroz unutarnju energiju i snagu, shvatiti cilj, ideal, da ponovno ozbiljno shvati Pad. Jer mora ga se shvatiti ozbiljno. To se proteže u našu sadašnjost, čak i do diskursa prirodne znanosti. Čovječanstvo mora pronaći hrabrost, da postupno doda Padu, snagom svog razumijevanja, uzdizanje od grijeha, da iz onoga što se može postići istinskim, autentičnim duhovno znanstvenim znanjem modernog doba, ostvari transcendiranje grijeha.

Moglo bi se reći: gledajući unatrag na razvoj čovječanstva, ljudska svijest smješta Pad čovjeka na početak povijesnog razvoja na Zemlji. Ali Pad se, pak, mora ispraviti, mora mu se suprotstaviti ukidanje grijeha. A to iskupljenje grijeha može proizaći samo iz doba duše svijesti. Dakle, u našem vremenu je došao povijesni trenutak, kada najviši ideal čovječanstva mora biti duhovno iskupljenje za grijeh. Bez toga, razvoj čovječanstva ne može napredovati.

To sam objasnio na tom predavanju u Mannheimu. Rekao sam da je uz moralni pad u moderno doba, posebno u znanstvenom gledanju, došlo i do

intelektualnog pada, i to je veliki povijesni znak da duhovno iskupljenje za grijeh mora započeti.

Ali što znači ovo duhovno odriješanje grijeha? Ne znači ništa drugo nego istinsko razumijevanje Krista. Oni koji su još uvijek nešto od ovoga razumjeli, koji nisu potpuno izgubili Krista iz vida s modernom tehnologijom, govorili su o Kristu kao o onome tko je došao na Zemlju, kao o onome koji je utjelovljen kao biće višeg reda u zemaljskom tijelu. Povezivali su se s biblijskim tradicijama, s onim što se propovijeda o Kristu. Govorili su o otajstvu Golgote.

Ali danas je došlo vrijeme kada Krista treba razumjeti. Ljudi se opiru ovom shvaćanju Krista, a način na koji se opiru izvanredno je karakterističan. Vidite, kad bi samo iskra onoga što Krist uistinu jest živjela u onima koji kažu da razumiju Krista, što bi se moralo dogoditi? Moralo bi im biti jasno ovo: Krist se spustio na Zemlju kao nebesko biće; stoga se ljudima obraćao, ne zemaljskim, već nebeskim jezikom. Stoga se moramo truditi da Ga razumijemo, moramo se truditi govoriti kozmičkim, izvanzemaljskim jezikom. To jest, ne smijemo ograničiti svoje znanje samo na Zemlju, jer je to bio novi teritorij za Krista; moramo proširiti svoje znanje u kozmičku oblast. Moramo naučiti razumjeti elemente, moramo naučiti razumjeti planetarna kretanja, moramo naučiti razumjeti konstelacije i njihov utjecaj na ono što se događa na Zemlji. Tada ćemo se približiti jeziku kojim je Krist govorio.

Ali to je nešto što se podudara s duhovnim iskupljenjem grijeha. Jer zašto je čovjek sveden na razumijevanje samo onoga što živi na Zemlji? Zato što je posjedovao svijest o grijehu, jer se smatrao previše inferiornim da bi shvatio svijet u njegovoj duhovnosti unutar izvanzemaljske oblasti. I zato se govori kao da čovjek ne može znati ništa o izvanzemaljskom. To sam jučer okarakterizirao rekavši: čovjek razumije ribu samo na stolu, pticu samo na stolu, u kavezu. - Svijest da se čovjek može uzdići iznad ovog čisto zemaljskog znanja, takva svijest sigurno nije prisutna u našoj civiliziranoj prirodnoj znanosti, jer se ruga svemu što nadilazi zemaljsko. Čim se počne govoriti o zvijezdama, to se odmah ismijava od znanstvenog establišmenta.

Ako još uvijek želimo čuti točne riječi o odnosu između ljudi i životinja, pogled moramo usmjeriti na izvanzemaljsko, jer se samo biljke mogu objasniti zemaljskim carstvom, a ne životinje. Zato sam ranije morao reći: ljudi zapravo ne razumiju ni majmune, životinje se više ne mogu objasniti. Ako netko želi razumjeti životinje, morate ići u izvanzemaljsko, jer njima upravljaju sile koje su izvanzemaljske. To sam vam jučer pokazao s ribom. Rekao sam vam kako sunčeve i mjesечеve sile djeluju u ribi u vodi, oblikujući je, ako se smijem tako izraziti, iz vode; isto tako, na pticu iz zraka. Čim se čovjek okrene elementima, dolazi i do izvanzemaljskog. Cijelo životinjsko carstvo može se objasniti izvanzemaljskim, a pogotovo čovjek. Ali kada se počne govoriti o izvanzemaljskom, odmah slijedi ismijavanje.

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

Hrabrost da se opet govori o izvanzemaljskom, mora rasti unutar duhovno znanstvenog gledanja. Jer danas biti znanstvenik duha, zapravo je više stvar hrabrosti nego intelekta. To je u osnovi moralno pitanje, jer se mora suprotstaviti i nečem moralnom, naime moralnom Padu.

I zato moramo reći: prvo moramo naučiti Kristov jezik, naime jezik *ton ouranón* - jezik neba u grčkom smislu. Moramo ponovno naučiti taj jezik, kako bismo ga povezali s namjerom Krista na Zemlji. Dakle, dok smo prije govorili o kršćanstvu, opisujući njegovu povijest, danas moramo razumjeti Krista, shvatiti Ga kao izvanzemaljsko biće. A to je identično onome što se može nazvati iskupljenjem za grijeh.

Međutim, postoji velika poteškoća povezana s formuliranjem ovog ideala, jer, kao što znate, svijest o grijehu ponizila je ljude. Međutim, u moderno doba, oni su vrlo rijetko ponizni. Oni koji sebe smatraju najponiznijima, često su najarogantniji od svih. Najveća arogancija danas se nalazi među onima koji teže takozvanoj jednostavnosti života. Oni zanemaruju sve što ponizna duša, u unutarnjem uzdizanju, traži u smislu istinskih duhovnih istina i kažu: sve se to mora tražiti u čistoj jednostavnosti. Takve naivne prirode - jer sebe smatraju naivnima - danas su često najarogantnije od svih. Ali ipak, u vrijeme istinske svijesti o grijehu, bilo je poniznih ljudi; poniznost se još uvijek smatrala nečim važnim u tkivu ljudskog života. I postupno, bez opravdanosti, pojavio se ponos. Zašto? Da, to mogu ponovno objasniti koristeći slične riječi kao one koje sam onda govorio ovdje. Zašto se pojavio ponos? Nastao je jer ljudi nisu poslušali poziv: 'Stiehl, ustani!'. Jednostavno su spavali. Dok se čovjek prije osjećao intenzivno budnim, svjesnim svoje grešnosti, sada je lagano utonuo u san i samo sanjao o svijesti o grijehu. Prije je bio budan sa sviješću o grijehu, govoreći: čovjek je grešan ako ne poduzima djela koja ga vraćaju na put božansko-duhovnih moći. - Tada je bio budan. Može se na to danas gledati kako god se želi, ali bio je budan u iskupljenju od grijeha. Zatim je utonuo u san - i onda su došli snovi, a snovi su šaptali: u svijetu postoji uzročni red u smislu da ono što prethodi uvijek uzrokuje ono što slijedi. I tako dolazimo do toga da ono što vidimo na zvjezdanom nebu - privlačenje i odbijanje nebeskih tijela - pratimo do molekula, pretpostavljajući neku vrstu minijaturnog sustava svijeta između molekula i atoma.

I sanjanje se nastavilo. A onda je san završio izjavom: ne možemo znati ništa izvan onoga što pruža vanjsko osjetilno iskustvo. A nadilaženje osjetilnog iskustva nazivalo se natprirodnim. Ali gdje počinje natprirodno, završava znanost. I sada su, graktajući tiradama, ti snovi, kao u djelu Du Bois-Reymonda 'O granicama znanja o prirodi', zazvučali kod prirodoslovca. I kad bi san izbljedio - ponekad ne izbljedi tako ugodno, ako je riječ o pravoj noćnoj mori - kad bi ovaj san izbljedio: gdje počinje natprirodno, završava znanost - ne samo da je govornik zaspao, već je cijela znanstvena publika iz

sna utonula u blaženi san. Više im nije trebao nekakav unutarnji impuls da aktiviraju svoje unutarnje razumijevanje; mogli su se utješiti činjenicom da ljudi imaju ograničenja u svom poznavanju prirode i da se ta ograničenja ne mogu prijeći. Došlo je vrijeme kada se već moglo reći: Stiehl, ustani, nebo se ruši! - ali moderna civilizacija je odgovorila: neka se ruši, dovoljno je staro za to! - Da, stvari su doista takve. S tim smo pali u potpunu pospanost spoznaje.

Ali u tu pospanost mora odjeknuti ono što se objavljuje kao duhovno znanstveno, antropozofsko znanje. To da je čovjek u sebi sposoban postaviti ideal transcendencije grijeha, prvo mora proizaći iz znanja. A to je, pak, povezano s činjenicom da s mogućim buđenjem, ponos koji je dotad postojao samo u stanju nalik snu, može istinski rasti. I ponekad se pokazalo - to se kaže naravno, bez ikakvog eufemizma - da u antropozofskim krugovima iskupljenje od grijeha još nije u potpunosti sazrelo, već da je ponekad taj ponos već dosegao sasvim, neću reći pristojan, već prilično nepristojan stupanj. Jer jednostavno je u ljudskoj prirodi da ponos lakše napreduje nego ono što je svijetla strana stvari. I stoga, uz nužnost iskupljenja grijeha, mora se prepoznati da čovječanstvo sada mora svjesno apsorbirati poniznost koju je imalo. I sposobno je to učiniti. Jer ako arogancija proizlazi iz znanja, onda je to uvijek znak da zapravo postoji ozbiljan nedostatak razumijevanja. Jer kada je prisutno istinsko znanje, ono prirodno potiče poniznost. Čovjek postaje arogantan kada danas formulira program, program reformi, kada, recimo, unutar socijalnog pokreta ili ženskog pokreta, već od početka zna što je moguće, ispravno, nužno i najbolje, a zatim nastavlja s nabrojanjem programskih točaka prva, druga, treća i tako dalje. U tom slučaju, zna se sve o čemu se radi, i niti se ne pomišlja na aroganciju, budući da se svaki pojedinac istovremeno proglašava sveznajućim. Ali s istinskim znanjem, čovjek ostaje prilično ponizan, jer zna da se istinsko znanje postiže - jednostavno rečeno - tek s vremenom.

Živeći u znanju, čovjek zna koliko je teško postići čak i najjednostavnije istine, ponekad trebaju desetljeća. U takvim okolnostima čovjek iznutra nije arogantan. Međutim, treba skrenuti pozornost na činjenicu da, iako se od Antropozofskog društva mora zahtijevati da posjeduje punu svijest o velikom ljudskom idealu iskupljenja od grijeha, istovremeno se mora imati i budnost - ne zloba, već budnost - za svaku nadolazeću aroganciju.

Danas čovjeku treba jaka sklonost da istinski shvati bit znanja, kako ne bi postao paragon arogancije pri susretu s nekoliko antropozofskih formula o fizičkom tijelu, eterskom tijelu, reinkarnaciji i tako dalje. Ova budnost protiv običnog ponosa mora se njegovati kao novi moralni princip. Mora se uključiti u meditaciju. Da bi se iskupljenje grijeha zaista dogodilo, iskustva koja imamo u fizičkom svijetu moraju nas voditi u duhovni svijet. Moraju nas voditi do predavanja najdubljim snagama duše, a ne do diktiranja

programskih istina. Iznad svega, moraju prodrijeti u osjećaj odgovornosti za svaku pojedinu riječ izgovorenu o duhovnom svijetu. Tada mora prevladati nastojanje da se istinitost, prvo stečena kroz vanjsku, osjetilnu stvarnost, istinski prenese u oblast duhovnog znanja. Tko se nije navikao ostati pri činjenicama u fizičkom svijetu osjetila, i oslanjati se na činjenice, neće doći do istinitosti kada govori o duhu. Jer u duhovnom svijetu ne može se njegovati istinoljubivost; mora se donijeti.

Ali vidite, s jedne strane, današnja civilizirana svijest sklona je zanemariti činjenice, dok s druge strane, znanost jednostavno iskorjenjuje one činjenice koje vode pravim putem. Želim istaknuti samo jednu od mnogih činjenica. Postoje kukci koji su i sami vegetarijanci kada dosegnu odraslu dob. Ne jedu ništa mesnato, čak ni druge kukce. Kada ženka kukca ide položiti oplođena jaja, ona ih polaže u drugog kukca, tako da se drugi kukac napuni tim jajima kroz majčin žalac. Jaja su sada unutar drugog kukca. Ono što se izlegne nisu potpuno odrasli kukci, već sitne ličinke. Ove ličinke su u početku unutar drugog kukca. Ti sitni crvi, koji se tek kasnije preobraze u odrasle kukce, nisu vegetarijanci. Ne mogu biti vegetarijanci, moraju konzumirati meso drugog kukca. Tek kada izađu i preobraze se, mogu bez mesa drugih kukaca. Uzmite u obzir da je majka insekt i sama vegetarijanka; ona u svojoj svijesti ne zna ništa o jedenju mesa, ali polaže jaja unutar drugog insekta za sljedeći naraštaj. Nadalje: ako bi ovi kukci, naprimjer, pojeli želudac kukca u kojem se nalaze, ubrzo ne bi imali što jesti, jer kukac ne bi mogao preživjeti; ako bi pojeli bilo koji vitalni organ, kukac ne bi mogao preživjeti. Što rade ovi kukci, koji su upravo ispuzali? Izbjegavaju svaki vitalni organ i jedu samo ono što insektu ne treba za život, bez čega može, kako bi mogao nastaviti živjeti. Zatim, kada ovi mali insekti odrastu, ispuzu i postanu vegetarijanci, nastavljajući ono što je radila njihova majka insekt.

Da, morate reći: u prirodi vlada razum. - I ako istinski proučavate prirodu, taj razum kako vlada možete pronaći posvuda. I tada ćete o vlastitom razumu skromnije razmišljati, jer prvo, nije tako velik kao razum koji vlada u prirodi, a drugo, on je poput malo vode koja je zahvaćena iz jezera i stavljena u vrč. Jer čovjek je, u stvarnosti, takav vrč koji je zahvatio razum prirode. U prirodi je razum posvuda, mudrost je posvuda. Onaj tko pripisuje razum samom sebi, otprilike je jednako mudar kao da kaže: Ima li vode vani u onom jezeru ili u onom potoku? To je besmislica; u njima nema vode. Samo u mom vrču ima vode, vrč je proizveo vodu. - Dakle, čovjek misli da je on donio razum, dok ga samo crpi iz univerzalnog mora razuma.

Stoga je istinski potrebno imati u vidu činjenice prirode. Ali to se izostavlja upravo kada se slijedi Darwinova teorija, kada se oblikuju današnji materijalistički stavovi, jer na svakoj razini proturječe modernom materijalističkom razmišljanju. Dakle, te se činjenice potiskuju. Svakako,

prepričavaju se, ali u biti uz znanstveni diskurs, anegdotski. Stoga ne dobivaju težinu u općenarodnom obrazovanju koju zaslužuju. I tako ne samo da se činjenice iznose neistinito, već se i upečatljive činjenice izostavljaju, odnosno potiskuju.

Ali ako će se dogoditi iskupljenje za grijeh, čovjek istinoljubivost prvo mora njegovati u osjetilnom svijetu, i zatim tu njegovanost prenijeti, tu naviku, u duhovni svijet. Tek tada će moći biti istinoljubiv i u duhovnom svijetu. Inače će ljudima pričati najnevjerojatnije priče o duhovnom svijetu. Ako je u fizičkom svijetu njegovao netočnost, neistinitost i nepreciznost, onda o duhovnom svijetu neće pričati ništa osim neistina.

Ako se na ovaj način shvati ideal kojeg Antropozofsko društvo može postati svjesno kao stvarnosti, i ako se primjenjuje ono što proizlazi iz takve svijesti, onda čak i najzlomajernija osoba mora odbaciti uvjerenje da bi Antropozofsko društvo moglo biti sekta. Sada će, naravno, protivnici reći svakakve stvari koje nisu istinite. Ali ne možemo biti ravnodušni prema tome je li ono što protivnici govore istina ili laž, sve dok im dajemo povoda za to.

Sada se Antropozofsko društvo, po samoj svojoj prirodi, temeljito izvuklo iz sektaštva u koje je zasigurno u početku bilo zapleteno, posebno dok je bilo povezano s Teozofskim društvom. Međutim, mnogi članovi to još nisu primijetili, i još uvijek se drže sektaštva. I tako se dogodilo da su čak i stariji antropozofski članovi, koji su gotovo bili potreseni transformacijom Antropozofskog društva iz sektaške organizacije u nešto svjesno svoje globalne misije, sasvim nedavno napravili veliki skok naprijed. Ako slijedi svoju pravu prirodu, Pokret za vjersku obnovu može biti jednako udaljen od svakog sektaštva. Ali ovaj pokret za vjersku obnovu u početku je dao nizu starijih antropozofa povoda da sebi kažu: da, u Antropozofskom društvu se sektaška priroda sve više iskorjenjuje - ovdje je možemo ponovno njegovati! - I tako se, upravo kroz antropozofe, pokret za vjersku obnovu često pretvara u kaotično sektaštvo, što on zapravo ne bi morao biti.

Dakle, vidimo kako - ako će Antropozofsko društvo biti stvarnost - treba njegovati hrabrost da se ponovno uzdignemo u duhovni svijet. Tada će umjetnost i religija cvjetati unutar Antropozofskog društva. Čak i ako su nam naši umjetnički oblici oduzeti, oni žive u samoj biti antropozofskog pokreta i moraju se stalno iznova otkrivati.

Slično tome, istinsko religiozno uranjanje živi u onima koji pronađu put natrag u duhovni svijet, koji ozbiljno shvaćaju iskupljenje za grijeh. Ali ono što u sebi moramo iskorijeniti jest sklonost sektaštvu, jer je ono uvijek sebično. Napor prodiranja u stvarnost duha, uvijek to nastoji izbjeći, zadovoljavajući se mističnim prepuštanjem kojem je u osnovi sebična požuda. I sav govor o tome kako Antropozofsko društvo postaje previše intelektualističko, zapravo se temelji na činjenici da oni koji tako govore žele

izbjeći konzistentno iskustvo duhovnog sadržaja, i umjesto toga žele sebično zadovoljstvo prepuštanja mističnoj, maglovitoj neodređenosti. Za istinsku antropozofiju, nesebičnost je nužna. To je puki duhovni egoizam, kada se istinskoj antropozofiji opiru samo antropozofski članovi, gurajući je dublje u sektaštvo, koje je namijenjeno samo zadovoljavanju duhovnog prepuštanja, koje je inherentno egoistično.

To su stvari koje moramo imati na umu u vezi s našim zadatkom. Tako se neće izgubiti u toplini, umjetničkoj osjetljivosti i religioznom žaru antropozofskog nastojanja. Ali izbjeći će se ono što se mora izbjeći: tendencija sektaštvu. I ta tendencija sektaštvu, dovela je do mnogih stvari koje su rastočile Društvo, čak i ako je često bila neizravna kroz čiste klike. Ali klike su nastale unutar antropozofskog pokreta, samo zbog njegove sličnosti - doduše daleke - sa sektaškom tendencijom. Moramo se vratiti njegovanju određene svjetske svijesti, tako da samo protivnici koji namjeravaju namjerno lagati, Antropozofsko društvo mogu nazvati sektom. Moramo doći do točke u kojoj možemo rigorozno odbaciti sektaški karakter antropozofskog pokreta. Međutim, moramo također odbaciti ideju, da kada se pojavi nešto što nije inherentno sektaško, poput pokreta za vjersku obnovu, to ne bi trebalo odmah prihvatiti jednostavno zato što se lakše može oblikovati na sektaški način nego samo Antropozofsko društvo.

To su stvari koje danas moramo pažljivo razmotriti. Moramo razumjeti, iz same srži antropozofije, kako ona čovječanstvu može dati svjetsku svijest, a ne sektašku. Zato sam posljednjih dana morao govoriti o ovim posebnim zadacima Antropozofskog društva.

X. DESETO PREDAVANJE

Dornach, 26. siječnja 1923.

Na svojim posljednjim predavanjima ovdje, govorio sam o Padu čovjeka i iskupljenju grijeha, opisujući iskupljenje kao nešto što opća svijest ljudi u sadašnjem dobu mora prepoznati kao svojevrsni ideal za ljudske težnje i ljudsku volju. Više sam naglasio formalni aspekt Pada, kako se on manifestira u našem vremenu, ističući kako Pad utječe na intelektualni život. Ono što se govori o granicama našeg znanja o prirodi, u biti proizlazi iz stava da čovjeku nedostaje unutarnja snaga da dosegne duhovnu oblast, i da stoga ne bi trebao težiti nikakvom uzdizanju izvan kontemplacije zemaljskog. I rekao sam: kada danas govorimo o granicama našeg znanja o prirodi, to je zapravo samo moderni intelektualni način govora o teretu grijeha ljudi, način koji je bio uobičajen u ranijim vremenima, a posebno tijekom srednjovjekovne civilizacije. Danas bih želio više govoriti o materijalnom aspektu stvari, i istaknuti kako čovječanstvo danas, ako ostane pri stavovima koji su se pojavili tijekom nedavnog razvoja, posebno intelektualnog razvoja, ne može nikako dosegnuti svoj zemaljski cilj. Jer je opća svijest današnjice, u određenom smislu, kroz svijest o Padu već korumpirana. Intelektualizam danas već pokazuje karakter propadanja, i to tako dubokog propadanja, da ako intelektualna kultura ostane kakva jest, o postizanju zemaljskog cilja čovječanstva ne može se govoriti. Danas je nužno prepoznati, da u dubinama čovjekove duše još uvijek djeluju sile, koje su, u određenom smislu, superiorne kulturi svijesti koja prevladava do danas.

Da bismo to razumjeli, potrebno je pred sobom jasno imati ovu kulturu svijesti. Ova kultura svijesti nastala je, s jedne strane, iz određene koncepcije mislećeg čovjeka, a s druge strane, iz određene koncepcije čovjeka volje. Čovjek koji osjeća, nalazi se između, a čovjeka koji osjeća se također uzima u obzir kada se razmatra i mislećeg čovjeka i čovjeka volje. Čovječanstvo danas koristi svoje mišljenje samo da bi učilo o vanjskim oblastima prirode u najširem mogućem opsegu, a također i da bi razumjelo ljudski život u smislu načina razmišljanja naviknutog na konvencionalni pogled na prirodu. Ljudi uče razmišljati kroz prirodnu znanost, a zatim socijalni život promatraju s tim istim načinom razmišljanja, kojeg je oblikovala prirodna znanost kako se danas uobičajeno shvaća.

Pa, mnogi ljudi vjeruju, da je ovaj dojam mislećih ljudi, onih koji misleći promatraju prirodu, nepristran. Govore o svakakvim stvarima, o znanosti bez predrasuda i slično. Ali često sam naglašavao: to navodno bez predrasuda, daleko je od istine. Sve što mislioci danas primjenjuju kada se bave znanstvenim istraživanjima, istraživanjima na kojima ostatak čovječanstva zatim temelji svoj život, razvilo se iz ranijih načina razmišljanja.

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

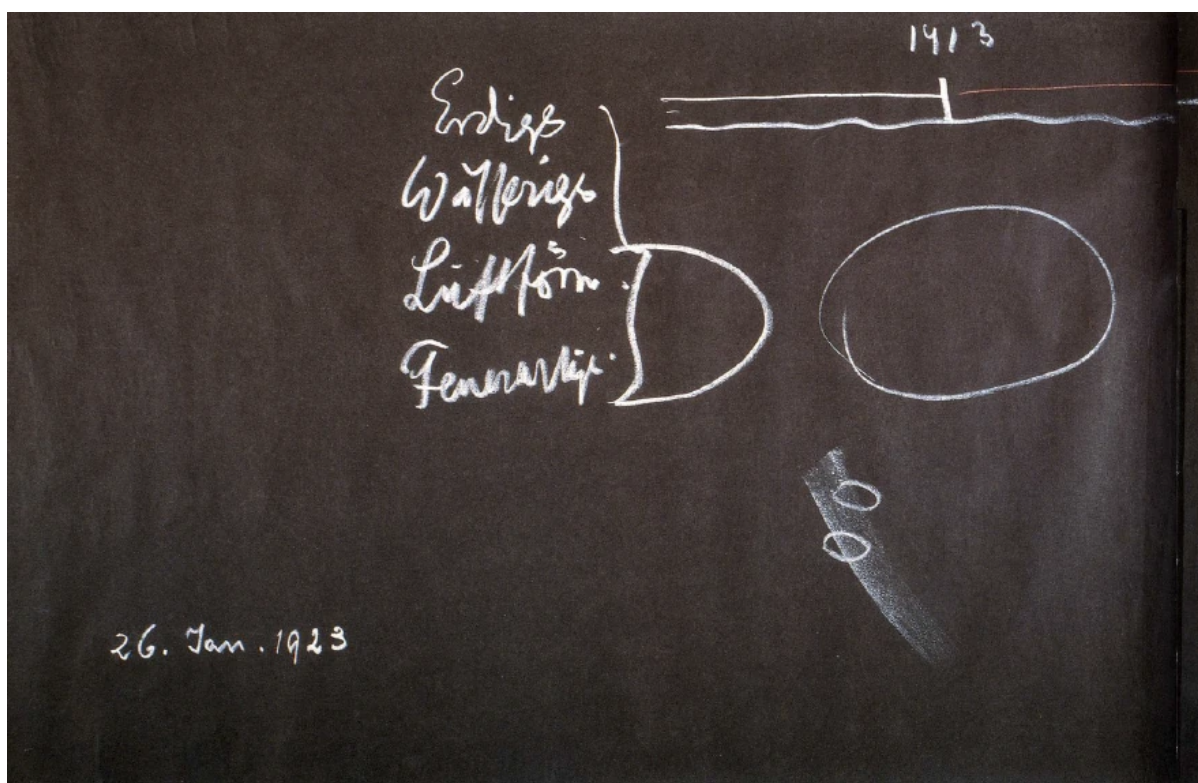
Zapravo, moderna misao, u potpunosti se razvija iz srednjovjekovne misli. Čak i ono što protivnici srednjovjekovnog mišljenja danas govore - kao što sam već naglašavao - temelji se na metodama mišljenja koje su se i same razvile iz srednjovjekovnog mišljenja. A bitna karakteristika srednjovjekovnog mišljenja ušla je u suvremeno mišljenje, po tome što se samo mišljenje promatra isključivo u smislu njegove primjene na vanjsku prirodu, da se misaoni proces zapravo ne razmatra, da se ni jednom pogledu ne dopušta da se bavi samim činom mišljenja. Ne posvećuje se pažnja samom mišljenju, u njegovoj unutarnjoj vitalnosti.

To se događa iz razloga koji će postati jasan iz ovdje iznesenih promišljanja. Jednom sam ovdje rekao: misli koje moderni čovjek ima o prirodi, zapravo su leševi misli. Kada razmišljamo o oblastima prirode, razmišljamo u terminima misaonih leševa; jer život tih misaonih leševa spada u pred-zemaljsku egzistenciju ljudi. One misli koje danas razvijamo o oblastima prirode, a također i o ljudskom životu, to je, dok mislimo, mrtvo; ali je živjelo u našem pred-zemaljskom postojanju.

U našem pred-zemaljskom postojanju, prije nego što smo se spustili u fizičku zemaljsku inkarnaciju, apstraktne, beživotne misli koje danas razvijamo ovdje na Zemlji prema običajima našeg doba, bile su živa, elementarna, živa bića. Tada smo kao živa bića, živjeli u tim mislima, slično kao što danas ovdje na Zemlji živimo u svojoj krvi. Sada, ovdje u našoj zemaljskoj egzistenciji, te su misli umrle, i stoga postaju apstraktne. Ali samo dok ostajemo usredotočeni na svoje mišljenje primijenjeno na vanjsku prirodu, ono ostaje mrtvo. Čim pogledamo u sebe, ono nam se otkriva kao živo, jer tamo u nama nastavlja djelovati, iako na način nesvjestan za običnu suvremenu svijest. Ono što je bilo prisutno u našem pred-zemaljskom postojanju tamo nastavlja djelovati. Jer upravo sile tih živih misli preuzimaju naš fizički organizam nakon zemaljske inkarnacije. Upravo je snaga tih živih pred-zemaljskih misli ono što nas tjera da rastemo, ono što oblikuje naše organe. Tako da kada, naprimjer, obični epistemolozi danas govore o mišljenju, govore o nečem mrtvom. Jer ako bi htjeli govoriti o pravoj prirodi mišljenja, onda bi morali shvatiti da trebaju gledati u nutrinu, i u nutрини bi primijetili, da ne postoji neovisnost onoga što je započeto rođenjem ili začecem čovjeka na Zemlji, već da se u tom unutarnjem djelovanju misli nastavlja živa snaga pred-zemaljskog mišljenja.

Čak i ako uzmemo u obzir tek vrlo malo djeteta - danas ne želim razmatrati embrij u majčinoj utrobi - čak i u malom djetetu, koje još uvijek živi svoj sanjivi, usnuli zemaljski život, vidimo u onome što raste u djetetu, čak i u onome što bijesni u djetetu, živu moć pred-zemaljske misli, ako smo u stanju prepoznati ono što je stvarno prisutno. I tada postajemo svjesni razloga zašto dijete u biti još uvijek sanjivo spava, i tek kasnije počinje imati misli. To je zato što je i u ranim fazama života malog djeteta, dok još spava u

stanju nalik snu, cijeli njegov organizam obuzet mislima. Međutim, kako se organizam postupno učvršćuje, zemljani i vodeni elementi u njemu više nisu snažno pod utjecajem misli, već samo zračni i vatreni, toplinski. Stoga možemo reći: kod vrlo malog djeteta, sva četiri elementa su obuhvaćena mišlju. - Kasniji razvoj sastoji se upravo u činjenici da su mišlju obuhvaćeni samo zračni i vatreni element, jer to je naše odraslo mišljenje, da snagu mišljenja istinski unosimo tek u naš kontinuirani proces disanja i u naš proces širenja topline tijelom.

Dakle, rekao bih, moć misli uzdiže se od čvršćih dijelova fizičkog organizma, do prozračnih, prolaznih, laganih dijelova tijela. Kroz to, mišljenje postaje upravo onaj neovisni element koji nas zatim nosi kroz život između rođenja i smrti. I tek kada spavamo, kada slabija misaona snaga stečena na Zemlji ne obuzima fizički organizam neizravno putem topline i zraka, tada se nastavljanje pred-zemaljske misaone moći nameće i u snu. I stoga možemo reći da tek kada moderni čovjek prijeđe na istinsku kontemplaciju nutrine, dobiva jasnoću o pravoj prirodi misli. Sva ostala epistemologija ostaje, u biti, apstraktna. Ako se pravilno razmotri, onda se mora reći: kada se shvati proces predodžbi, proces mišljenja, posvuda se otvara uvid u pred-zemaljsko postojanje.

Ali srednjovjekovnoj misli, koja je još uvijek posjedovala određenu snagu, bilo je zabranjeno razmatranje pred-zemaljske egzistencije. Preegzistencija ljudi dogmatski je proglašena herezom. Na ono što se ljudima nameće stoljećima, ljudi se naviknu. Promislite o razdoblju u razvoju modernog čovječanstva do, recimo, 1413. godine. Tijekom tog vremena, čovječanstvo

se, kroz zabranu razmišljanja o pred-zemaljskoj egzistenciji, naviklo da ne razvija mišljenje ni u jednom smjeru koji bi mogao voditi do pred-zemaljske egzistencije. Potpuno se odučilo od usmjeravanja svojih misli prema pred-zemaljskoj egzistenciji. Da čovječanstvu nije bilo zabranjeno razmišljati o pred-zemaljskoj egzistenciji do 1413. godine, tada bi se pojavio potpuno drugačiji razvoj i doživjeli bismo - ne vjerojatno, već se čak može reći, sasvim sigurno - paradoksalno mi je to reći, ali je doista istina: kada se recimo, 1858. pojavio darvinizam, koji je izvana promatrao prirodu u njenom razvoju, ideja pred-zemaljske egzistencije bi zasjala posvuda, iz svih oblasti prirode, zbog drugačijeg načina razmišljanja. Utemeljio bi prirodnu znanost u svjetlu pred-zemaljske egzistencije ljudi. Umjesto toga, čovječanstvo se naviklo ne razmatrati pred-zemaljsku egzistenciju, te se pojavila prirodna znanost koja je, kao što sam često navodio, ljude smatrala samo završnom fazom u životinjskoj lozi i stoga nije mogla do pred-zemaljskog, individualnog života, jer životinje jednostavno nemaju pred-zemaljski, individualni život.

Dakle, može se reći: iz starog pogleda na Pad čovjeka, kako je intelektualizam počeo svitati, rođena je zapovijed da se ne govori o preegzistenciji. Kroz to, prirodna znanost je procvjetala, izravno kao dijete krivo shvaćenog Pada. I imamo grešnu prirodnu znanost, prirodnu znanost koja je nastala izravno iz krivog shvaćanja Pada. To jest, ako bi se ta prirodna znanost nastavila, Zemlja ne bi mogla dosegnuti cilj svog razvoja; umjesto toga, čovječanstvo bi razvilo svijest koja ne proizlazi iz povezanosti s njegovim božansko duhovnim podrijetlom, već iz odvojenosti od njega.

Dakle, danas zaista imamo, ne samo teorijski razgovor o granicama našeg znanja o prirodi, već imamo i pozitivno, činjenično, u onome što se razvilo pod utjecajem intelektualizma, čovječanstvo koje je već potonulo ispod svoje razine. Kad bi se govorilo u duhu Srednjeg vijeka, odnosno riječima Srednjeg vijeka, onda bi se moralo reći: prirodna znanost je pala u zamku vraga.

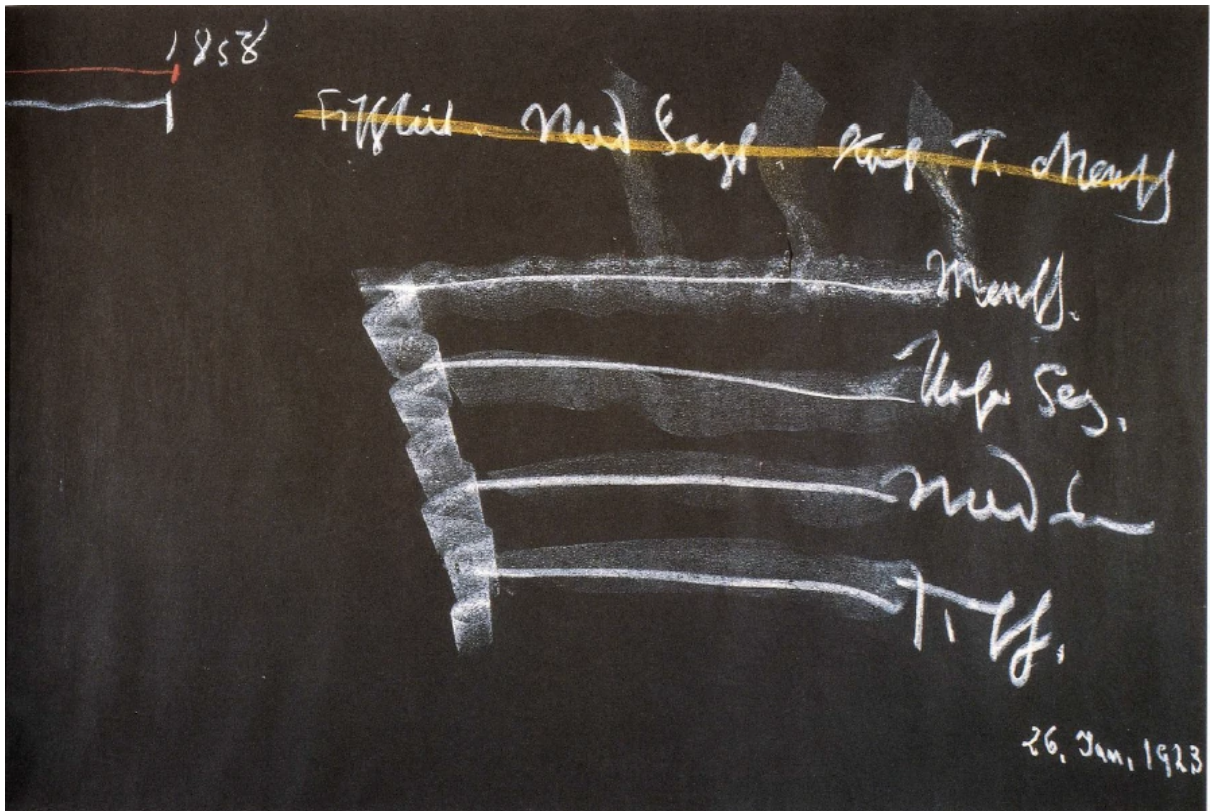
Da, povijest o tome govori prilično čudno. Kada se pojavila prirodna znanost sa svojim briljantnim rezultatima, koje ni danas ne namjeravam osporavati, oni koji su još uvijek posjedovali neku osjetljivost za pravu prirodu ljudi, bojali su se da bi prirodna znanost ljude mogla približiti vragu. Ono što se tada nazivalo 'strahom i tjeskobom', što još uvijek traje kod Fausta dok se oprašta od Biblije i okreće prirodi, strah je da čovječanstvo možda neće krenuti putem razumijevanja prirode pod znakom iskupljenja za grijeh, već pod znakom Pada. Stvar je mnogo dublja nego što se obično vjeruje. I dok su u ranom Srednjem vijeku postojali svakakvi tradicionalni osjećaji, strahujući da bi pudlica vraga mogla biti za petama prirodoslovaca, u novije vrijeme čovječanstvo je spustilo glavu i više uopće ne razmišlja o tim stvarima.

To je materijalna strana stvari. Ne radi se samo o teorijskom diskursu pod utjecajem Pada čovjeka, o govorima o granicama spoznaje prirode, već o propadanju čovječanstva kao posljedici Pada, koji je danas zapravo prisutan

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

u intelektualno empirijskoj sferi. Jer da nije tako, ne bismo imali, naprimjer, teoriju evolucije kakvu imamo danas, umjesto toga, obična istraživanja, koja također otkrivaju stvarnost, pokazala bi sljedeće: imamo, recimo, ribe, niže sisavce, više sisavce i ljude. Danas konstruiramo približnu liniju razvoja koji ide po ravnoj liniji. Ali činjenice to uopće ne podupiru. Svugdje ćete pronaći, da gdje god se povuče ova linija razvoja, činjenice su netočne.

Pravo znanstveno istraživanje je veličanstveno; ono što prirodoslovci govore o njemu nije istina. Jer ako bi se činjenice objektivno razmotrile, došlo bi se do ovoga: ljudi, viši sisavci, niži sisavci, ribe. Naravno, izostavljam neke detalje. Dakle, počevši s ljudima, napreduje se kroz vrijeme do viših, nižih sisavaca i tako dalje, sve dok se ne stigne do ishodišta gdje je sve još uvijek duhovno i gdje se vidi kako su ljudi, u svom daljnjem razvoju, izravno potekli od ovoga i postupno apsorbirali svoju višu duhovnost, te kako su i niža bića potekla od toga, ali nisu apsorbirala višu duhovnost. To proizlazi izravno iz činjenica.

Imali bismo točan uvid u ovu činjenicu da zabrana vjerovanja u preegzistenciju, u pred-zemaljsko postojanje, nije tako usmjeravala ljudske obrasce mišljenja da, naprimjer, um poput Darwina nije mogao ni zamisliti stvar kako je ovdje predstavljena, već je morao doći do suprotnog zaključka, jednostavno zbog ukorijenjenih obrazaca mišljenja, a ne iz nužde istraživanja.

Slično tome, bilo bi moguće razviti Goetheovu teoriju metamorfoze u ravnoj liniji. Kao što sam više puta objasnio, Goethe je zaglavio sa svojom teorijom metamorfoze. Samo objektivno razmotrite kako stvari stoje kod Goethea.

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

Zaglavio je: promatrao je biljku u njenom razvoju, došao do arhetipske biljke, zatim je došao do ljudi, pokušao promatrati metamorfozu kostiju kod ljudi; tu se zaglavio, potpuno zaglavio.

Samo pogledajte što je Goethe napisao o morfologiji koštanog sustava ljudi: briljantno, s jedne strane. Iz rascijepljene lubanje ovna koju je primijetio na Lidu u Veneciji, prepoznao je da su kosti lubanje transformirani kralješci. Ali to je bilo sve dokle je došao.

Skrenuo sam pozornost na bilješku koju sam pronašao u Goethe arhivu tijekom svog boravka u Weimaru, gdje Goethe navodi: cijeli ljudski mozak je transformirani ganglij leđne moždine. Ali dalje nije išlo. Ova rečenica je napisana olovkom u bilježnici i gotovo bi se moglo reći, da se u posljednjim potezima olovke ove bilješke vidi koliko je Goethe bio nezadovoljan time, kako je želio nastaviti. Međutim, dostupna istraživanja u to vrijeme nisu bila dovoljno napredna. Danas su dovoljno napredna, dovoljno su napredna već dugo vremena, da bi se odgovorilo na ovo pitanje. Ako uzmemo u obzir ljude čak i od najranije embrionalne faze, ne može se govoriti o tome da su se trenutne kosti lubanje nekako razvile iz kosti kralježaka - to jednostavno ne može biti slučaj. Svatko tko je upoznat s modernom embriologijom zna da je, na temelju onoga što danas vidimo kod ljudi, besmisleno pretpostaviti da su kosti lubanje transformirani kralješci. Stoga se sa sigurnošću može reći da je, kada je *Gegenbaur* kasnije ponovno ispitao stvar, sve utvrđeno drugačije za kosti lubanje, posebno kosti lica, nego što je Goethe pretpostavljao.

Ali ako netko shvati da sadašnji oblik kostiju lubanje potječe od tjelesnih kostiju prethodnog života na Zemlji, tada razumije metamorfozu. Tada ga vanjska morfologija sama po sebi, tjera u doktrinu o ponovljenim zemaljskim životima. To leži u izravnoj liniji Goetheove teorije metamorfoze. Ali nemoguće je da struja mišljenja, koja je dovela do Darwina i koja danas vrijedi u službenoj znanosti, prodre do istine. Jer krivo shvaćeni Pad uništio je mišljenje, odveo ga u propast. Stvar je ozbiljnija nego što se danas sklono priznati.

Čovjeku mora biti apsolutno jasno to kako se ljudska svijest mijenjala tijekom vremena kako bi se stvari poput ovih koje sam upravo spomenuo vidjele u pravom svjetlu. Danas govorimo o nečemu što je lijepo. Ali ako danas pitate filozofe - a oni bi trebali nešto znati o takvim stvarima, zar ne, budući da su zato tu - od čega se ljepota sastoji, vidjet ćete da dobivate nevjerovatne apstrakcije. 'Lijepo' je jednostavno riječ koju čovjek ponekad instinktivno ispravno koristi, na temelju osjećaja. Ali što je, naprimjer, Grk zamišljao kada je na svoj način govorio o ljepoti - o tome danas nemamo pojma. Ne znamo čak ni da je Grk govorio o kozmosu, koji je za njega bio nešto vrlo konkretno. Naš 'svemir' - to je riječ - pa, što se tu mijesha kada ljudi zbrkano govore o svemiru, radije ne bismo raspravljali! Grk je govorio o kozmosu. Kozmos je riječ koja obuhvaća ljepotu, ornamentiku, dekoraciju i

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

umjetnost. Grk je znao: čim govori o cijelom svijetu, ne može a da ga ne okarakterizira konceptom ljepote. Kozmos ne znači samo svemir; kozmos znači prirodni zakon pretvoren u sveobuhvatnu ljepotu. To je inherentno riječi kozmos.

I kada je Grk pred sobom imao pojedinačno, prekrasno umjetničko djelo, ili recimo, kada je htio prikazati čovjeka - kako ga je htio prikazati prikazujući ga lijepo? Ako uzmemo u obzir o Platonove definicije, dobivamo osjećaj što je Grk mislio kada je umjetnički htio prikazati čovjeka. Izreka koju je skovao u tu svrhu, otprilike prenosi ovo: ovdje na Zemlji čovjek uopće nije ono što bi trebao biti. Dolazi s neba, a ja sam ga prikazao na takav način da je njegovo nebesko podrijetlo očito. - Kao da je pao s neba, tako je otprilike Grk zamišljao čovjeka kao lijepog, kao da je upravo došao s neba, gdje naravno, po svom vanjskom obliku sasvim drugačije izgleda. Ovdje ne izgleda kao da je upravo pao s neba; svugdje u svom obliku nosi Kainov znak, znak Pada. To je grčka koncepcija. Jednostavno si ne možemo dopustiti takvo što u našem vremenu, kada smo zaboravili vezu između ljudi i pred-zemaljskog, odnosno nebeskog postojanja. Dakle, može se reći da za Grke znači lijepo = otkrivenje svog nebeskog značaja. Tamo pojam ljepote postaje konkretan. Vidite, za nas ostaje apstraktan.

Da, došlo je do vrlo zanimljivog spora između dva estetičara: takozvanog V-Vischera - jer je svoje ima pisao s V - švapskog Vischera, vrlo duhovitog čovjeka koji je napisao izvanredno važnu estetiku, važnu u smislu našeg doba, i formalista Roberta Zimmermanna, koji je napisao drugačiju estetiku. V-Vischer je ljepotu definirao kao otkrivenje ideje u osjetilnom obliku. Zimmermann je ljepotu definirao kao sklad dijelova u cjelini, odnosno u smislu forme; Vischer više u smislu sadržaja.

Zapravo, sve te definicije su poput one poznate figure koja stalno sebe povlači gore za kosu. Jer ako netko kaže: pojava ideje u osjetilnom obliku - pa, što je ideja? Prvo, moralo bi se imati nešto što ta ideja jest. Za misaoni leš koji čovječanstvo drži za ideju - pa, od toga neće biti ništa! Ali to nešto znači kada se pita, u grčkom smislu: što je lijepa osoba? Lijepa osoba je ona koja utjelovljuje idealizirani ljudski oblik do te mjere da nalikuje bogu - to je po Grcima, ono što lijepa osoba jest. S takvom definicijom, čovjek ima s čime raditi; s takvom definicijom, čovjek ima nešto.

Poanta je osvijestiti kako se sadržaj svijesti, stanje duše ljudi, mijenjao tijekom vremena. Moderni ljudi vjeruju da su Grci razmišljali na isti način na koji mi razmišljamo danas. A kada se danas zapravo pišu povijesti grčke filozofije, to je ovako: naprimjer, kada Zeller napiše izvrsnu povijest grčke filozofije - izvrsnu u modernom smislu - to je kao da Platon nije predavao na Platonovoj akademiji, već kao da je u 19. stoljeću, baš kao što je sam Zeller predavao na Sveučilištu u Berlinu. Čim se misli konkretno shvate, vidi se njihova nemogućnost, jer Platon, naravno, nije mogao predavati na

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

Sveučilištu u Berlinu u 19. stoljeću; to jednostavno ne bi bilo moguće. Ali ono što se o njemu prenosilo, prevodi se u koncepte 19. stoljeća, i nema se nikakav osjećaj da se čovjek, cijelim svojim načinom razmišljanja, mora vratiti u neko drugo doba ako istinski želi razumjeti Platona.

Nakon što se razvije svijest o tome kakva je bila dispozicija ljudske duše, više se neće činiti apsurdnim reći: u biti, s obzirom na naše razmišljanje o vanjskoj prirodi, i o samim ljudima, čovjek je potpuno pao u grijeh.

I ovdje moramo razmotriti nešto o čemu ljudi danas ne razmišljaju, štoviše, nešto što bi čak mogli smatrati iskrivljenim. Moramo govoriti o činjenici da unutar današnjeg teoretskog shvaćanja, koje je postalo popularno i sada dominira svakim umom, čak i u najudaljenijim kutovima svijeta, čak i u najizoliranijim selima, živi nešto što prvo mora biti iskupljeno kroz Krista. Kršćanstvo prvo u tom kontekstu treba shvatiti.

Ako bi se od današnjih znanstvenih mislioca očekivalo da shvate da se njihovo razmišljanje mora iskupiti kroz Krista, onda bi u očaju digli ruke i rekli: Kristovo djelo je možda učinjeno za svakakve stvari na svijetu, ali za iskupljenje od Pada znanosti - nećemo dopustiti da nas u to uvuku! - Ali čak i kada teolozi pišu znanstvene knjige, kao što su to činili u izobilju u 19. i 20. stoljeću, neke o mravima, druge o drugim stvarima, o mozgu i tako dalje - a te su knjige čak uglavnom i izvrsne, bolje od onih prirodoslovaca, jer ti ljudi mogu pisati u nešto čitljivijem obliku - ali čak i tada, te knjige napisane na znanstvenom području još više odišu potrebom: ovdje se istinska kristologija mora shvatiti ozbiljno; to jest, danas, posebno u intelektualnoj sferi, potrebno nam je istinsko iskupljenje od grijeha koje se mora suočiti s Padom.

S jedne strane, vidimo da intelektualizam nagriza ono što je proizašlo iz svijesti o pogrešnom shvaćanju grijeha - ne iz same činjenice Pada, već iz krivog shvaćanja svijesti o Padu. Jer nedvosmisleno razumijevanje grijeha mora postaviti Krista, kao više biće, u središte zemaljskog razvoja i odatle pronaći izlaz iz Pada. To zahtijeva dublje, detaljnije ispitivanje ljudskog razvoja, uključujući i duhovno područje.

Ako se, ispita srednjovjekovna skolastika, kao što se to danas uobičajeno radi, čak i ako se vratimo na Augustina, onda se ne može apsolutno ništa zaključiti. Ništa se ne može zaključiti, jer se ne vidi ništa drugo, u određenom smislu, osim daljnjeg razvoja moderne znanstvene svijesti, dok se zanemaruje ono više, transcendentno.

Pa, ovdje u ovoj dvorani, pokušao sam predstaviti srednjovjekovnu skolastiku kako bi se mogao vidjeti cijeli kontekst. Održao sam kratku seriju predavanja o tomizmu i srodnim temama. Ali upravo je to bolan aspekt koji je toliko štetan za naš antropozofski pokret: da se takve stvari uopće ne

uzimaju u obzir, da se veza između današnjeg briljantnog stanja prirodne znanosti i onoga što sada treba uključiti u prirodnu znanost čak ni ne traži! A ako se ta veza ne traži, onda bi naši istraživački instituti, koje doista imamo uz velike žrtve, ostali neplodni. Njihov bi zadatak zapravo bio da takve stvari iskoriste za napredak, a ne da se upuštaju u besplodne polemike o atomizmu.

Naša prirodna znanost toliko je napredovala u svojoj činjeničnoj domeni, da sada konačno želi napustiti sterilni misaoni diskurs koji trenutno nalazimo u znanstvenim udžbenicima. Dovoljno znamo o ljudskoj anatomiji i fiziologiji da bismo, ako uzmemo prave metode promišljanja, došli do zaključaka koji se i danas čine smjelima, poput metamorfoze oblika glave iz oblika tijela u prošlom životu. Ali naravno, ako se držimo materijalnog, ne možemo doći do ovog zaključka, jer tada pitamo, na vrlo domišljat način: da, pa onda bi kosti morale ostati materijalne kako bi se postupno mogle materijalno transformirati u grobu. Poanta je upravo u tome da je materijalni oblik vanjski oblik i da su formativne sile podložne metamorfozi.

S jedne strane, misao je sputana činjenicom da je tama bačena na preegzistenciju. S druge strane, imamo posla s post-egzistencijom, sa životom nakon smrti. Međutim, do života nakon smrti može se doći samo kroz nadosjetilno znanje. Ako se odbaci nadosjetilno znanje, tada život nakon smrti ostaje stvar vjere, nešto u što se može vjerovati samo na temelju autoriteta. Ispravno razumijevanje misaonog procesa vodi do života preegzistencije, pod uvjetom da razmišljanje o njemu nije zabranjeno. Život post-egzistencije, međutim, može postati znanje samo kroz nadosjetilni uvid. To zahtijeva metodu koju sam opisao u 'Kako se stječe uvid u više svjetove?' Ali ova metoda, pak, nailazi na neodobravanje svijesti današnjeg vremena.

I tako dvije stvari djeluju zajedno: s jedne strane, stalni učinak zabrane približavanja životu preegzistencije ljudi, a s druge strane, gnušanje prema nadosjetilnom znanju. Kada se to dvoje spoji, cijeli nadosjetilni svijet ostaje područje ne-znanja, naime, pukog vjerovanja, i kršćanstvo ostaje stvar vjerovanja, a ne znanja. I tada se ta znanost koja tvrdi da je 'znanost', ne može uvjeriti da uopće ima ikakve veze s Kristom. I onda imamo trenutno stanje stvari.

Ali kao što sam rekao na početku današnjih promišljanja: što se tiče svijesti koja je sada u potpunosti ispunjena intelektualizmom, čovječanstvo je postalo žrtvom posljedica Pada, i neće se moći uzdići, odnosno neće moći dosegnuti svoj zemaljski cilj. S današnjim znanstvenim pristupom, zemaljski cilj se neće moći dosegnuti. Ali čovjek, u dubini svoje duše, još nije slomljen. Ako izvuče te dubine svoje duše i razvije nadosjetilno znanje u duhu Krista impulsa, tada će u intelektualnom području pronaći i iskupljenje, od današnje, da se tako izrazim, grešnog intelektualizma.

Prvi nužan korak je, dakle, prepoznati da intelektualno empirijsko istraživanje mora biti prožeto onim što se zahvatiti iz duhovnosti svijeta. Dakle, znanost mora biti prožeta duhovnošću. Ali ta duhovnost ne može dosegnuti ljude, ako se ono što postoji jedno pored drugog u prostoru ispituje samo prema svojoj koegzistenciji, ili ono što slijedi jedno za drugim u vremenu prema svojoj sukcesiji.

Ako ispitete oblik ljudske glave, posebno s obzirom na njezinu koštanu strukturu, i usporedite je samo s ostatkom koštanog sustava - drugim kostima, kralješcima, rebrima i kostima lubanje - nećete doći ni do čega. Morate ići izvan prostora i vremena do koncepata razvijenih ovdje u znanosti duha, razumijevajući čovjeka od jedne zemaljske egzistencije do druge. Dakle, u vezi ovoga mora vam biti jasno: ako danas pogledamo kosti lubanje, možemo ih vidjeti kao transformirane kralješke. Ali ono što pripada kralježnici u čovjeku danas, nikada se ne transformira u kosti lubanje u oblasti zemaljske egzistencije; prvo se mora raspasti, prvo se mora transformirati u duhovno, kako bi postale kosti lubanje u sljedećem zemaljskom životu.

Kada se pojavi instinktivno-intuitivan duh poput Goetheovog, on u oblicima kostiju lubanje prepoznaje da su to transformirani kralješci. Ali da bi se od ovog opažanja prešlo na činjenice, potrebna je znanost duha. Goetheova teorija metamorfoze dobiva smisao tek u okviru znanosti duha. Bez znanosti duha nema smisla. Stoga je u konačnici, za samog Goethea bila nezadovoljavajuća. Ali zbog toga, ti uvidi, povezani s antropozofskom znanošću duha, dovode ljude u pravilan odnos između Pada i iskupljenja od grijeha. Stoga su ti antropozofski uvidi nešto što se danas nastoji integrirati u ljudski razvoj, ne samo kroz kontemplaciju, već kao živi aspekt života.

XI. JEDANAESTO PREDAVANJE

Dornach, 27. siječnja 1923.

Srednjovjekovni duhovni život, iz kojeg je proizašlo moderno doba, u biti je sadržan u onome što se u Europi naziva skolastika - skolastika o kojoj sam ovdje već više puta govorio. Na vrhuncu skolastike postojale su dvije različite škole, jedna poznata kao realizam, a druga kao nominalizam.

Ako netko uzme u obzir značenje riječi 'realizam' kako se danas često shvaća, ne dolazi se odmah do onoga što se podrazumijeva pod srednjovjekovnim skolastičkim realizmom. Ovaj realizam nije nosio taj naziv zato što je prepoznavao samo ono što je izvana i osjetilno stvarno, a sve ostalo smatrao je pukom iluzijom, već upravo suprotno. Ovaj srednjovjekovni realizam je tako nazvan, jer je pojmove koje su ljudi formirali o stvarima i procesima u svijetu smatrao nečim stvarnim, dok je nominalizam te pojmove smatra pukim imenima koja zapravo ne označavaju ništa stvarno.

Razjasnimo ovu razliku. U ranijim vremenima, pozivao sam se na perspektivu realizma, navodeći izjavu svoj starog prijatelja Vincenza Knauera. Svatko tko uzima u obzir samo vanjske i osjetilne aspekte, ono što se u svijetu može naći kao materijalno, neće moći zamisliti, kako je Vincenz Knauer rekao, što se zapravo događa s vukom koji je dugo vremena zatvoren i hranjen samo janjetinom. Nakon razumnog razdoblja, nakon što je zamijenio svoj stari materijal, vuk će se, u smislu svog fizičkog sastava, sastojati samo od janjeta, i zapravo bi se očekivalo, ako vuk postoji samo u svom materijalnom obliku, da u potpunosti postane janje. Ali to se neće dogoditi, ostat će vuk. To jest, nije važna sama materija, već oblik koji ista materija poprima u janjetu u jednom slučaju, i u vuku u drugom. Ali mi ljudi dolazimo do razlike između janjeta i vuka upravo zato što formiramo koncept, ideju o janjetu, a također i koncept, ideju o vuku.

Ali ako netko kaže: koncepti i ideje nisu ništa, samo je materijal nešto, tada je materijal, koji je u potpunosti prešao od janjeta do vuka, nerazlučiv u janjetu i vuku; ako je koncept ništa, onda vuk mora postati janje ako uvijek jede samo janje. Iz toga je Vincenz Knauer, realist u srednjovjekovnom skolastičkom smislu, upravo razvio stav: važan je oblik u kojem je materija aranžirana, a taj oblik je upravo koncept, ideja. I to je bio stav srednjovjekovnih skolastičkih realista. Rekli su: koncepti, ideje su nešto stvarno. Zato su sebe nazivali realistima. Nasuprot tome, nominalisti su bili njihovi radikalni protivnici. Rekli su: ne postoji ništa drugo izvan onoga što je izvanjski i osjetilno stvarno. Koncepti i ideje su samo imena kojima grupiramo izvanjske osjetilne, stvarne stvari. Moglo bi se reći da ako se uzme nominalizam, a zatim realizam, kakav se nalazi, naprimjer, kod Tome

Akvinskog ili drugih skolastika, i ako se te dvije duhovne struje predstave na apstraktan način, onda se ne dobiva mnogo uvida u razliku. Moglo bi se reći: to su dvije različite ljudske perspektive.

U moderno doba ljudi su zadovoljni takvim stvarima jer se ne uzrujavaju osobito oko toga što se izražava takvim duhovnim usmjerenjima. Ali u njima postoji nešto vrlo važno. Uzmimo za primjer realiste koji su rekli: ideje, koncepti, oblici - to jest, u čemu je raspoređeno ono osjetilno i materijalno - su stvarnosti. Za skolastičare, te ideje i koncepti doista su bili apstrakcije, ali te su apstrakcije nazivali stvarima, jer su bile nasljeđe ranijih, mnogo konkretnijih, bitnijih pogleda. U ranijim vremenima ljudi nisu gledali samo na koncept vuka, već na stvarnu grupnu dušu vuka, koja postoji u duhovnom svijetu. To je bio stvarni entitet. Taj stvarni entitet ranijeg vremena ispario je u apstraktni koncept među skolasticima. Ali barem su realistični skolastici još uvijek zadržali osjećaj da koncept ne sadrži ništavilo, već nešto stvarno.

Međutim, ova stvarnost bila je nasljeđe ranijih, vrlo stvarnih entiteta, ali se i dalje moglo osjetiti to podrijetlo, baš kao i kod Platonovih ideja - koje su mnogo više žive, više unutarnje od srednjovjekovnih skolastičkih ideja - to nasljeđe su bila drevna perzijska arhandeoska bića koja su živjela i djelovala u univerzumu kao Amšaspandi. To su bili vrlo stvarni entiteti. Kod Platona su već bili zamagljeni, a kod srednjovjekovnih skolastika su postali apstraktni. To je bila posljednja faza do koje je stigla drevna vidovitost. Svakako, srednjovjekovna realistična skolastika više se nije oslanjala na vidovitost, ali ono što je tradicionalno sačuvala kao svoje realne koncepte i ideje, koji su živjeli posvuda u kamenju, biljkama, životinjama, fizičkim ljudima, još uvijek se smatralo nečim duhovnim, iako vrlo tanko. Nominalisti, jer se približavalo doba apstrakcije i intelektualizma, već su postali svjesni da više nisu sposobni povezati ništa stvarno s idejom ili konceptom. Za njih su koncept i ideja bili samo nazivi, skovani samo radi praktičnosti.

Srednjovjekovni skolastički realizam poput onog Tome Akvinskog nije pronašao nastavak u modernim svjetonazorima, jer ljudi danas koncepte i ideje više ne smatraju stvarima. Kad bi se ljude pitalo smatraju li koncepte i ideje stvarima, odgovor bi se mogao dobiti samo preformuliranjem pitanja, naprimjer, pitanjem nekome tko je istinski uronjen u moderno obrazovanje: biste li bili zadovoljni kad biste nakon smrti nastavili postojati samo kao koncept, kao ideja? - Nakon smrti bi se osjećali potpuno nestvarno. To nije bio slučaj sa skolastičarima realistima. Za njih su koncepti i ideje još uvijek bili toliko stvarni da se ne bi osjećali potpuno izgubljenima u kozmosu ako bi nakon smrti bili samo koncepti ili ideje. Ovaj srednjovjekovni, skolastički realizam, kao što sam rekao, nije nastavljen. U modernom svjetonazoru sve je nominalizam. Sve više i više, sve je postalo nominalizam. A moderni čovjek

- iako to ne zna jer se više ne bavi takvim konceptima - u velikoj mjeri je nominalist.

Sada, ovo ima određeno dublje značenje. Moglo bi se reći: sam prijelaz iz realizma u nominalizam - čak bih rekao trijumf nominalizma u modernoj civilizaciji - znači da je čovječanstvo postalo potpuno nemoćno u pogledu shvaćanja duhovnog. Jer, naravno, kao što ime Schmidt nema nikakve veze s osobom koja stoji pred nama i kojoj je nekada nekako dano ime Schmidt, tako isto nema nikakve veze ni sa zamišljanjem koncepta, ideje - vuka, lava - kao pukih imena, kao da to ima ikakvo značenje za stvarnost. Čitav gubitak duhovnosti moderne civilizacije izražava se u prijelazu iz realizma u nominalizam. Jer vidite, kada realizam izgubi svoje značenje, i pitanje izgubi cijelo svoje značenje. Ako još uvijek u kamenu, u biljkama, u životinjama, u fizičkom ljudskom biću, pronalazim stvarne ideje - ili bolje rečeno, pronalazim ideje kao stvarnosti - tada mogu pitati jesu li te misli koje žive u kamenu, koje žive u biljkama, jesu li to nekada bile misli božanskog bića koje je tvorac kamenja i biljaka. Ali ako u idejama i konceptima vidim samo imena koja ljudi daju kamenju i biljkama, tada sam odsječen od veze s božanskim bićem; više ne mogu govoriti o tome da bih na bilo koji način stupio u odnos s božanskim bićem putem svog razumijevanja.

Ako sam skolastičar realist, onda kažem: uranjam u svijet kamena, uranjam u svijet biljaka, uranjam u svijet životinja. Promatram kvarc, cinober, malahit; promatram ljiljane, tulipane; promatram vukove, hijene, lavove. Upijam te misli iz onoga što percipiram svojim osjetilima. Ako su te misli ono što je božanstvo izvorno stavilo u kamenje, biljke i životinje, mislim prema mislima božanstva, odnosno u svom mišljenju stvaram vezu s božanstvom.

Ako stojim na Zemlji kao izgubljen čovjek, i zato možda, recimo, u riječi 'lav' malo oponašam lavlju riku, čak sam i samom lavu dao to ime, onda u mom razumijevanju nemam nikakve veze s božansko duhovnim začetnikom. To jest, moderno čovječanstvo izgubilo je sposobnost da pronađe nešto duhovno u prirodi, a posljednji trag toga izgubljen je sa realizmom skolastike.

Ako se sada vratimo u ona vremena koja su, putem drevne vidovitosti, imala uvid u pravu prirodu takvih stvari, otkrit ćemo da je drevno misterijsko gledanje otprilike sljedeće. Drevno gledanje misterija u svim stvarima vidjelo je kreativni, stvaralački princip, koji je prepoznavalo kao princip Oca. I prelaskom iz osjetilno percipiranog u nadosjetilno, zapravo se osjećalo: prelazilo se na božanski princip Oca. Stoga su stare ideje i koncepti skolastičkog realizma, bili posljednja stvar koju je čovječanstvo tražilo u stvarima prirode kao princip Oca.

Tek kada je skolastički realizam izgubio svoje značenje, uistinu je započela mogućnost govora o ateizmu unutar europske civilizacije. Jer sve dok se u stvarima još mogla pronaći realna misao, nije se moglo govoriti o ateizmu.

Činjenicu da su među Grcima već postojali ateisti treba shvatiti na pravi način da, prvo, nisu bili pravi ateisti poput novijih; nisu bili sasvim nedvosmisleni ateisti. Ali također treba reći da se u Grčkoj često pojavljivao prvi tračak ateizma, kao iz temeljne ljudske emocije, za stvari koje su tek kasnije pronašle svoju pravu osnovu u ljudskom razvoju. A pravi teorijski ateizam se zapravo pojavio tek s padom realizma, skolastičkog realizma.

Ali u stvarnosti, ovaj skolastički realizam još je živio isključivo u božanskom principu Oca, iako se misterij na Golgoti već dogodio trinaest ili četrnaest stoljeća ranije. Misterij na Golgoti - kako sam često navodio - u biti je shvaćan samo kroz prizmu drevnog razumijevanja. Stoga su oni koji su nastojali shvatiti ovaj misterij Golgote, koristeći ostatke drevne misterijske mudrosti Boga Oca, u stvarnosti u Kristu prepoznali samo Sina Oca.

Molim vas, obratite pozornost na ideje koje ćemo razviti. Promislite ovo: rečeno vam je nešto o izvjesnom Mülleru, i u biti sve što vam je rečeno je: on je sin starog Müllera. Ne znate puno više o Mülleru osim da je sin starog Müllera. Od osobe koja vam to govori, želite saznati više. Ali uvijek vam se kaže samo: da, stari Müller, on je taj i taj. A onda nabraja svakakve karakteristike, i onda kaže: pa, mladi Müller je jednostavno njegov sin. Otprilike je tako bilo u vrijeme kada su ljudi još uvijek govorili o misteriju Golgote prema starom principu Oca. Prirodu su karakterizirali govoreći: božanski, stvaralački princip Oca živi u njoj, a Krist je sin. U biti, čak ni najjači realisti nisu došli do druge karakterizacije Krista nego da je on sin Oca. To je bitno.

I onda, kao svojevrsna reakcija na svu tu gradnju koncepata, koji su se, iako ostajući vjerni struji koja je proizašla iz misterija na Golgoti, ipak shvaćali prema načelu Oca, pojavila se svojevrsna protustruja koja se tijekom prijelaza iz srednjovjekovnog u novi život, uspostavila kao evangelički princip, kao protestantizam i tako dalje. Jer, uz sve ostale karakteristike svojstvene ovom evangelizmu, ovom protestantizmu, jedna od glavnih jest ta da se veći naglasak stavljao na predstavljanje samog Krista u njegovom biću. Nisu pribjegli staroj teologiji, koja je, temeljena na načelu Oca, u Kristu vidjela samo Sina Očeva, već su se okrenuli samim evanđeljima, kako bi iz izvještaja o Njegovim djelima i priopćavanjima Njegovih riječi, upoznali Krista kao neovisno biće. To leži u osnovi Wycliffa, škole mišljenja Komenskog, a također i njemačkog protestantizma: predstaviti Krista kao neovisno, samostalno biće.

Ali do tada je vrijeme duhovnog razumijevanja bilo završeno. Nominalizam je u biti obuzeo sve, pa se božanski duhovni aspekt Krista više nije nalazio u evanđeljima. A u modernoj teologiji taj se božanski duhovni aspekt sve više gubio. Krist je, kao što sam često spominjao, čak i za teologe, postao jednostavan čovjek iz Nazareta.

Doista, ako uzmete u obzir Harnackovu knjigu 'Bit kršćanstva', tamo ćete čak vidjeti značajnu regresiju, jer moderni teolog, Krista ponovno zamišlja prema načelu Oca. I moglo bi se zamijeniti, 'Krist' s 'Bog Otac', gdje god se to pojavljuje u knjizi Harnacka 'Bit kršćanstva', a razlika bi bila zanemariva.

Dokle god je mudrost Oca predstavljala Krista kao Sina božjega, čovjek je imao gledanje koje je, u određenom smislu, bilo usmjereno na stvarnost. Ali kada je netko htio shvatiti samog Krista u njegovoj božansko duhovnoj biti, već je izgubio duhovno razumijevanje; nije se mogao približiti Kristu. I bilo je vrlo zanimljivo, naprimjer - ne znam jesu li mnogi primijetili - kada je jedna osoba koja je u početku htjela sudjelovati u pokretu za vjersku obnovu, ali na kraju nije, tada je glavni pastor u Nürnbergu Geyer, održao predavanje u Baselu i otvoreno rekao: mi moderni protestantski teolozi zapravo nemamo Krista; imamo samo univerzalnog Boga. - Geyer je to rekao jer je iskreno priznao da, iako svi govore o Kristu, u stvarnosti je ostao samo princip Oca. To je povezano s činjenicom da čovjek, koji još uvijek gleda u prirodu svojim duhom - s njim je rođen - zapravo u prirodi može pronaći samo princip Oca; međutim, od propadanja skolastičkog realizma, ni to više nije slučaj. Stoga se princip Oca ne nalazi, i pojavili su se ateistički stavovi.

Ali ako netko ne želi ostati pri karakterizaciji Krista samo kao Sina božjega, već ovog Sina želi shvatiti u Njegovoj vlastitoj biti, onda sebe ne smije jednostavno prihvatiti kao čovjeka kakav se rodi, već mora doživjeti neku vrstu unutaršnjeg, ma koliko slabog, buđenja tijelom svog zemaljskog života. Prvo mora razmotriti sljedeće stvarnosti svijesti. Mora si reći: ako jednostavno ostaneš čovjek kakav si se rodio, promatraš prirodu kakvu ti oči i druga osjetila pokazuju, i ako zatim taj aspekt prirode ispituješ svojim intelektom, danas nisi potpuni čovjek. Ne možeš se u potpunosti osjećati kao čovjek; prvo moraš u sebi nešto probuditi, što leži dublje. Ne možeš biti zadovoljan samo s onim što se u tebi rodilo. Moraš svjesno iz sebe ponovno iznijeti nešto što leži dublje u tebi.

Moglo bi se reći: ako se danas osoba odgaja samo prema njezinim urođenim predispozicijama, zapravo se ne odgaja u potpunog čovjeka; već samo ako se uspije naučiti da mora tražiti nešto u dubini svog bića, nešto što izvlači iz dubina, što je poput unutaršnjeg svijetla, koje se pali tijekom zemaljskog života.

Zašto je to tako? Zato što je Krist prošao kroz misterij Golgote i povezan je sa zemaljskim životom, živeći u dubinama ljudi. I kad netko poduzme ponovno buđenje u sebi, pronalazi živog Krista, koji ne ulazi u običnu svijest, u urođenu svijest i svijest razvijenu iz nje, već se mora izvući iz dubina duše. Buđenje Krist svijesti mora se dogoditi u duši. Tako da se istinski može reći: tko ne pronađe Oca, na neki način se rađa s nedostacima, nije zdrav. Biti ateist znači na određeni način biti tjelesno bolestan, svi ateisti su na određeni način tjelesno bolesni. Ne pronaći Krista je sudbina, a ne bolest, jer

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

je pronaći Krista iskustvo, a ne puko promatranje. Princip Oca se pronalazi promatranjem onoga što bi čovjek zapravo trebao vidjeti u prirodi. Krist se pronalazi samo kroz iskustvo ponovnog rođenja. U tom iskustvu ponovnog rođenja, Krist se pojavljuje kao neovisno biće, ne samo kao Sin Oca. Jer tada uči spoznati: ako se, kao moderan čovjek, drži samo Oca, onda se ne može u potpunosti osjećati kao čovjek. Stoga je Otac poslao Sina, kako bi Sin na Zemlji mogao dovršiti njegovo djelo. Osjećate li kako, dovršavajući Očevo djelo, Krist postaje neovisno biće?

Ali u osnovi, u današnje vrijeme, samo kroz znanost duha sposobni smo razumjeti cijeli proces uskrsnuća - razumjeti ga praktično, razumjeti ga iskustveno. Jer znanost duha, upravo takva iskustva nastoji dovesti do svjesne spoznaje, iskustva koja osvjetljavaju Krist iskustvo. I stoga se može reći: s trendom skolastičkog realizma, mogućnost spoznaje principa Oca je iscrpljena. S onim realizmom koji ponovno prepoznaje duh kao nešto stvarno, a koji je antropozofski realizam, s tim realizmom Sin će konačno biti prepoznat u svojoj samostalnoj suštini, Krist će tek tada postati cjelovito biće. Kroz to će na samostalan način, božansko duhovno biti ponovno otkriveno u Kristu.

U ranijim vremenima, princip Oca uistinu je igrao najveću zamislivu ulogu. Teologija, koja se razvila iz drevne mudrosti misterija, prvenstveno se zanimala za taj princip. O čemu su razmišljali? Je li Sin vječno jedno s Ocem ili je nastao u vremenu, rođen u vremenu? Razmišljali su o podrijetlu od Oca. Pogledajte na raniju povijest dogme: svugdje se naglasak stavljao na prirodu podrijetla Krista. A kada je dodana treća forma, Duh, postavilo se pitanje je li Duh proizašao od Oca sa Sinom, ili kroz Sina i tako dalje. Uvijek je bitna genealogija, ove tri božanske osobe, odnosno to kakvo je podrijetlo, odnosno što je obuhvaćeno principom Oca.

Tijekom razdoblja sukoba između skolastičkog realizma i skolastičkog nominalizma, ovi stari koncepti o podrijetlu Sina od Oca, i podrijetlu Duha od Oca i Sina, nisu bili održivi. Jer, vidite, sada su postojala tri entiteta. Ta tri entiteta, koja predstavljaju božanske osobe, trebala su činiti jedno božanstvo. Realisti su tri božanske osobe svrstali u jednu ideju; za njih je ta ideja stvarna. Stoga je za njihovo razumijevanje jedan Bog bio stvaran. Nominalisti, međutim, nisu mogli pomiriti tri osobe jednog Boga, jer su sada imali Oca, Sina i Duha svetoga, ali svrstavajući ih zajedno, to je bila samo riječ, imenica, i tako su se tri božanske osobe za njih raspale. I tako je vrijeme u kojem je skolastički realizam bio u sukobu sa skolastičkim nominalizmom, bilo ujedno i vrijeme u kojem nitko nije znao kako pravilno povezati koncept s božanskim Trojstvom. Tako je izgubljeno živo razumijevanje ovog božanskog Trojstva.

Kad je nominalizam trijumfirao, takvi su koncepti postali potpuno besmisleni. Ljudi su jednostavno usvojili stare koncepte, ovisno o svojoj

sklonosti jednoj ili drugoj tradicionalnoj konfesiji, ali nisu mogli stvarno shvatiti njihovo značenje. A kada je u protestantskoj ispovijesti Krist više gurnut u prvi plan, ali - budući da su bili uhvaćeni u nominalizam - Njegova božansko duhovna bit više nije mogla biti shvaćena, onda ljudi jednostavno nisu mogli razumjeti nijedan koncept o tri osobe. Stara dogma o Trojstvu se raspala.

Ove stvari, koje su u vrijeme kada su duhovni osjećaji još uvijek imali veliko značenje za ljude, ove stvari koje su igrale glavnu ulogu u unutarnjoj sreći i nesreći ljudske duše, ove su stvari potpuno potisnute u drugi plan dobom modernog filistarstva. Uostalom, što zanima modernog čovjeka, osim ako nije zaokupljen teološkim raspravama o odnosu između Oca, Sina i Duha svetoga? Vjeruje da je dobar kršćanin, ali pitanje kako stvari stoje s Ocem, Sinom i Duhom svetim, ga ne muči previše. Postao je filistar. Stoga se doba nominalizma doista može nazvati dobom filistarstva za europsku civilizaciju. Jer filistar je ona osoba kojoj nedostaje istinska osjetljivost za duhovno koje se uvijek budi, koja u biti živi unutar rutine. Ljudski život ne može u potpunosti postojati bez duha. Filarstar bi najradije u potpunosti bio bez duha: ustati bez duha, doručkovati bez duha, ići u ured bez duha, ručati bez duha, igrati biljar poslijepodne bez duha i tako dalje; on bi najradije sve radio bez duha. Ali nesvjesno, duh prožima sav život. Filarstar jednostavno ne obraća pažnju na to; to ga ne zanima.

Dakle, može se reći da antropozofija, u tom pogledu, mora imati ideal da ne gubi iz vida univerzalno božansko. Ne gubi, jer božansko duhovno pronalazi u Bogu Ocu, a također, odvojeno od njega, božansko duhovno pronalazi u Bogu Sinu. Ona je otprilike u sljedećem položaju, ako usporedimo njezine stavove s ranijim znanjem o Ocu: želim reći - molim vas, nemojte se uvrijediti na pomalo trivijalan izraz - da je spoznaja Oca, od svih stvari, za Krista prvenstveno pitala: tko je Njegov otac? - Ako dokažemo tko mu je otac, onda imamo znanje o Njemu. Ako mu znamo oca, znamo o Njemu. - Antropozofija je naravno smještena unutar modernog života. Razvijajući razumijevanje prirode, morala je, naravno, nastaviti razumijevanje Oca. Ali razvijajući znanje o Kristu, ona u prvom redu polazi samo od Krista. Proučava, ako smijem tako reći, povijest, u povijesti pronalazi silazni razvoj, pronalazi misterij Golgote, a odatle uzlazni razvoj; u misteriju Golgote pronalazi središte i smisao sve ljudske povijesti na Zemlji. Dakle, proučavajući prirodu, antropozofija uskrsava drevni princip Oca. Ali proučavajući povijest, pronalazi Krista. Sada je spoznala dvije različite stvari. I to je kao da putujem u grad A i tamo upoznam starijeg čovjeka, zatim putujem u grad B i tamo upoznam mlađeg čovjeka. Upoznajem starijeg čovjeka, upoznajem mlađeg čovjeka, svakog zasebno. U početku me u potpunosti zanimaju sami po sebi. Kasnije primjećujem određenu sličnost. Istražujem tu sličnost i otkrivam da je mlađi čovjek sin starijeg čovjeka. Isto je i s antropozofijom. Ona upoznaje Krista, upoznaje Oca, a tek kasnije

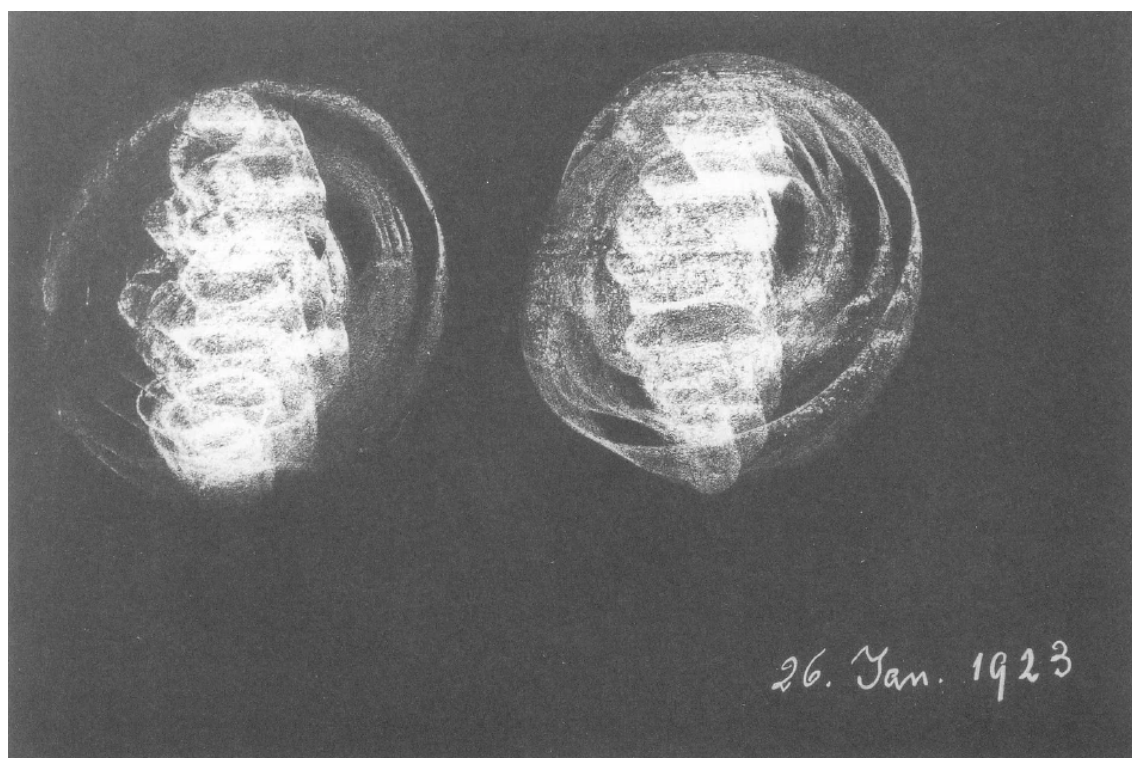
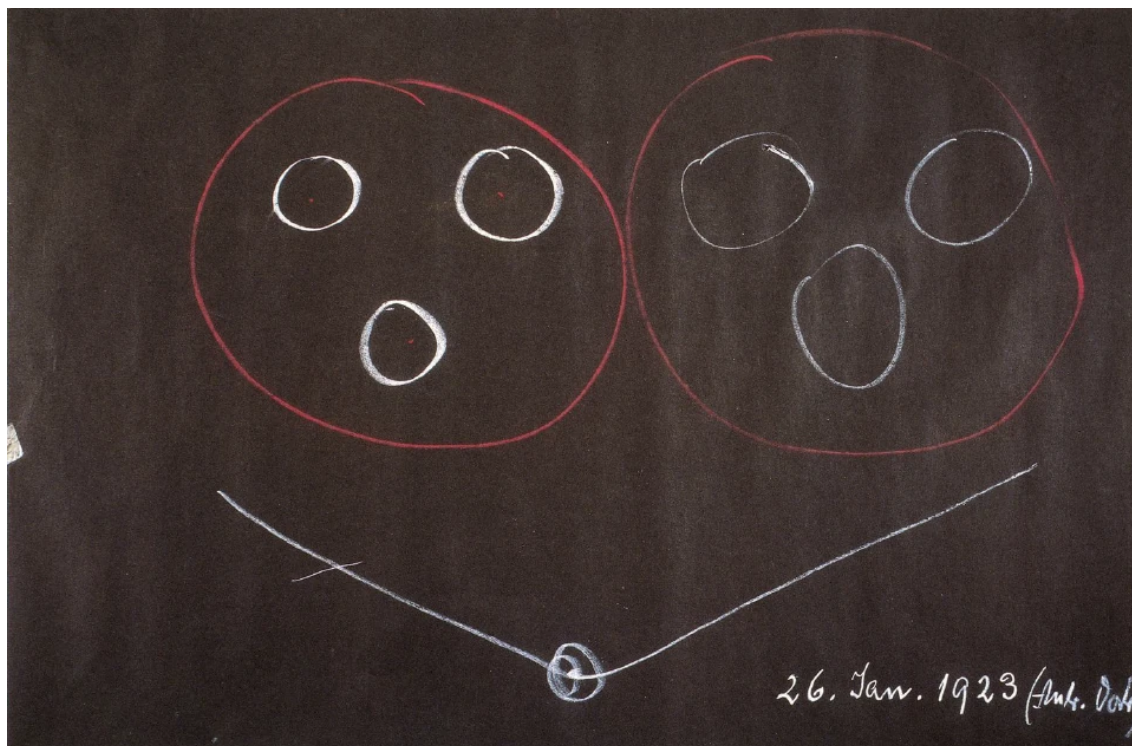
saznaje o odnosu između njih dvoje; dok je drevna mudrost Oca nastala od Oca, i o odnosu učila kao o izvornom.

Vidite, u odnosu na sve stvari, antropozofija zapravo mora krenuti novim putem, i doista je potrebno naučiti preispitati i ponovno proživljavati većinu stvari, ako netko želi ući u oblast antropozofije. Za antropozofiju nije dovoljno da, s jedne strane, antropozofi svoj svjetonazor gledaju više ili manje materijalistički, ili više ili manje u skladu sa starim, tradicionalnim vjerovanjima, a zatim se okreću nečemu drugom - naime, antropozofiji - jer im se sviđa više od neke druge doktrine. Ali tako stvari ne stoje. Ne smije se jednostavno kretati od jedne slike do druge, od materijalističke, monističke slike do antropozofske slike i reći si: pa, antropozofska slika mi se više sviđa. - Umjesto toga, morate si priznati: ono što ti omogućuje da gledaš monističku-materijalističku sliku ne omogućuje ti da gledaš antropozofsku sliku.

Teozofi su vjerovali da im promatranje materijalističko-monističkog svjetonazora omogućuje percipiranje duhovnog. Otuda taj neobičan fenomen: u monističko-materijalističkom svjetonazoru govore o tome da je sve materija, i čovjek je sastavljen isključivo od materije; postoji živčana materija, krvna materija i tako dalje - sve je materija. Teozofi - mislim na članove Teozofskog društva - kažu: ne, to je materijalističko gledanje; postoji duh. - Ali sada počinju opisivati čovjeka prema duhu: fizičko tijelo - gusto; sada etersko tijelo - tanje, ali magla, tanka magla, u stvarnosti sasvim materijalističke predodžbe. Sada astralno tijelo - to je opet tanje, ali to je samo tanja materija i tako dalje. Penjete se takvim ljestvama, ali to je samo uvijek tanja materija. Da, to je također materijalizam, jer uvijek završite s materijom, iako sve tanjom materijom. To je materijalizam; oni to jednostavno zovu duhom. Materijalizam je, barem, iskren, i naziva to materijom, dok se tamo ono što se shvaća materijalno, označava imenom duh. Mora se priznati da duhovno treba preispitati; naučiti gledati na duhovno na drugačiji način nego se gledalo na materijalno.

U Teozofskom društvu, priča je u jednom trenutku postala posebno zanimljiva. Materijalizam govori o atomima. Ti su atomi predstavljeni na razne načine, a jaki materijalisti, koji su uzimali u obzir materijalna svojstva tijela, na kraju su razvili svakakve ideje o atomima. Između ostalog, jedna je osoba jednom predložila atomsku teoriju u kojoj je atom prikazan kao da je u nekoj vrsti vibracijskog stanja, kao da se unutar njega nalazi tanka materija u spiralnim vibracijama. A ako pogledate Leadbeaterove atome, otkrit ćete da upravo tako izgledaju. Nedavno je članak u engleskom časopisu pokrenuo pitanje, je li ovaj atom Leadbeatera zapravo 'viđen' ili je vidovitost Leadbeatera bila ograničena samo na čitanje ove knjige i njezino prevođenje u spiritualizam.

Ova pitanja moraju se shvatiti vrlo ozbiljno. Tu se radi o preispitivanju sebe kako bi se vidjelo držimo li se još uvijek materijalizma, samo pripisujući duhovna imena materijalnom svijetu. Propitivanje mišljenja i osjećaja - to je ono što je potrebno ako se želi doći do istinski duhovnog svjetonazora. Tek tada se može steći pogled, perspektiva, za praksu onoga čemu se mora težiti u procesu iskupljenja grijeha u suočenju s Padom.

XII. DVANAESTO PREDAVANJE

Dornach, 28. siječnja 1923.

Ako se osvrnemo na one osobe koje su iskusile noviji duhovni život, koje su razvile osjećaj kako se taj današnji duhovni život može djelatno nositi u sebi - pod 'današnji' mislim naravno, na desetljeća u kojima živimo - tada se, među ostalima, naravno, nailazi na dvije osobe: Hermana Grimma, koji je također često spominjan ovdje u ovom društvu, i drugu, Friedricha Nietzsche.

U oba slučaja može se reći da su pokušali uroniti u duhovni život sadašnjice. Pokušali su osjetiti kako čovjek u svojoj duši može doživjeti ono što se danas duhovno događa. I kod Hermana Grimma, čovjeka očarava način kako je prikazivao ljude, ili čak pojedince, iz te istančane svijesti vremena. Kod Nietzschea više privlači pomnije promatranje kako se on sam osjećao unutar tog doba. Kad slušamo Herman Grimmove opise suvremenih ljudi općenito ili pojedinaca, uvijek imamo sliku pred očima; opis se pretvara u sliku. I ta slika, čini mi se, slika je čovjeka, ljudske figure, koja na leđima vuče ogroman teret. Ne mogu se ni oteti dojmu da je ovo prava slika za inače izvrsnu knjigu Hermana Grimma o Michelangelu. Kada čitate ovu knjigu o Michelangelu Hermana Grimma, zasigurno dobivate svakakve divne dojmove, ali u konačnici, Michelangelo iz knjige izlazi kao čovjek koji se umorno vuče, noseći težak teret na leđima. I sam Herman Grimm je imao taj osjećaj, kako je često govorio: mi moderni ljudi, rekao je, vučemo previše povijesti za sobom.

Mi, moderni ljudi, čak i ako smo bili lijeni u školi i nismo upili ništa povijesti, kako se to obično kaže, još uvijek nosimo previše povijesti sa sobom, kroz sve što je na nas ostavilo dojam od šeste godine nadalje. Nismo slobodni; nosimo prošlost na leđima.

A kad skrenete pogled s Herman Grimma i okrenete se Nietzscheu, sam Nietzsche doima se kao osobnost koja pomalo histerično tetura kroz svijet, neprestano se tresući nad duhovnim životom sadašnjice. A kad ga bolje pogledate, bilo da planinari Italijom, ili šeta Sils Marijom: on se trese. Ali on se također trese na takav način da prednji dio tijela drži lagano pognutim. A kad pogledate zašto se trese, shvatite da on zapravo želi otresti povijest, ono što čovjek nosi na leđima kao svoju povijesnu prtljagu.

I on se tako osjećao, jer je u relativno mladoj dobi napisao traktat 'O upotrebi i nedostacima povijesti za život', koji u biti kaže: ljudi sadašnjosti, skinite povijest s leđa, jer gubite život kada je stalno nosite sa sobom. Ne znate kako živjeti u sadašnjosti. U svakoj prilici pitate: kako su to radili stari? - ali ništa od svojih izvornih misli, osjećaja i želja ne iznosite na

Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

površinu na kreativan način, kako biste mogli istinski živjeti kao ljudi sadašnjosti.

Ove dvije slike koje prikazuju ljude - Herman Grimm koji ih uvijek prikazuje s golemim teretom na leđima, i Nietzsche, koji se otresa tog tereta - ovih dviju slika nemoguće se riješiti kada se razmatra cjelokupni karakter duhovnog života u posljednjoj trećini 19. i početku 20. stoljeća. A kada se dublje zađe, otkriva se kako moderno čovječanstvo dahće pod tom povijesnom težinom. Moglo bi se reći: moderno čovječanstvo izgleda kao pas koji je jako uzbuđen, a zatim pravi određene geste jezikom; tako moderno čovječanstvo izgleda pod teretom povijesti. Da, ako se bolje pogleda, postaje zapanjujuće jasno kako ljudi zapravo dahću i teturaju pod težinom povijesti.

Pogledajmo pretpovijesne ljude - moramo, pak, promatrati pretpovijesna vremena prema navikama vremena, jer je modernim ljudima izvanredno teško steći razumijevanje ako se ne iznesu barem slike davnih vremena. Predstaviti to danas istinski je moguće napraviti samo ako se pokaže što su stari ljudi radili, a što mi ne. Sada, krenimo s takvim razmatranjem, a zatim se izravno uhvatimo u koštac s poviješću.

Stari, kada su promatrali prirodu, stvarali su mitove; iz svojih kreativnih duševnih snaga oblikovali su mitove. Duši su mogli predstaviti ono što se događa u prirodi na živ, suštinski način. Moderni ljudi više ne mogu stvarati mitove. Oni ne stvaraju mitove. Ako i pokušaju tu i tamo, oni su književni, novinarski, drveni. U prvom redu čovječanstvo je zaboravilo kako utjeloviti ono živo u kreativnom svijetu kroz mitove. Moderni ljudi mogu, u najboljem slučaju, interpretirati stare mitove, kako kažu. Zatim, kada čovjek više nije mogao stvarati mitove, barem se okrenuo povijesti. To nije bilo tako davno. Ali izgubivši moć stvaranja mitova, više nije mogao učiniti ništa smisleno s poviješću. I tako se dogodilo da su u 19. stoljeću, naprimjer, u području prava, ljudi izjavili: da, ne možemo stvarati pravo, moramo proučavati povijesno pravo. Škola povijesnog prava nešto je vrlo neobično; to je priznanje nekreativne prirode modernog čovjeka. On kaže da ne može stvarati pravo, pa mora proučavati povijest prava, i širiti to pravo koje uči iz povijesti. To je bilo nešto što je posebno u Srednjoj Europi bilo rašireno početkom 19. stoljeća: uvjerenje da se nije sposobno živjeti kao čovjek današnjice, da se želi živjeti samo kao čovjek povijesti.

I Nietzsche, koji je usred ovog beskrajnog stvaranja povijesti to još uvijek morao učiti, htio se toga otresti i napisao je svoju knjigu 'O upotrebi i štetnosti povijesti za život'. Činilo mu se da kada se osvrne na svoje studentske dane i sve što su mu pričali o davnim vremenima, kaže: ne možeš disati, sve je to prašina, oduzima ti dah. Dalje s poviješću! Život umjesto povijesti!

A onda je došlo kasnije razdoblje 19. stoljeća. Iz prevladavajućeg povijesnog raspoloženja, pojavio se strah. I taj se strah manifestirao u škrgutanju zubima ljudi pri samoj pomisli na bilo kakav uvid ljudi u prirodnu egzistenciju. Postupno, to je nazvano antropomorfizmom. U davna vremena, ljudi su lako projicirali svoja ljudska iskustva na prirodu, jer su znali da dolazi od božanskog. Priroda također dolazi od božanskog. Dakle, povezivanjem vlastite čovječnosti, koja je božanska, s čovječnošću u vanjskom svijetu, dolazi se do istine. Ali čak bi i najmodernijem čovjeku zadrhtali zubi i naježio bi se kada bi shvatio: tu je negdje prisutan antropomorfizam! Razvio bi strašan strah od antropomorfizma.

I mi još uvijek živimo u tom strahu od antropomorfizma, nesvjesni zapravo da se stalno bavimo antropomorfizmom tamo gdje to ne shvaćamo. Kada u fizici govorimo o elastičnosti dviju sfera, riječ 'udar' sadrži nešto - jer udar može biti i udarac u rebro nanesen vlastitom rukom - što udar prebacuje u područje elastične sile. Ali to se ne primjećuje. Primjećuje se tek kada se uvede ljudski element u upravljanje svijetom. To jest, ono što se razvilo iz historicizma jest duboki strah od antropomorfizma. I ljudi zasigurno žive u tom strahu danas.

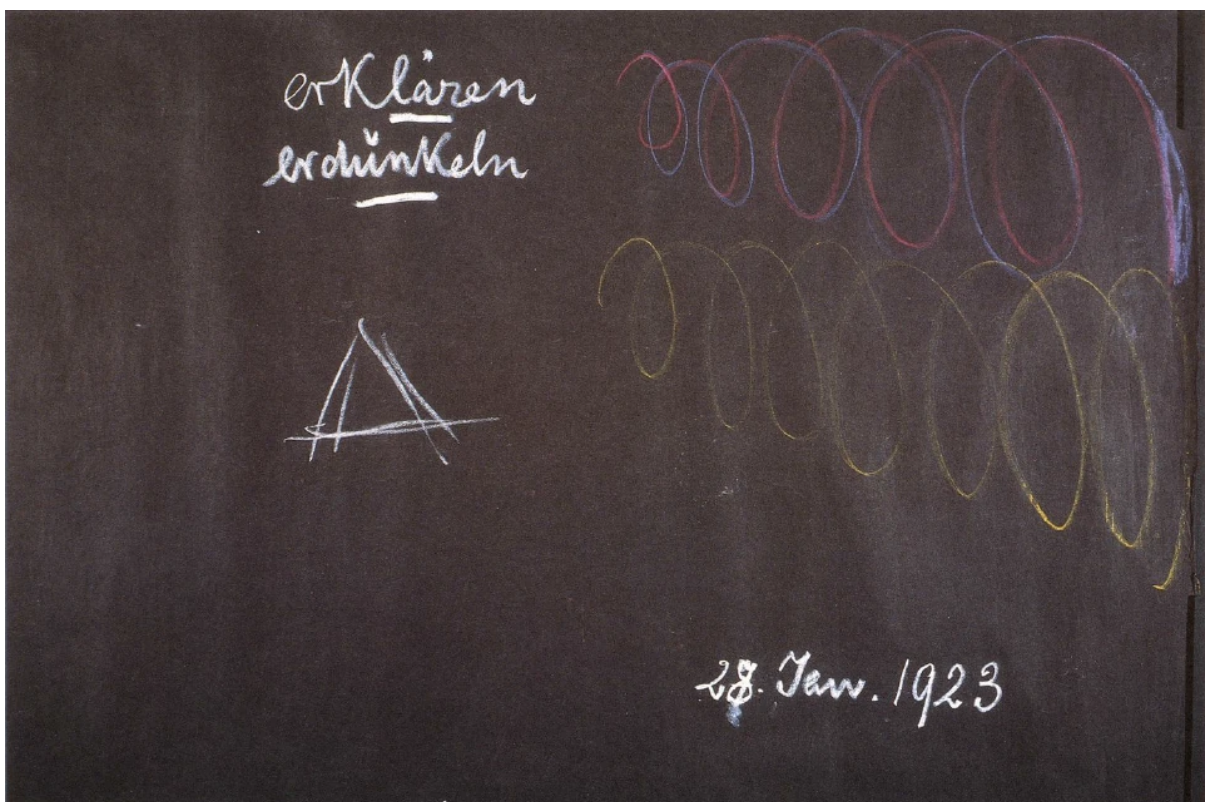
Ali time ljudi prekidaju sve mostove do vanjskog svijeta. I prije svega, prekidaju vezu sa živim razumijevanjem bića Krista. Jer Krist mora živjeti kao živo biće, ne samo kao netko tko je prepoznat kroz povijest. Stoga današnji zadatak nije jednostavno odbaciti povijest, ne samo interpretirati i odbaciti njezinu moć stvaranja mitova, već zaroniti još dublje u tajne nego što interpretacija dopušta.

Kada se želi govoriti o bilo čemu vezanom uz težnje ljudi danas, uglavnom ne govorimo iz svježije perspektive neposredne sadašnjosti, već interpretiramo Parsifala ili neku stariju figuru. Interpretiramo, objašnjavamo. Ali ovo objašnjavanje uopće nije objašnjavanje, ono je zamagljivanje, jer ništa ne postaje jasno ili svijetlo, kroz ovu vrstu objašnjavanja; umjesto toga, sve postaje sve mračnije.

Razlog svemu tome leži u činjenici da nam danas nedostaje hrabrosti, na dva fronta, da istinski shvatimo svijet svojim dušama. S jedne strane, uspostavili smo pogled na prirodu, koji napreduje od stanja maglice preko složenog stanja do konačne toplinske smrti. Unutar toga za moralni svijet nema mjesta, pa se ostaje unutar područja apstrakcije. To sam već spomenuo. Modernom čovjeku nedostaje sposobnost prepoznati, da ono što uspostavlja svojim moralnim impulsima, da su uzroci budućih posljedica, koje će postati vidljive, koje su stvarne. To razumijevanje je izgubljeno s padom skolastičkog realizma, koji sam spomenuo jučer.

Kao rezultat toga, sve što predstavlja moralne impulse postalo je nešto puko konceptualno, s čime ljudi, kao s višim prirodnim poretком, ne znaju ništa.

Čovjek može najviše gledati u stanje u koje će se Zemlja transformirati. Ako je iskren, tada si mora reći: ovo je veliko groblje. Tu će također biti pokopani moralni ideali koje su ljudi osmislili. On također nema iskrenu ideju o tome kako će iz umiruće Zemlje izrasti novi svijet, svijet koji će biti potpuno razvijeni proizvod moralnih impulsa koje ljudi trenutno njeguju. Čovjeku danas nedostaje hrabrosti da svoje moralne impulse shvati kao sjeme budućih svjetova. To je, s jedne strane, ključno. Ali postoji nešto drugo što danas zahtijeva još veću hrabrost. S jedne strane, imamo moralni poredak svijeta, za koji moramo misliti da nije samo apstraktan pojam, već povezan sa stvarnošću, i koji će, nakon što fizički svijet nestane, postati novi fizički svijet. Ako nam nedostaje hrabrosti da to shvatimo, imat ćemo još manje hrabrosti za nešto drugo.

S druge strane, vidimo prirodni poredak. Taj prirodni poredak, koji stoji nasuprot moralnom poretku, donio nam je veličanstvenu prirodnu znanost, divljenja vrijednu prirodnu znanost. Ali razmotrimo danas glavni impuls prirodne znanosti. Taj glavni impuls prodire u sve krugove. Rekao bih da prosječni poljoprivrednik danas, zna više o onome što širi znanstveni svjetonazor nego duhovni svjetonazor. Ali pod kojim se okolnostima razvila moderna znanost? To se posebno dobro može ilustrirati jednim primjerom, jer je kod tog primjera razvoj izvanredno brz. Tek je na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće počelo nastajati ono što sada prožima cijelu našu vanjsku kulturu kao sastojak kulture. Zamislite samo ogromni kontrast! Sjetite se onog fizičara koji je secirao žablji batak: stavio je metal s njegovog prozorskog poklopca između žabljih bataka - žablji batak se trznuo, i tako je otkriven

elektricitet. Koliko je to davno bilo? Ni stoljeće i pol. A danas je elektricitet sastojak kulture. Ali ne samo sastojak kulture. Vidite, kada su ljudi mojih godina još bili mladi jazavci, nikome u području fizike nije palo na pamet govoriti o atomima na bilo koji drugi način osim kao o sićušnim, neelastičnim, ili čak elastičnim sferama koje se međusobno sudaraju i tako dalje, a zatim su izračunavali rezultate tih sudara. Tada nikome ne bi palo na pamet zamisliti atom tako jednostavno kao što ga mi danas zamišljamo: kao elektron, kao entitet koji se u potpunosti sastoji od elektriciteta.

Misao ljudi potpuno je zaokupljena elektricitetom, i to u relativno kratko vrijeme. Danas govorimo o atomima kao nečemu u čemu se elektricitet distribuira oko neke vrste malog sunca, oko središnje točke; govorimo o elektronima. Dakle, kada pogledamo funkcioniranje svijeta, sumnjamo da je elektricitet posvuda. Ovdje je vanjska kultura već povezana s mišljenjem. Ljudi koji nisu bili izloženi električnom svijetu, ne bi zamišljali atome kao električki nabijene.

A ako se sada pogledaju ideje koje su postojale prije doba elektriciteta, može se o njima reći: one su misliocu prirode još uvijek davale slobodu da unutar prirode zamisli duhovno, barem apstraktno. - Sitni ostatak skolastičkog realizma još je uvijek postojao. Ali elektricitet je modernom čovjeku išao na živce, i iz živaca izbacio sve što je bilo usmjereno na duhovno.

To je otišlo i dalje. Sva iskrena svjetlost koja preplavljuje univerzum postupno je oklevetana, optužena da je nešto slično elektricitetu. Kad čovjek danas govori o tim stvarima, nekome čija je glava potpuno uronjena u val električne kulture, prirodno se čini da govori potpune gluposti. Ali to je zato što se ta osoba, s glavom koja to vidi kao glupost, vuče s isplaženim jezikom poput psa koji se sav ugrijao, opterećen težinom povijesti i pritisnut povijesnim konceptima, nesposoban govoriti iz neposredne sadašnjosti.

Jer vidite, s elektricitetom se ulazi u oblast koja se imaginativnom pogledu predstavlja drugačije od drugih oblasti prirode. Sve dok se čovjek nalazio u području svjetlosti, u svijetu zvuka, to jest u optici i akustici, nije trebalo moralno prosuđivati što su mu kamen, biljka i životinja otkrivali u svijetlu kao boje, u svijetu zvuka kao zvukove, jer je imao slabašan odjek stvarnosti konceptata i ideja. Ali elektricitet je potjerao taj odjek. I ako, s jedne strane, danas za svijet moralnih impulsa ne možemo pronaći stvarnost, onda, s druge strane, još manje možemo pronaći moral u području onoga što danas smatramo najvažnijim sastojcima prirode.

Ako netko danas moralnim impulsima pripisuje stvarnu učinkovitost, tako da oni posjeduju moć, poput sjemena biljke, da kasnije postanu osjetilna stvarnost, onda se smatra polubudalom. Ali ako bi se danas pojavio netko i moralne impulse pripisao prirodnim pojavama, onda bi se smatrao potpunom budalom. Ipak, svatko tko je ikada svjesno osjetio električnu

struju koja teče kroz njegov živčani sustav, zna da elektricitet nije samo prirodna struja, već da je elektricitet u prirodi istovremeno i moralna sila, i da u momentu kada uđemo u oblast elektriciteta, istovremeno ulazimo u oblast morala. Jer ako spojite zglobov prsta na zatvoreni strujni krug, odmah osjećate da proširujete svoj unutarnji život u oblast unutarnjeg čovjeka, gdje se pojavljuje i moral. Ne možete tražiti intrinzični elektricitet svojstven čovjeku ni u jednoj drugoj oblasti osim gdje se pojavljuju i moralni impulsi. Tko god iskusi ukupnost elektriciteta, istovremeno prirodno doživljava i moral. I, sasvim nesvjesno, moderni fizičari upustili su se u svojevrсни hokus-pokus. Zamislili su atom kao električan, i, iz prevladavajuće svijesti tog vremena, zaboravili su da zamišljajući atom kao električni, ovom atomu pripisuju moralni impuls, svakom atomu, istovremeno ga čineći moralnim bićem. Ali sada govorim krivo. Jer čineći atom elektronom, ne čine ga moralnim bićem, već nemoralnim. Iako moralni i prirodni impulsi postoje unutar elektriciteta, to su nemoralni impulsi, instinkti zla, koje mora prevladati viši svijet.

A najveća suprotnost elektricitetu je svjetlost. Smatrati svjetlost elektricitetom jest spajanje dobra i zla. Izgubljeno je pravo razumijevanje zla u prirodnom poretku, ako se ne zna da elektrificiranjem, atom zapravo postaje nositeljem zla - ne samo, kao što sam objasnio na prošlom ciklusu, nositeljem smrti, već nositeljem samog zla. Nositeljima smrti čini ih se dopuštajući im da uopće budu atomi, shvaćajući materiju atomistički. U trenutku kada se elektrificira ovaj dio materije, u tom istom trenutku priroda se shvaća kao zlo. Jer električni atomi su zli, mali demoni.

To zapravo mnogo govori. jer govori da je moderno objašnjenje prirode na putu da se istinski uskladi sa zlom. Ti neobični ljudi s kraja Srednjeg vijeka, koji su se toliko bojali Agrippe von Nettesheim, Trübema von Sponheim i drugih, koji su s zlom pudlicom Fausta hodali okolo, zasigurno su sve to izrazili nespretno. Ali čak i ako su im koncepti bili pogrešni, njihovi osjećaji nisu bili sasvim pogrešni. Jer kada danas vidimo fizičara kako besmisleno objašnjava da se priroda sastoji od elektrona, on zapravo izjavljuje da se priroda sastoji od malih demona zla. I jednostavnim priznavanjem samo te prirode, zlo se proglašava bogom svijeta. Kad bi netko bio suvremena osoba i ne bi postupao prema tradicionalnim konceptima već prema stvarnosti, tada bi shvatio da - baš kao što moralni impulsi imaju život, imaju prirodan život, kroz koji se ostvaruju kao kasniji, osjetilni svijet stvarnosti - elektricitet u prirodi također posjeduje moral. Naime, ako moral ima prirodnu stvarnost u budućnosti, onda je elektricitet imao moralnu stvarnost u prošlosti. A kad to danas gledamo, vidimo slike bivše moralne stvarnosti, koje su se, međutim, preobrazile u zlo.

Kad bi antropozofija bila fanatična, kad bi antropozofija bila asketska, onda bi naravno nakon pojave elektriciteta uslijedila oluja kritika. Ali to bi bila

potpuna besmislica, jer samo oni svjetonazori koji ne uzimaju u obzir stvarnost mogu tako govoriti. Mogu reći: Oh, to je ahrimanski! Dalje s tim! - To se može učiniti samo apstraktno. Jer ako ste upravo dogovorili sektaški sastanak i iz opreza se bunili prema Ahrimanu, onda jednostavno siđete dolje i uđete u električni tramvaj. Dakle, svo ovo prigovaranje o Ahrimanu, koliko god sveto zvučalo - oprostite na trivijalnom izrazu - je besmislica. Jednostavno se ne može poreći da se s Ahrimanom mora živjeti. Samo se s njim mora živjeti na pravi način; ne smije se dopustiti da nadvlada.

I već iz moje prve misterijske drame, iz završne scene, možete vidjeti što znači nesvjesnost o nečemu. Pročitajte ponovno ovu završnu scenu i vidjet ćete da je nešto sasvim drugo, jesam li o nekoj stvari nesvjestan, ili je svjesno shvaćam. Ahriman i Lucifer imaju vrhovnu moć nad ljudima kada ih ljudi nisu svjesni, kada ljudima mogu manipulirati bez njihovog znanja. To je izričito navedeno u završnoj sceni prve misterijske drame. Stoga, ahrimanski elektricitet vlada civiliziranim čovjekom samo dok on, nesvjesno, bez znanja elektrificira atome i vjeruje: to je bezopasno. On jednostavno ne shvaća da time zamišlja prirodu kao da se u potpunosti sastoji od malih demona zla. A ako čak ide toliko daleko da elektrificira svjetlost, kao što je to učinila jedna nedavna teorija, onda karakteristike zla pripisuje dobrom Bogu. Zaista je zastrašujuće do koje mjere je naša trenutna prirodna znanost demonizam, štovanje demona. Čovjek jednostavno mora postati svjestan toga, jer je svijest ono što je važno - živimo u dobu duše svijesti.

Zašto ne razumijemo da živimo u dobu duše svijesti? Ne razumijemo to, jer na leđima nosimo teret povijesti, jer ne radimo s novim konceptima, već samo sa starim.

I kada netko to osjeti, kao što je osjetio Nietzsche, on isprva pribjegava samo kritici, ali ako ostane zaglavljen u starim metodama, nije sposoban pokazati smjer u kojem razvoj mora ići. Pogledajte ovog, rekao bih, briljantnog mladog Nietzschea, koji je napisao sjajan traktat: 'O korištenju i zlouporabi povijesti za život', koji je zaista vatrenim riječima zahtijevao da odbacimo teret povijesti i postanemo potpuno prisutni, da na mjesto prošlosti stavimo život. I što se dogodilo? Uzeo je darvinizam i osvijestio - pa, da: od životinje je nastao čovjek, i tako će se iz čovjeka pojaviti nadčovjek (Übermensch). - Ali taj Übermensch ostao je potpuno apstraktan konstrukt, lišen supstance, prazna ljudska vreća. Može se o njemu fizički reći svašta, ali se ne može prizvati nikakva njegova slika. Svakako, prirodoslovce se može, u Nietzscheovom smislu nazvati kalkulatorima; to je čak i vrlo prikladno skovan izraz, jer danas prirodoslovci gotovo ne rade ništa osim računaju. A ako netko ne računa, poput Goethea, naprimjer, onda ga izbacuju iz hrama prirodne znanosti. Ali ono što je u pitanju je zapravo nešto sasvim drugo. Ono o čemu se ovdje radi jest hrabrost prepoznati moral u njegovoj stvarnosti i ono prirodno u njegovoj idealnosti na njegovom pravom mjestu;

prepoznati moralne impulse kao sjeme kasnijeg prirodnog poretka; prepoznati prirodni poredak s njegovim električitetom danas kao moralni poredak, iako amoralni, zao poredak. Mora se imati hrabrosti, na pravom mjestu prirodi pripisati moralne kvalitete.

Naravno, za to je nužno pravilno razumijevanje ljudske prirode. Jer ako bi čovjek, s gledišta moderne fiziologije, razmatrao zašto bi nemoralni impuls, kojemu podlegne, trebao naštetiti njegovom tijelu, bio bi glup da to prizna prema trenutnoj fiziologiji i biologiji. Upoznat je sa svim procesima koji se odvijaju u krvi, živcima i tako dalje: nigdje u tim procesima nema spomena o moralu. A kada govorimo o električitetu i ljudima pripisujemo unutarnji električitet, ne znamo ništa o činjenici da taj električitet zapravo može apsorbirati nemoralne impulse. Danas govorimo o apsorpciji kisika, o svim vrstama apsorpcije u materijalnom smislu. Ali činjenica da električitet u nama apsorbira nemoral i da je to prirodni zakon kao i svaki drugi, ne raspravlja se, kao što se ne raspravlja o tome da svjetlost koju primamo iz vanjskog svijeta čuva dobre, moralne impulse u nama. U fiziologiju moramo unijeti duhovno.

Ali to možemo učiniti samo ako se oslobodimo starih konceptualnih tereta povijesti, koji gmižu i bodu u nama, i prije svega, gaze nam po leđima. To možemo učiniti samo ako se sjetimo: s padom skolastičkog realizma, naši su koncepti postali riječi - riječi u negativnom smislu - i riječi nas više ne mogu povezati sa stvarnošću. Više ne živimo riječi; inače bismo, slijedeći zvukove, još uvijek doživljavali nešto živo. Samo razmislite koliko sam često puta ovdje rekao: duh koji vlada jezikom je mudar duh, daleko mudriji od bilo kojeg pojedinog čovjeka. - U svakoj prilici čovjek to može percipirati ako razvije osjećaj za ono divno, koje živi u oblicima riječi. Samo zamislite - a nije drugačije ni u drugim jezicima - kada kažem: 'besinnen' (odražavati), 'ich besinne mich' (odražavam sebe) i 'ich habe mich besonnen' (odrazio sam sebe)! - Danas u učionicu učitelj uvlači teret povijesti, ne vješa taj teret na čavao, već uči pod tom težinom s ljepljivim jezikom, u najboljem slučaju uspijevajući učenicima gramatički reći: Ich besinne mich - to je sadašnje vrijeme; Ich habe mich besonnen - to je perfekt.

Ali kad sam sebe odrazio, moram osjećati, što to znači: odrazio sam sebe? - Stajao sam na suncu! I kada sebe odražavam, iskoristio sam sunčevu svjetlost koja je u meni, tu se 'o' zgušnjava u 'i'. - Zapravo, kada Sunce živi u meni, onda su to - osjetila! Kada se predam Suncu, ne znam ništa više o osjetilima; tada su ona Sunce. Iz osjetila izlazim u svijet. Postajem član kozmosa upijajući prošlost. Čovjek mora živjeti s govorom, mora osjetiti što znači kada 'i' postane 'o'. To označava nešto što čovjek čini u svijetu kada dopusti da u govoru 'i' postane 'o'!

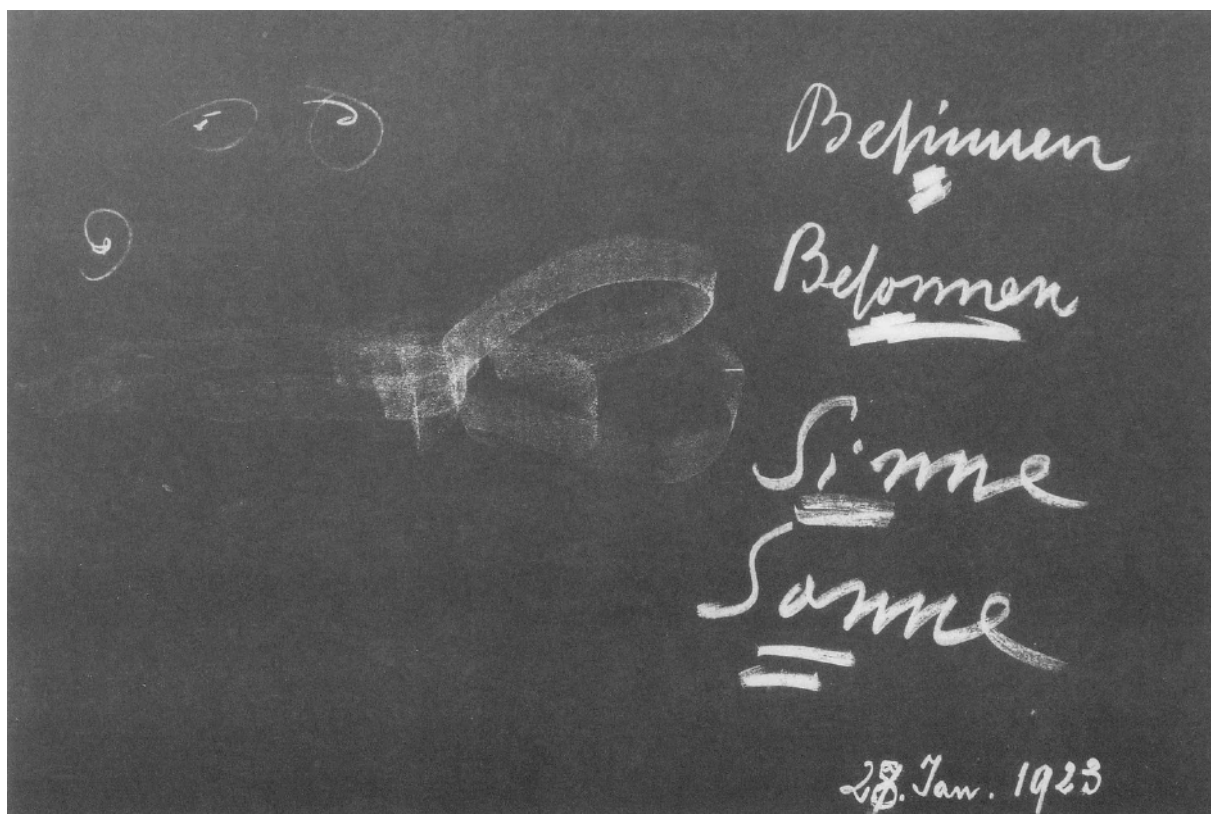
Ove stvari ukazuju na to kako se trebamo vratiti temeljima čovječnosti kako bismo objasnili čežnje poput onih koje su osjećali najveći umovi - Herman
Rudolf Steiner - Živa spoznaja prirode. Intelektualni pad i spiritualno uzdizanje od grijeha

Grimm, Nietzsche. Nečim poput euritmije stvaramo nešto što se vraća samim temeljima čovječnosti. Stoga je toliko važno, da posebno antropozofi, ispravno shvate takvu kreaciju kao što je euritmija, na tim temeljima. Važno je da mi, kao antropozofi, osjetimo što se uistinu podrazumijeva pod obnovom civilizacije.

Dakle, u sadašnjosti, ono što je istinski važno, nije da unosimo još više povijesti, već da postanemo suvremeni ljudi. Ta se svijest mora pojaviti u dušama antropozofa. Inače će antropozofija i dalje biti pogrešno shvaćana. Takve se tendencije ponavljaju, otkrivajući predrasudu: ne bismo li samo mogli ubaciti malo euritmije tu i tamo, kako bi ljudi vidjeli nešto euritmije u drugim stvarima? Kako bismo mogli ugoditi ljudima, ubaciti malo euritmije ili antropozofije tako da bude po njihovom ukusu? - To ne smije biti naš cilj. Umjesto toga, moramo svijetu, s apsolutnom iskrenošću i integritetom, predstaviti ono čemu antropozofija istinski teži. Inače nećemo stići nigdje. Držeći se starih načina, nećemo postići stvari koje sam upravo opisao, a koje se moraju postići kako čovječanstvo ne bi propalo.

Nije li tako, ponovno promišljanje i ponovna percepcija bile su riječi koje sam jučer upotrijebio. Moramo doći do takvog ponovnog promišljanja i ponovne percepcije, ne samo do razmatranja drugačijeg svjetonazora. I moramo skupiti hrabrost da primijenimo moralne koncepte - u ovom slučaju anti-moralne koncepte - kada govorimo o elektricitetu. Moderni čovjek se, uostalom, boji takvih stvari. Neugodno mu je priznati da kada se ukrca u električni vlak, sjedi u stolici Ahrimana. Stoga to mistificira, praveći sektaška okupljanja, gdje se kaže: moramo se čuvati Ahrimana. - Ali to nije poanta, važno je da znamo: razvoj Zemlje je od sada onaj u kojem same prirodne sile, koje utječu na kulturni život, moraju biti ahrimanizirane. I toga se izrazito mora biti svjestan, jer se samo na taj način može pronaći pravi put.

Razvijanje ovog razumijevanja u sebi također je dio zadatka antropozofa. I ne može se raditi o jednostavnom prihvaćanju antropozofije kao svojevrsne zamjene za nešto što se prije pružalo u vjerskim ispovijestima. One su danas mnogim takozvanim obrazovanim ljudima postale dosadne; antropozofija još nije toliko dosadna, zanimljiva je; pa se ne okreću ovoj ili onoj ispovijesti, već antropozofiji. To ne može biti slučaj, već je u pitanju sljedeće: da iz naše svijesti o vremenu, sasvim objektivno osjećamo pripadnost naših srca božanskom srcu svijeta. A to se može postići upravo putevima koji su ovdje opisani.

Napomena

Predavanja predstavljena ovdje, od 5. do 28. siječnja 1923, održana su u Dornachu u takozvanoj 'stolarskoj radionici', provizornom drvenoj zgradi čije su prostorije služile za tehnički, umjetnički i duhovno znanstveni rad tijekom desetogodišnjeg razdoblja izgradnje Goetheanuma. Sam Goetheanum, drvena građevina s dvostrukom kupolom, koju su izgradili brojni umjetnici iz mnogih zemalja prema planovima i pod vodstvom Rudolfa Steinera, uništen je u požaru na Staru godinu 1922/23, nedugo nakon završetka večernjeg predavanja Rudolfa Steinera. Bez prekidanja planiranih događaja, oni su se održavali u stolarskoj radionici od 1. siječnja nadalje, počevši s izvedbom Oberuferove drame Bogojavljanje. U Dornachu su se tada okupili sudionici Božićne konferencije, na koju su ih pozvali Udruga prirodoslovaca i podružnica pri Goetheanumu. Uz predavanja za sve prisutne članove Antropozofskog društva na temu 'Duhovno zajedništvo čovječanstva', Rudolf Steiner je održao ciklus 'Trenutak nastanka prirodne znanost u svjetskoj povijesti i njezin razvoj od tada'. Prva ovdje tiskana predavanja uključuju sudionike ovog ciklusa, posebno prisutne studente.

Za pozadinske informacije o požaru, vidi 'Rudolf Steiner i civilizacijski zadaci antropozofije: retrospektiva godine 1923', uredila i predstavila Marie Steiner, Dornach 1943. (namijenjeno za knjižnicu broj GA 259); vidi također, između ostalog, Emil Leinhas, 'Iz rada s Rudolfom Steinerom', Basel 1950, poglavlje 'Silvestrovo 1922/23 - požar Goetheanuma'.

Tekstualna osnova: Predavanja je transkribirala profesionalna stenografkinja Helene Finckh. Njezin vlastiti prijepis u obični tekst čini osnovu za publikaciju. Sadašnju kompilaciju uredio je Wolfram Groddeck 1966. Za ponovno izdanje iz 1982. dodani su sadržaj i bilješke, a neki problematični odlomci ponovno su pregledani u svijetlu stenografskog prijepisa.